ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక.

సంపుటము-15 సంచిక 4

సూత్ర సమన్వయము:

కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రి.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణియందలి "వాయిరవు ర్వక్రతమా" అనుసూత్ర
ము సమన్వయమున నహోబలపతిమూలముగ సంశయ ముద…
కావుననే వసుచరిత్రవ్యాఖ్యాత యగుసోమకవి 'ర,ల' యతి…
'రాయుంచ కాళ్లఁ దొలకయమున్నె' యనుపద్యపాదమునందలి…
ము రూప మసాధు వనియెను. వక్రతమాదేశవిధి యొ…
చెను. కాని 'ఔఁగదా' అనుస్థలము నెట్లు సూత్రప…

పైసూత్రమున కర్థము సేయుట…
యుపక యేకాభిప్రాయులై యుండిరి. …
కు నైకమత్యసమవాప్తికి సంతసింతునే…
సంశయము తీర్పమిని వగతును. పండి…
నందఱును నీక వెనుక తాళము వేయ…
యగుచో గో వని యనుట పోనఁగ…
గోవును శునకమును బోల్కిని రూపిం…
ను. ఇతరవి…ముల నఖండుఁడే క…
క్యాచిత్క మని యెఱుఁగుదుము క… క్రొండము… …ముగారు
ఇందఱేకాభిప్రాయముఁ గలవారై యుండిరి-అను వాక్యము వ్రాసిరి. కావున నీక భిన్నాభిప్రాయము వలదని యందురా? ఇదేటిమాట. వారియందఱి యేకాభిప్రాయత సూత్రవ్యాఖ్యానమునఁగదా? ఇది స్థాని యాదేశ మిది యని వారు చెప్పుటకు దేని నాధారపఱచుకొనిరో దాని నెఱిఁగి పిదప నైకమత్యమును బ్రదర్శింపవచ్చును. 'వాయిరవు ర్వక్రతమా' అని యుండఁగా 'వక్రతమములకు' షష్ఠ్యర్థముగ నొకదానిఁ జెప్పుటకుఁ గారణ మేమి? అది మనకు ముఖ్యము కాని యందఱు నొక్కదారినే త్రొక్కిరా లేదా? అను విచారము ముఖ్యముగాదు. వారెవ్వరును గారణము నూపలేదు కావున వారిత్రొక్కినది దారియనఁబడదు. వారినైకమత్యమునకుఁ గారణ ముండవచ్చును. మనకుఁ దెలియ దని యందుమా? మంచిది. తెలియుదు కావున దెలిసికొనునుపాయమే మా ప్రయత్నము. మాయనేకత.

అహోబలపతి 'వాయిరవు ర్వక్రతమా' అనుసూత్రమునకు వ్యాఖ్య

న్రాయుచు వికృతిశ్లేషు యుష్మచ్ఛ,తయో ర్వా అయి, అవు, ఇత్యే
తా వాదేశౌ స్తః-అని నిర్వచించెను. ఏషా ఇత్యేతయోః, అని యనుటకుఁ
...గారణ మేమి? అయి, అవు ఇత్యేతయో, అని యేల యనరాదు? ఎ
... గారణ మేమి? ఇది సంశయాస్పదము.

...గుట శ్రీవిద్వాన్ వేంకటరమణశాస్త్రిగారు భారతిలో (ఆ
...) విమర్శించిరి. శ్రీ కొండముది నరసింహముగారును శ్రీ జి.
...వ బి.ఏ.యల్.టి. గారును విమర్శించిరి. చాల శ్లాఘ్య

...కదలించితిని. మూఁడేండ్లకు ముందుగ
...ఎ పండితులకు నివేదించితిని. నాఁటినుం
...ర్శింపఁ గడంగితిని. ఆంధ్రవ్యాకరణ
...చుండితిని. ప్రసక్తముగుట నిప్పుడిదీని
...లఁ గూర్చి సంశయ ముదితమయ్యెను.
...? అహోబలపతి యప్పకవి మొదల
...ము చూపలేదు. ఇక ... నేమన్న
...గారు నిర్ణయించి కా...మును జూపిరి
వారివాద ... యు మగునే ... తము. అయి, అ..., లే స్థాను లని
యు ఏ,ఔ,లే యాదేశము లనియు నన్నయ యభిప్రాయమై యుండు నని
తోఁచుచున్నది-అని నిర్ణయించి కారణమును జూపిరి. అగుట, అవుట, ఔట
అనురూపముల నరసినఁ దెలియు నని యనిరి. అవుట, ఔట యయ్యె నం
దుమా? ఔట, అవుట, యయ్యె నందుమా? అగు జనితరూపములఁ గొ
న్నింటికి 'కా' యాదేశముగ వచ్చుట కా వర్ణసవర్ణియ గ వర్ణము అగు ధాతు
వునఁ గల దనియు అవు గ గకారోవః అను విధిచే నగు ననియు నెఱుఁగ
ఔట తరువాతిరూప మనియే చెప్పఁదగును.

శ్రీశాస్త్రిగారుచూపినకారణము యుక్తిసహముగనున్నను శ్రీకొండముది నరసింహముగారు అగు ధాతువు ప్రత్యేకరూపముగా నేలయుండఁగూడదు? అనిప్రశ్నించిరి. ఈ ప్రశ్నములో వారియభిప్రాయ మగు నవులు భిన్నధాతువు లనునభిప్రాయ మున్నట్లు తోఁపదు కాని "చూతాము ని వాదాని కల్లాఅన్నారు కాబోలు" శ్రీనరసింహముగారికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచు శ్రీసోమయాజిగారు

నెల్లుసంబంధ ముండనక్కఱ లేకపోయెనో యట్లే అవు-కొ,ల సంబంధ ము క్కఱలేదు. ఏదియో సంబంధము దొరకె నని సంకలు గొట్టినను దొరక లేదని బెంకము డించినను లాభము సున్న. ఆంధ్రాసునకు నాంధ్రులకు బాంధవ్యము గల్పించినట్లే యగును. అను+అన్=నాన్, అయినట్లు "అగు+అన్=గాన్,కాన్, అయినవి యనిశ్రవోఽభిరామముగ నాపాతమధురముగ నుపన్యసింపవచ్చుఁ గాని భాషాసాంప్రదాయ మాబాంధవ్యముపై విష్టమును జూపదు. క్త్వార్థకమైన 'ఇ'వర్ణకము చేర్ప భాషాసాంప్రదాయము తెలియబడును- ముత్తు పరమగునప్పుడు మఱికొన్ని సమయముల ధాతువు వికారమును బొందుట గలదు కాని 'ఇ'కారము పరమగునప్పు డేవికారమును బొందదు. పొందినఁ గ్రమము సాంప్రదాయము గలదు. తెలియు, వ్రాయు, చేయు, ఇత్యాదిధాతువులకు 'ఇ'కారమును జేర్ప 'సి' సమానముగ నగును. య్యంతము లికారపదకంబుగ సాంత మగు నని సాంప్రదాయము తేలును. అల్లె, పోవు, అవు, (అగు) ఇత్యాదిధాతువులకు 'ఇ'కారము పరమగుచో 'వు' న కాదేశము 'య' వచ్చును. పోయి, అయి, అగును. కావున 'అవు' అనియే మొదటిరూప మని సాంప్రదాయ మూలముగఁ దెలిసికొనుచున్నాము. 'అగు' ప్రత్యేకముగ నున్నది యగుచో 'తగు+ఇ=తగి, 'యైనట్లు 'అగు+ఇ=అగి'అని సిద్ధము కావలసివచ్చును. అకారాది ద్వ్యక్షరమాత్ర ధాతువుల సాంప్రదాయము వేఱందురా? పొసఁగదు. అఱు-అఱి,అను-అని ఇత్యాదులు గలవు. అంతబలమూ లేదు. సంప్రదాయానిత్యమూ లేదు. ఇక 'అగు' మొదటి దనరాదు. అవు అనునదియే ధాతురూప మని తేలుచున్నది. అవ్వ, అవ,గ మాట సనుశాస్త్రీయవాద విూవాదమునే బలపఱుచుచున్నది. 'అగ' రూపాంతరము లేదు. శేషయ్యవ్యాకరణమున 'అవు' అనియే రూపమును జూపినట్లు జ్ఞాపక మగుచున్నది. నరసింహముగా రన్నట్లు 'అగు' ప్రత్యేకమును గానేరదు. సోమయాజిగా రన్నట్లు 'అగు' మొదటిది కాదు. శాస్త్రిగా రన్నట్లు 'అగు' అవు అగుటయుఁ గాదు. అవు మొదటి రూప మని చెప్పనొప్పగును.

అగుచో 'అగు'రూపము సిద్ధముగుట యెట్లు? 'గ... ...' అనుసూత్రము ప్రకార మగుచున్నచో 'వ'ఆదేశము కాని 'గ'ఆదేశము గానరాదు. గకారము వ యగుదాని కాదేశ మని యన మందుమేమిటి 'తగులు,నవులు,తగ,

తవ' ఇత్యాదుల సిద్ధము లగును. గకారఘటితరూపములే తొంటివిగ నుండి వాదేశగతరూపములు గ నున్న మెన్నో శబ్దము లగతికము లగును. ఇఁక సన్వయమెట్లు? దీనినిగూడ సమన్వయింపవలయును. వీని నెల్లుంచి సూత్ర స్థానము సరసి విమర్శింతము.

ఈసూత్రము "అజంతప్రకరణము"న నున్నది. "డుములవాః ప్రథమాస్యాత్" అనుసూత్రమునుండియు నంతట శబ్దములయు దదంతములయు రూపములఁ జర్చించి యీమధ్యమున గండోళిగానివలె నీసూత్రమునకుఁ బ్రవేశ మెట్లయ్యెనో యని సంశయ మగును. వాయీత్యాదిసూత్రముదాఁక నన్నియు నంతవిధులు శబ్దవిధులు నై యుండ నీసూత్ర మారెండింటిని విడిచి మూఁడవదారి త్రొక్కినది. ప్రవేశ మిట్లున్నది.

ఇఁక విధానక్రమము చూతమా యన్న మఱియు నెంతయు నచ్చెరువగు చున్నది. అన్నియును స్థాన్యాదేశములఁ దెలుపువిభక్తివిభేదములతో నుండ నిదిమాత్ర మాక్రమమును దప్పించినది. విధాయకపటుత యిట్లున్నది

ఇన్నిసంశయములకుఁ దావై యున్న వాయిసూత్రము సమన్వయము గామికి వింతయేల?

ఈసూత్రము సమపాఠముగ నున్నదా భిన్నపాఠముగ నున్నదా యని చూడ నదియు వింతగనే యున్నది. వాయిరవు ర్వక్రతమా', అయి గవు గా దేశౌ స్తః. . . —, వా య్యవ్యూవక్రతమా, అని మూఁడువిధములుగ నున్నట్లు తెలియుచున్నది. అయిగవుక్కులను మాత్రము మఱియెవ్వరును సమ్మతింపలేదు. పాఠాంతరములలో నేది గ్రాహ్యమో? అదియుఁ దేలవలయును.

ఇన్నితికమకలలిక్కుగ నున్నయీసూత్రము సమన్వయము చేయునప్పుడు గోడమీఁదిపిల్లిగఁ జేసిన నేమిలాభము.

సమన్వయము :—ఇస్తేవావౌ నైనావౌః, అనుసూత్రమునుండి "ఐ, ఔ" వర్ణము లంతమందుఁ గలశబ్దముల స్మృతి సూత్రకర్తకుఁ గల్గెను. గీర్వాణపదములఁ జెప్పి యిఁక నాంధ్రపదముల విషయమున వచ్చెను. సూత్రమేమని వ్రాయఁగలఁడు. ఐకారాంతపదములు గాని ఔకారాంతపదములు గాని యాంధ్రమున లేవు. అజంతవిధిలో సమాంతము నింకొక్కప్రకరణము ప్రారంభించు టెట్లు? అంతపూర్వవర్ణవిధి చేయఁదగునా? అంతము లేనప్పుడు తత్పూర్వమునకే యున్వయ మని యేలతెలియును? ।వక్రతవా, అని ప్రతా

గించుటచే నీవిధి యాంధ్ర విషయ మనియు 'వర్ణమాత్రక్రమము' గనుట సంబంధాభావము వలన నాతిపూర్వవిధి యనియుఁ దెలియవచ్చును. ఔ, ఐ, వర్ణములు లిఖితసంబంధములై యంతము "ఔ", ఐ,లుగనే యుండరాదా ? అని యందమన్నఁ దగును గాని నీప్రకరణమునఁ దీనిప్రసక్తి లేమిఁ దగదు. ఎక్కడనైన యూలు వచ్చినను (దేశ్యమున్న) అయి, అవులగునని యర్థము సేయుటయే తొల్లివిధములఁ దగియున్నది. భాషాసాంప్రదాయము నట్లేయున్నది. ఇఁక స్థానులు "వక్రతమములు" గనే తీసికొనవలయును. వక్రతమశబ్దమే సమన్వయమునకు నాధారము నుద్దేశము నగుట నవియే స్థాను లనవలసివచ్చును.

స్థానులు వక్రతమములే యగుచో "అవు + ఇ,=ఐ, కావలసివచ్చును దాని కాదేశముగ "అయి" వచ్చెనని చెప్పవలసివచ్చును. ఇది సాంప్రదాయవిరుద్ధము. అయిమాత్రి మిట్లనుటకు నాధారములేదు. ఇఁక స్థానులైయూలని చెప్పుట యెట్లు?

స్థానులు వానినే చేయఁ దలఁచున్న నన్నిసూత్రములలో స్థాని ద్యోతకవిభక్తినిడి యిటమాత్ర మూరకుండనేల అయి, అవు,లు స్థాను లనుటకు నాధారమేమి; పెద్దనుండి వచ్చిన 'ఫఁడు' 'తెంపలగు శబ్దములు రూపాంతరమును బొందకేరనిపి యగును. అయి, అవులు స్థాను లన్నను, ఐ, ఔ, లు స్థానులన్నను జాల ననుపపత్తులు సంభవించుచున్నవి. అదియుఁగాక చింతామణికర్త యన్నిచోటఁ జూపినస్థాని నిటఁ జూప కేలమానెను? అను ప్రశ్నము రాకమానదు.

పరస్పరస్థానికములుగ నీసూత్ర మన్వయము చేయఁదగుననియే స్థానినిర్ణయింపక సూత్రించెను. ఇదియే చింతామణికభిప్రేతము కానోపును. ఇదేమి యూహావెఱఁగు తెలుఁగు? అని యందురేని వేఱొకమార్గమున నవకాశములేదు. సమవిభక్తికముగ (ప్రథమావిభక్తి) నుపయోగించుటచే నాచేసిన యన్వయమే యుచితము. "తుల్యాస్యప్రయత్నం సవర్ణమ్" అను నప్పుడును సంజ్ఞావిధి పాణినీయమున నట్లే పరస్పరసవర్ణసంజ్ఞగ నన్వయింతుము. ఇది యొకసాంప్రదాయము. పౌలస్త్యమను నప్పుడు రెండుసూత్రములుగ నర్థము చేయుట లేదా? అట్లే యిక్కడను మఱియు ననివార్య పరిస్థితుల నట్లే చేయవలయును. చింతామణి యర్థము చేసికొనుటకుఁ బరిభాష నెఱుఁగవలయును.

నాకడఁ బూర్తిగనున్నది. ప్రకటనచేయఁ దలంచువారు నాపేరికి వ్రాయఁ బ్రార్థితులు (కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రి ఆంధ్రగీర్వాణ పండితుఁడు, బోర్డు హైస్కూలు చంద్రగిరి చిత్తూరుజల్లా)

—: పరిభాషా తాత్పర్యము :—

ఎందెందుఁ బ్రథమావిభక్తి లోస్థాన్యాదేశభేదరహితముగఁ జెప్పనో యటఁ బరస్పరస్థాన్యాదేశము గ్రాహ్యము, విభక్తిసంశయ మున్న విన్యాసక్రమం బశరణ్యంబు.

పరిభాషాప్రకార మిఁక నన్వయించిన నెచ్చటను బాధరాదు. పాఠములలో „వాయ్వవ్రా వక్రతమా" అనుపాఠమే మాకు గ్రాహ్యము. వా ‚అయి, అవు, ఇత్యేతయోః ‚ఏ' ఓ‚, ఆదేశాస్తః, అనియు ‚ఏ' ఓ‚, ఇత్యేతయోః, అయి, అవు „ఇత్యేతౌ వా ఆదేశౌస్తః" అనియు నర్థము సేయవలయునుఁ అట్టియన్వయము వచ్చుటకు వా ‚అయి' అవు ఇత్యేతౌ క్రమాత్ ఏ, ఓ భవతః అని యర్థము సేయవలయును. అట్లే „క్వచిద్గకారోవః" గకారస్య వకారః క్వచిత్, వకారస్య గకారః క్వచిత్ స్యాత్ „వాదమునకు" క్వచిద్గోవః, అనియుండినచో „గఇత్యస్య" అనియే విన్యాసదృష్టి వ్యాఖ్యానింప వలయును. „రోలః" అనుసూత్రము „రణత్యస్య" అనియే వ్యాఖ్యానింపఁదగును.

ఈ నాయభిప్రాయమును స్థిరపఱచు సామగ్రి యింకను గలదయినను వ్యాసమూలముగ నీమాత్రము చూపినఁ జాలునని తలంచి పండితులయాదరణమునకుఁ బ్రతీక్షించుచున్నాను,

పైఁజేర్కొన్న మువ్వురివాదములలో „శాస్త్రి"గారి వాదము, జోగి సోమయాజిగారి వాదము నొక్కటి నరసింహముగారి వాదము సమగ్రరూపము తాల్పలేదు కాని యది యొకటి యనవచ్చును. ఈ రెండు వాదములలోఁ గొంత సత్యమున్నదనియు నసత్యమున్నదనియుఁ దెలియఁబఱచి నాయభిప్రాయము నెట్లాదరింతురో యని నిరీక్షించుచున్నాను.

ఆంధ్ర భాషయందలి వింతయక్షరము

(జయంతి రామయ్యపంతులుగారు)

అకారోచ్చారణములందు డకారమును గొంతవఱకుఁ బోలియుండియు దానికంటె విలక్షణమయిన యక్షర మొకటి పూర్వకాలమం దాంధ్రభాషయం దుండె నని గొంతకాలముక్రిందట కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు పత్రికాముఖమునఁ బ్రకటించినారు. ఆవాదము సరికాదనియు లక్ష్మణరావుగారు వర్ణించిన యక్షరము డకారమే యనియు బ్ర. శ్రీ. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగా రొకవ్యాసము బ్రకటించినారు. బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారి వాదమును ఖండించి లక్ష్మణరావుగారి వాదమును స్థాపించుచు కానూరి వీరభద్రేశ్వరరావుపంతులుగారు వేఱొకవ్యాసమును బ్రకటించిరి. ఈవాదమును ఖండించి తమవాదమును నిలుపుకొను నుద్దేశముతో శాస్త్రులుగారు తిరిగి యింకొకవ్యాసము బ్రకటించినారు. ఈవాద ప్రతివాదములు ద్విరుక్తములయి యుండుటచేత వానిబలాబలముల నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధార మేర్పడి యుండుటచేతను, ఈచర్చకు మూలకారణ మయిన యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనము తొలుతఁ బ్రకటించినవాఁడను నేనగుటచేతను నీవిషయమయి కొన్నిమాటలు నేను జెప్పఁదలంచినాఁడను.

వివాదాస్పద మగునక్షరము ప్రస్తుతము వాడుకలో లేకపోవుటచేత దానియాకారమును ముద్రించుటకు వీలులేదు. కాని, గర్భమం దడ్డగీఁత లేనిశకటరేఫమును బోలియుండు నని యూహించునది.

ఈడకారము తొలుత యుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనమందు కనిపట్టఁబడినది. ఆశాసనమును నేను బరిషత్పత్రిక(1) యందును Epigraphia Indica యను నాంగ్లేయపత్రికయందును(2) వ్యాఖ్యానసహితముగాఁ బ్రకటించితిని. నే నప్పు డీయక్షరము స్వరూపమును జక్కఁగాఁ బరిశీలింపక స్థూలదృష్టిచేత డకారముగా గ్రహించితిని. Epigraphia Indica సంపాదకుఁడు మాత్రము దానిని అకారముగానే గ్రహించి యా యుచ్చారణముగల కర్ణాటద్రావిడాక్షరముల యాంగ్లేయరూపముగా నుపయోగింపఁబడు

---

(1) సంపుటము 6. (2) సంపుటము 15.

న్టి ! అను నక్షరముగా ముద్రణమందుం జూపెను. కావున నీయక్షరము యొక్క వైలక్షణ్యమును మొదటం గనుపట్టిన దీపప్రతికాసంపాదకుండే. అది చూచియే కాంబోలు లక్ష్మణరావుగారు కొంతకాలమునకు దానిని విలక్షణాక్షరముగా గ్రహింపవలదా యని నాపేర వ్రాసిరి.

అక్షరముపోలిక డకారముకంటె విలక్షణముగా నుండుట నిర్వివాదమనియు, నుచ్చారణముకూడం దొలుత విలక్షణముగానే యుండి కాలక్రమమున మాఱియుండు ననియుం యుద్ధమల్లుని కాలమునాంటి కాయుచ్చారణము మాఱినదో లేదో పరిశీలించినంగాని నిర్ణయింపరా దనియు నేను ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని. ఇటీవల నేనీవిషయమును పరిశీలింపంగా ఱకారము డకారముకంటెభిన్నాక్షరముగా గ్రహింపక తప్ప దనితోంచినది. ఈయూహకుం గల యుపపత్తుల నీక్రిందం జూపుచున్నాండను. బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారి వాదము నా మొదటియభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నది; గాని నే నాయభిప్రాయమును మాఱుచుకొనుటచే శాస్త్రులుగారిసాహాయ్యము నుపయోగపఱచుకొన లేనివాండ నయితిని.

ఈయక్షరము స్వభావ మెట్టిదో ముందుగా విచారింపవలసియున్నది. అరవమందును మలయాళమందును ఈయుచ్చారణ మిప్పటికిని గలదు. కన్నడమం దిప్పుడు లేదు గాని పూర్వకావ్యములందును లక్షణగ్రంథములందును గలదు. కిట్టెలు పండితవిరచిత మగుబృహన్నిఘంటువులో నీయక్షరముగల పదము లున్నవి. కన్నడలిపికిని, తెలుంగులిపికిని అత్యంతసామ్యము కలదు. తెలుంగులో ఱకారము వాడుకలో నున్నకాలమందునుం బిదప మఱి కొంతకాలమువఱకును రెండులిపులు నొక్కటిగానే యుండెను. కావుననే యీలిపికిం గొందఱు కర్ణాటాంధ్రలిపి యని పేరుపెట్టిరి. లిపియందేగాక భాషాస్వరూపలక్షణములందును గర్ణాటాంధ్రములకు దగ్గఱసంబంధముకలదు. కాంబట్టి కర్ణాట సంప్రదాయమును బట్టి తెలుంగు ఱకారస్వరూపమును నిర్ణయించుట యసమంజసము కాదు.

శబ్దమణిదర్పణకారుండు ఴ, ళ, ఱలను కలిపి సూత్రించుచు రేఫము పుట్టినస్థానమందు ఴకారమును, ఱకారస్థానమందు డకారమును, ళకాస్థానమందు ళకారమును అధికప్రయత్నముతో నుచ్చరించుటచేతం బుట్టినవనియుం నివి దేశ్యతద్భవశబ్దములందే వచ్చుననియుం వానికిని వానిని బోలి

నలఘువ్యక్షరణములకును ప్రాసమందుఁగాని యమకమందుఁగాని (3)మైత్రి లేద నియు శాసించెను.(4) మఱియు గ్రంథములు పరిశోధించి ఴకార ముగల 172 పదములను ఎత్తి వ్రాసెను. దీనినిబట్టి డకారఴకారములకుఁ గలసంబంధము లఘ్వలఘుసంబంధ మని తేలుచున్నది. మఱియు ఴకారము వలెఴకారమును తొలుత నాలుగుభాషలలోనుండి కాలక్రమమున ముందు గాఁదెలుఁగులోను, మఱికొంతకాలమునకు కన్నడములోను అంతరించెననియుఁ దేలుచున్నది. ఈయక్షరము ప్రథమమున యుద్ధమల్లునిశాసనములో కనిపట్టఁబడినది. ఆశాసనములో అఴిసెన, అఴిపుట, ఴిస్సి యనుపదములుండు న్నది. తరువాత జరిగినపరిశీలనములో మఱికొన్ని శాసనములలోఁ గూడ—అనఁగా—మూలిపాడు శిలాశాసనములో చోఴ, ఏఴువేలశబ్దములందును, (5)ద్వితీయచాలుక్యభీముని మచిలీపట్టణపు శాసనమందు మేబాంబొఴశబ్దమందును (6) పండరంగుని యద్దంకిశాసనములో గొలఴిచి శబ్దమందును (7) ప్రొద్దుటూరి రామేశ్వరమందలి పుణ్యకుమారరాజు శాసనములలో చోఴశబ్దమందును (8) అరికటవేములశాసనములో ఴచ్చు (దీనిఴచ్చు వాండు పంచమహాపాతకసంయుక్తుండగు) అనుపదమందును(9) కనఁబడినవి. ఇతరశాసనములందుఁగూడ నుండవచ్చును. పూర్వోదాహృతశాసనములన్నియు యుద్ధమల్లునిశాసనముకంటెఁ బూర్వము పుట్టినవే. అన్నిశాసనములందును అక్షర మొక్కపోలికగానే యున్నది. ఈయుపపత్తులనన్నింటినిబట్టి చూడఁగా ఴకారము పూర్వకాలమందు తెలుఁగుభాషయందుండి కొంతకాలమున కుచ్చారణముతోఁ గూడ నంతరింపఁగా నంతటినుండియు డకారము దానికి బదులుగా నుపయోగింపఁబడుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నది.

ఈసిద్ధాంతమునకు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు చెప్పెడి యాక్షేపముల నిఁక విమర్శింపవలసి యున్నది.

(౧) ఆంధ్రభాషలోని లక్ష్యలక్షణగ్రంథములం దీయక్షరము లేదు. "మనవా రీయక్షరముంగూర్చి ముచ్చటింపకుండుటకుఁ గలకారణ మయ్యది మనసారస్వతమున నెప్పుడును లేకుండుటయే మనముగ్రహింపవల

(3) కన్నడమందు మూర్ధన్యజాతికరు. (4) సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదము 18, 19 పద్యములు. (5) Epigraphia Indica Vol II. (6) Do. Vol. V. (7) ఈశాసనము శీఘ్రముననే Epigraphia Indica పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడును. (8) ఇది వారియొద్ద నున్నది. 1384 of 1904 on Govt. Epigraphist. (9) ఇది నాయొద్ద నున్నది

సియున్నది. అంతకుమించిన హేతు వేదియును గానరాదు" అని మొదటియాక్షేపము. ఈయాక్షేపము సరియయినది కాదు. ఈయక్షరము యుద్ధమల్లుని శాసనమందును, అంతకుముందుఁ బుట్టినశాసనములలోను మాత్రమే కనఁబడుచున్నది. ఆంధ్రభాషలోని శాసనేతరసారస్వత మంతయు యుద్ధమల్లుని కాలమునకుఁ బిదపఁ బుట్టినదే. నన్నయభట్టారకుఁడే యీసారస్వతమునకు మూలకర్త. అతనికాలము నాఁటికే యీయక్షరము తెలుఁగునం దంతరించినది. నన్నయభట్టుగాని, తరువాతికవులుగాని పేర్కొనకుండుటచేత నీయక్షరము నన్నయకుఁ బూర్వము భాషలో లేదనుట సహేతుకవాదముకాదు.

(౨) బహుగ్రంథద్రష్టయు, పరిశోధకుఁడు నగు కాల్డువెల్లు(Caldwell) పండితుఁడు తెలుఁగులో నీయక్షరమిప్పుడు లేదు సరిగదా పూర్వముగూడ నున్నట్లు ప్రమాణములు లేవని వ్రాసెనుగాన నీయక్షరము తెలుఁగులో నెప్పుడును లేదనియే యూహింపవలె నని రెండవవాదము. ఱకారముగల శాసనము లన్నియు నిటీవల బయలుపడినవిగాని కాల్డువెల్లుగారికాలమున వెలువడలేదు. ఆంధ్రలాక్షణికులకే తెలియనియక్షరము కాల్డువెల్లుగారికిఁ దెలియకపోవుట వింతగాదు.

(3) ఒకశబ్దమే కొన్నిశాసనములలో ఱకారసహితముగాను, మఱికొన్నిశాసనములలో డకారయుక్తముగాను కనఁబడుచున్నది గాన ఱడలు రూపభేదములేగాని భిన్నాక్షరములు కావని యింకొకవాదము. ఇదియు సరికాదు. ఱకార మంతరించినపిదప దానికిబదులుగా డకారము వాడఁబడుచు వచ్చినది. శాస్త్రులుగా రుదాహరించిన చోఱ, తాఱపశబ్దము లిట్టివే. డకారయుక్తచోడశబ్దము గలశక్తివర్మశాసనము యుద్ధమల్లశాసనముపిదపఁ బుట్టినదే. రెండురూపములు నేకకాలమందే వ్యవహారములలో నున్నను బాధలేదు. ఒకయక్షరమునే కొందఱొకవిధముగను మఱికొందఱు మఱియొకవిధముగాను ఉచ్చరించుటయుఁ దమతమయుచ్చారణానుసారముగా వేఱువేఱు విధములుగా వ్రాయుటయు మనకనుభవసిద్ధము. ఇది శాస్త్రులుగారు కూడ నంగీకరించుచున్నారు. ఎట్లన తాఱపశబ్దమును గుఱించి చర్చించుచు "శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు తాడప, తాఱప, అను రెండురూపములు లున్నవని తెలుపుటలోఁ దృష్టినొందక తాలప, తాళప అనురూపములు కూడ నున్నవని లిఖించిరి. తుదిరెండురూపములును నెంచఁబని లేదు. ఏమన సాధారణముగా

డకారమె లకారళకారము లగుచుండును,' మఱియును ల ళ లు డ యగు చుండును' అని వ్రాసినారు. డకారము లకారళకారములుగను లళలు డకారముగను మాఱును, కాఁబట్టి యీమూఁడక్షరములు నొకయక్షరమే గాని మూఁడక్షరములు కావని శాస్త్రులుగారు వాదింతురా? వాదింతు రని తోఁచదు. ఈ యక్షరముల యుచ్చారణములు వేఱు వాని రూపములును వేఱు. కాని యొకయుచ్చారణము గలయక్షరమును గొందఱు వేఱు విధముగా నుచ్చరించుటయు, వ్రాయునప్పుడు తమయుచ్చారణమున కనురూపమగునక్షరమును వ్రాయుటయు మనము చూచుచున్నాము. రలళడల కభేద మంగీకరింపఁబడినది. రఱలకుఁగూడఁ గొన్నితావుల భేదాభావము లాక్షణికు లంగీకరించి శబ్దద్వైరూప్యమును బ్రతిపాదించినారు. లోకములో సాధారణముగాఁ గొందఱు చజలతాలవ్యతాదంత్యత్వభేదమును బాటింపకుండుట యనుభవసిద్ధము. ఆలాగుననే కొందఱు డకారటకారముల పలుకుబడుల భేదమును బాటింపకపోవుటచేత నవి వేఱువేఱు అక్షరములు కావనుట యుక్తియుక్తము కాదు.

(౮) ఒకధ్వనికి రెండుమూఁడు సంజ్ఞలుండవచ్చుననియు, డకారటకారములు రెండు నొకధ్వనినే సూచించు ననియు నింకొకవాదము. దీనికి సమాధానము గొంత యిదివఱకే వచ్చియున్నది. అచ్చులలోఁ గొన్నిటికి రెండేసి రూపము లున్నమాట నిజమే. ఓకారమున కిప్పుడును రెండురూపములున్నవి. కాని హల్లులలో నొకధ్వనికి రెండుచిహ్నములు తెలుఁగులో లేవు. ప్రత్యేకముగా వ్రాయునప్పుడొకరూపమును సంయుక్తాక్షరములలో నంతర్భూతమైనప్పుడు మఱియొకరూపమును దెలుఁగక్షరములకుఁ గలవు. కాని యిది విషయాంతరము. అక్షరోత్పత్తికాలమందుఁ బ్రత్యక్షరమునకును బ్రత్యేకధ్వని యుండియుండవలెను. ఒకధ్వనికిఁ బెక్కుసంజ్ఞలు గాని, యొకసంజ్ఞకుఁ బెక్కుధ్వనులు గాని యక్షరోత్పత్తికాలమం దుండుట యసంభవము. కాలక్రమమున నూతనధ్వనులు బయలుదేఱఁగా వానికి నూతన సంజ్ఞలు కల్పించుటయును గలదు. అట్లు కల్పింపక ప్రాచీనసంజ్ఞలయందే నూతనధ్వనులను గూడ నారోపించుటయును గలదు. ఇట్టివిశేషము లాంగ్లేయభాషయం దనేకములు గలవు. అవి యాభాషలోని వర్ణసమామ్నాయముయొక్క యసమగ్రత్వమును సూచించును. ఒక యుచ్చారణ

మునకు బహ్వక్షరము లుండుట భాషావైభవమును దెలుపు నని ప్రాజ్ఞులు తలంచుచున్నా" రని శాస్త్రులుగారు వ్రాసినది వింతగా నున్నది. అయిన నీవిషయము ప్రస్తుతముగాదు.

తెలుఁగులోఁ బ్రతిహల్లునకును బ్రత్యేకధ్వని కలదు. ఉచ్చారణసాంకర్యముచేత నొకధ్వనికి బదులుగా వేఱొకధ్వని పలుకుటయు, నట్లుపలికినపుడొకయక్షరమునకుబదులుగా మఱియొకయక్షరము వాడుటయునుగలదు. ఈకారణముచేతనే క్రమముగా ళశలకు, లడలకు, రలలకు నభేద మన్నసిద్ధాంతము బయలుదేఱినది. ఇచ్చట నభేద మనఁగా నొకధ్వనికి బదులుగా నింకొకధ్వని యుచ్చరింపవచ్చు నని తాత్పర్యము గాని యక్షరములకుఁ బ్రత్యేకధ్వనులు లేవని కాదు. అలాగుననే శకటరేఫమునకు బదులుగా రేఫముపలుకుట గలదు. అట్టిశబ్దములు ద్విరూపము లని లాక్షణికులమతము. యుద్ధమల్లునిశాసనములో చేబ్రోలు అని యున్నది. పొరపాటున శకటరేఫము పడియుండును. రేఫమునకు బదులుగా శకటరేఫముపయోగింపఁబడిన దన్నమాత్రముచేత నారెండక్షరములకు నుచ్చారణభేద మెచ్చటను లేనే లేదని చెప్పనొప్పునా? అట్లన్నచోఁ రఱలకు యతిప్రాసములందు మైత్రికూడలే దన్న శాస్త్ర మేమిఁ గావలయును. రేఫఱకార నిర్ణయముచేయుటకు లాక్షణికు లంతశ్రమ పడనేల ?

ఇంకొకవిషయము:—డఱలు రెండిటికి నుచ్చారణభేద మేమియు లేక యొకదానికొకటి యభేదముగా నేకకాలమందే యుపయోగింపవచ్చు నని పూర్వకవులమత మయినచో నట్టియభేదబుద్ధి దేశ్యతద్భవములందే గాక తత్సమశబ్దములందుఁగూడఁ గనఁబడవలయునుగదా, ఱకారముతో నున్నసంస్కృతశబ్దము లెచ్చటనుగానరావు. కన్నడమందువలె తెలుఁగునందును దేశ్యతద్భవశబ్దములందే కనఁబడుచున్నది. చోఱ, మేఱశబ్దములు సంస్కృతసమాసములలోఁ గూడఁ జూపట్టుచున్నవి. కాని, యవి సంజ్ఞావాచకములగు దేశ్యశబ్దములే గాని సంస్కృతశబ్దములు కావు. ఈశబ్దములు గలసమాసములు ‹‹ఏదులఖానోగ్రకపాల,, ‹‹భూమండలఖాండవపేటి ధరణీభృద్గుర››, ‹‹పొట్టనూరివిజయస్తంభోపలోట్టంకిత '' మొదలగు సమాసములవంటివే. ఱకారరూపము సంస్కృతశబ్దములో నందంపూఁడిశాసనమునందును, ఈశ్వరభట్టసోమయాజి శాసనమునందును గల దని బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులుగారు వ్రాసినారు.

ఇది యెంతవఱకు సరియో చూతము. నందంపూఁడిశాసనములో రెండు వ్రాఁతకత్తు లున్నవి. పూర్వభాగము లిపి అడ్డకత్తు, ఉత్తరభాగము లిపి గుండ్రకత్తు ఴకారము „చూడామణి„ "క్రీడయా" శబ్దములందున్న దని శాస్త్రులుగారు వ్రాసినారు. చూడామణిశబ్దము శాసనము 3వ పంక్తిలో "శ్రీకంఠచూడామణిః„ అనుసమాసమందును, ౭౦ వ పంక్తిలో „చాళుక్య చూడామణిః„ అనుసమాసమందును రెండుచోటులఁ గలదు.(10) మొదటి యడ్డకత్తులిపిలో నున్నది. ఇందున్నయక్షరము డకారమే గాని ఴకారము కాదు. శాసనప్రతిబింబమును నిదానముగాఁ జూచినచో సందేహనివృత్తి యగును. రెండవ చూడామణిశబ్దము గుండ్రకత్తులో నున్నది. గుండ్రముగా నుండుటచేత ఴకారరూప మనుభ్రాంతిని గలుగఁజేయుచున్నది గాని యిది యును డకారమే. 69 వ పంక్తిలోని పురోడాశపదము చూచిన సంశయని వృత్తియగును. ఴకారరూపమునకు ఎడమప్రక్కను గూడ గుడి యుండును. తలకట్టుండదు.

ఈశ్వరభట్టసోమయాజిశాసనము యుద్ధమల్లశాసనము దిగువ నారాతి మీఁదనే యున్నది (11) ఈశాసనములో డకారము మండలి, గుముడూరి, బెజవాడ, అఖండ, ఎడ్లు, కొడుకు, మానెండు, వాండు అను శబ్దము లలో నున్నది. రూప మన్నిచోటుల నొకవిధముగానే యున్నది. ఈరూప ము ఴకారరూపమును గొంతవఱకుఁ బోలియున్నమాట సత్యమే కాని యది కాదు. ఈయక్షరమునకుఁ దలకట్టున్నది. ఴకారమునకుఁ దలకట్టు లేదు. ఈశాసనము నందంపూఁడి శాసనమున కర్వాచీనము. రెంటికి నంతరము నూఱేండ్లకంటె నధికముగా నున్నది. నందంపూఁడి శాసనము నాఁటికే ఴకారము వాడుకలోఁ బోయినది. ఈశ్వరభట్ట సోమయాజి శాసనమునాఁటికెక్కడిది. గుండ్రకత్తక్షర మగుటచేత ఴకారమును గొంతవఱకుఁ బోలియున్నది, గాని యాయక్షరము కాదు. ఇంతియే గాక డకారఴకారరూపములు రెండును వాడుకలో నున్నప్పు డవి యెట్లుపయో గింపఁబడినవో దానినిబట్టి వానిపరస్పరసంబంధము నిర్ణయింపవలెను. రెండు రూపములును గలశాసనములలో ఴకారము కొన్నితద్భవదేశ్యశబ్దములలో మాత్రమును, డకార మితరతద్భవదేశ్యశబ్దములయందును సంస్కృతశబ్దము

(10) ఆ. సా. పరిషత్పత్రిక సంపు 1. (11) ఆ. సా. పరిషత్పత్రిక సంపు 6.

ఓం.

శ్రీరామ.

ద్రావిడభాషాతత్త్వవిమర్శనము.

— కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, ఎం. ఏ. —

విభక్తినిరూపణము.

లోకములోని యాయావస్తువులతత్త్వమును బరిశీలించి వానినిగూర్చిన యథార్థజ్ఞానము కలిగించుటయే శాస్త్రములయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము. భాషాశాస్త్రము లోకమునందలి జనులచే మాటలాడఁబడుచుండెడి భాషలయొక్క స్వరూపము, పుట్టుక, వాని యభివృద్ధి మొదలగువానిని బరిశీలించి భాషాతత్త్వమునుగూర్చిన జ్ఞానమును గలిగించును. పరబ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొని నిశ్శ్రేయసమును బొందుటకుఁ బదార్థతత్త్వజ్ఞాన మావశ్యకమైనట్లు, శబ్దబ్రహ్మస్వరూపమును దెలిసికొనుటకు భాషాతత్త్వజ్ఞానమావశ్యకము. కావుననే భాషాతత్త్వజిజ్ఞాసువు లగునాధునికశబ్దశాస్త్రవేత్తలు భూభాగమునందు వ్యవహారమునున్న యాయాభాషల (మూలరూపములఁ దెలిసికొనుటకుఁగాను వాని) నొండొంటితోఁ బోల్చి వానిస్వరూపము, పదపరికరము, తత్ప్రయోగవిధానము లేక వాక్యసంఘటనారీతి మొదలగు విషయములందు వానికిఁ గల సామ్యమునుబట్టి వాని సంబంధబాంధవ్యములను నిర్ధారణచేసి భాషలను గొన్నికుటుంబములుగా నేర్పఱిచియున్నారు. ఆయా కుటుంబములలోని భాషల భిన్నత్వమునకును, భిన్నకుటుంబముల విశేషలక్షణములకునుగల కారణముల నారసి భాషాస్వరూపము, భాషాతత్త్వమునుగూర్చిన నిశ్చయజ్ఞానమును సంపాదించుటకుఁగూడ ననేకవిధములఁ బ్రయత్నించుచున్నారు.

ప్రస్తుతము దక్షిణహిందూదేశమున వ్యవహరింపఁబడుచున్న భాషలన్నియు నొకకుటుంబమునకే చెందిన వనియు, నివి యన్నియు నేదో యొక ప్రాచీన ద్రావిడభాషనుండి బయలుదేఱిన సోదరభాషలై యుండనోపు ననియుఁ బలువురు శబ్దశాస్త్రజ్ఞులు తలంచుచుండ, మఱికొంద ఱీభాష లొక ప్రత్యేక కుటుంబమునకుఁ జెందినవికాక, ఆర్యభాషాకుటుంబమునకుఁ జెందినవై కొంతకాలముక్రిందట నుత్తరహిందూస్థానమున వాడుకలోనుండి కాలక్రమమున దక్షిణదేశమునకు వ్యాపించిన మాగధి, పైశాచి మొదలగు ప్రాకృతభాషల వికృతిరూపములేకాని వేఱుకావనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈభాషలను ప్రత్యేక

కుటుంబముగా నేర్పఱుచుటకుఁ గల కారణములు కొన్ని చెప్పఁబడియున్నవి కాని, వీనికి మూలభాషగాఁ జెప్పఁబడెడి యా ప్రాచీన ద్రావిడభాషయొక్క స్వరూపమును దెలిసికొని దానికి నీయీభాషలకుఁ గల సంబంధ మిట్టి దని నిరూపించుటకుఁ దగినయాధారము లింకను నేర్పడలేదు. సజీవము లగుజంతువులకువలెనే భాషకును మార్పు సహజ మగుటచే నది యద్దానిని వ్యవహరించువారి యుచ్చారణరీతులనుబట్టి వారి నోళ్లలోఁ బడి నలిఁగి నలిఁగి కాలక్రమమున ననేకవిధములగు మార్పులకు లోనగుచుండును. కాలక్రమమునఁ గలిగిన యీమార్పులే యొక్కొకకాలమునఁ గారణాంతరములచే విశేషముగ సంభవించినచో నా భాషయొక్క పూర్వరూపమునకును, ఆకాలమందలి రూపమునకును విశేషభేద మేర్పడును. ఇట్లే దేశకాలవ్యవస్థలనుబట్టి యొక్క భాషయే భిన్నరూపములను బొందుట లేక భిన్నభాషలుగా మాఱుట తటస్థించును. ఈ భాష లొకభాషయొక్క భిన్నరూపములే యైనను గాలానుసారముగ నవి ప్రత్యేకపరిణామములఁ బొందుటచేఁ గొన్నిశతాబ్దములు గడచిన పిదప నవి పరస్పరసంబంధము కలవిగానే కన్పడవు. ప్రస్తుతము చెన్నపట్టణము తెలుఁగు మాటాడువారు తెలుఁగుదేశమున కుత్తరపు సరిహద్దున గంజాము జిల్లాలో ఓఢ్ర తెలుఁగు మాటాడువారిభాషను సులభముగనే అర్థముచేసికొని వ్యవహారము జరుపుకొనఁగలరు. ఇప్పుడు వీరిరువురు గూడ మాటాడునది తెలుఁగుభాష యనియే మనము చెప్పఁకొనుచున్నాము. కాని యే కారణముచేతనైనను ప్రస్తుత మనవరకాన్యోన్యసంసర్గమునకు సాయపడుచున్న రైల్లు మొదలగు నీసులభమార్గము లంతరించినచోఁ గొంతకాలమున కొకరిమాట మఱియొకరి కర్థముకాకుండ మాఱిపోవచ్చును. ఈ మార్పున కాయాప్రాంతములం దీభాష కితరభాషలతోఁ గలిగిన సంసర్గమే మఱింత సాయముచేయఁ గలదు. ఇట్లు విడిపోయిన యీ భాషలు కొంతకాలము క్రిందట నేకరూపము కలవై యవిభక్తం బగు నొక ప్రాచీనజనసంఘముచే వ్యవహరింపఁబడిన వని ఋజువుచేయుట యనన దంతసులభసాధ్యమై యుండదు. ఏలయనఁగా:- చెన్నపట్టణముతెలుఁగులో తమిళపదములు పదబంధములు చేరియుండును. అట్లే గంజాముతెలుఁగునకు ఓఢ్రభాషయందలి సంప్రదాయములు కొన్ని యబ్బును. కావున నీరెండువిధము లగు తెలుఁగుభాషలను స్థూలదృష్టితోఁ జూచినప్పుడొకటి యఱవభాషకు సంబంధించినదిగను, రెండవది యోఢ్రభాషకు సన్ని

హిత మైనదిగను గన్పడును, కాని యివి తెలుఁగుభాషయొక్క మూలరూప ములని గుర్తించుట కష్టతర మగును. కావున నేయేభాష లేయేకుటుంబము నకుఁ జెందినవి, ఏది దేనినుండి బయలుదేఱినది, ఆయాభాషలకుఁ గల సంబంధం బెట్టిది యనువిషయమును నిర్ధారణ చేయవలె నన్న నాయాభాషల నిష్కృష్టలక్షణములను బరిశీలించి తెలిసికొనవలయును.

భాషలవర్గీకరణవిషయమున (Classification) భాషాతత్త్వవేత్తలు రెండుమార్గముల నేర్పఱిచినారు. ఆయాభాషలయందలి భావావిష్కరణసామగ్రిని (material of expression) పోల్చి చూచుట యొకటి. ఆయాభాషలయందలి భావావిష్కరణపద్ధతుల (methods of expression) నొండొంటితోఁ బోల్చిచూచుట మఱియొకటి. వీనిలో మొదటిదానికంటెఁగూడ రెండవదియే భాషల సంబంధమును గూర్చి యథార్థజ్ఞానము గలిగించుటలో నెక్కువగాఁ దోడ్పడఁగల దని పలువురయభిప్రాయ మైయున్నది. ఒకభాషయందలిపదజాలమే యాభాషయందలి భావావిష్కరణసామగ్రి యని చెప్పఁబడుచున్నది. కాని కేవలపదములే భాషకాదు. భాష యనునది హృద్గతము లగుమనభావములను ధ్వని రూపము లగుసంజ్ఞలచే నితరులకు వ్యక్తపఱుచుట కేర్పడినసాధనము. భాషమూలమున మన మితరులకు వ్యక్తముచేయునవి సంపూర్ణములగుభావములయి యుండును. ఆసంపూర్ణభావము వాక్యమందిమిడియుండును గాని కేవలము పదమం దుండదు. ఈపద మనునది సంపూర్ణభావబోధకంబు లగునఖండవాక్యములసమూహం బగుభాషయొక్క వ్యాకరణము(analysis) చే సిద్ధించినది. భాషను వ్యాకరించుట (analyse) అనఁగా సంపూర్ణభావములను వ్యక్తీకరించెడి యాభాషయందలి యఖండవాక్యముల నుఁగొన్నిటిని దీసికొని వాని నొండొంటితోఁ బోల్చి చూచి యాయావాక్యములలో నేయేభాగముల కెంతెంతయర్థమో, ఏభాగముయొక్క యుపయోగ మెట్టిదో, విచారించి యాయఖండవాక్యమును విభాగించి దానిలో నీయీముక్క యాపూర్ణభావములో నీయీఖండభావమును సూచించుచున్నది యని నిర్ధారణచేయుటగా యున్నది. "వ్యాక్రియంతే-వివిచ్య ప్రదర్శ్యంతే అనేన శబ్దాః ఇతి వ్యాకరణం" దీనియందు శబ్దములు విడఁగొట్టఁబడి చూపఁబడుచున్నవి గావున నిది వ్యాకరణ మగుచున్నది యని మహాభాష్యమున వ్యాకరణశబ్దము నిర్వచింపఁబడినది. ప్రస్తుతము పాణిన్యాదులగు మనవ్యాక

రణకర్తలు చేయునది యాదియందు జనులచేఁ బ్రయోగింపఁబడిన యఖండవాక్యమును విడఁగొట్టి పదములను ఎత్తిచూపి యీయీభాగమున కీయీయర్థమని గాని, వానివాని లక్షణ మిట్టిది యని గాని చెప్పుట కాదు. ఈపని యేభాషావిషయములో నైనను ఆభాషను మాటలాడుజనులు దాని నేకాలమందైన బుద్ధిపూర్వకంబుగను సవిమర్శంబుగను దాని నభ్యసింపఁదొడంగిరో (Conscious study of language) ఆకాలమందే చేయఁబడియుండును. కావున నేమాత్రమైనను నాగరకతఁ గాంచిన జనులభాషలలో నింతకుఁ బూర్వము చాలకాలముక్రిందటనే యాదివైయాకరణు లామాయఖండవాక్యములలో నిన్నివిధము లగుపదములు కూడియున్న వని యేర్పఱిచియే యుందురు. వాని లక్షణములు కాలక్రమమున నిర్ణయింపఁబడి నిరూపింపఁబడును. చరిత్ర కందినంతవఱకు భాషాస్వరూపమును గూర్చి విచారణ చేసినవారిలో హిందూదేశీయులు గ్రీకుదేశస్థులు నగ్రగణ్యులుగఁ గన్పడుచున్నారు. గ్రీకుతత్త్వవేత్తలు తర్కశాస్త్రముయొక్కయుఁ దత్త్వశాస్త్రముయొక్కయు సహాయముచే ముందు భావము (లేక యర్థము) నందు విభాగములు కల్పించి వానిని పిదప శబ్దమునకు-అనఁగా వాక్యమున కన్వయింపఁజేసిరి. కర్త యని క్రియ యని భేదము కల్పించినది తత్త్వవేత్తలు. ప్లేటోకాలమునకు నామము క్రియ అనుభాషాభాగములు మాత్రమే తెలిసికొనఁబడినవి. తరువాత అరిస్టాటిల్ సముచ్చయముల నిరూపించెను. జెనోడాటస్ కాలమునకు సర్వనామములు, అరిస్టార్కస్ కాలమున కుపసర్గయును భాషాభాగములుగాఁ దెలిసికొనఁబడినవి. గ్రీకుదేశస్థు లితరదేశభాషల నభ్యసింప మొదలిడి, హోమరుగ్రంథములను సవిమర్శంబుగఁ జదువ మొదలిడినతరువాత భాషాభాగములకు వ్యాకరణసంకేతములు బయలుదేఱినవి.

హిందూదేశమున నింతకుఁ బూర్వమే భాషావిభాగములఁగూర్చిన నిశ్చయజ్ఞాన మలవడుటెగాక వ్యాకరణసంప్రదాయము లన్నియుఁగూడ నేర్పడియున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఋగ్వేదముననే భాషయనునది వాగ్రూప మగునొకదేవతగా భావింపఁబడుటయే గాక ఆదేవతయొక్క శక్తిస్వరూపములఁ గూర్చి యనేకవిధముల స్తోత్రములు చేయఁబడియున్నవి. ఋగ్వేదము 10వమండలము 125వసూక్తములో "అహమేవ స్వయమిదం వదామి, జుష్టం దేవేభి రుత మానుషేభిః యం కామయే తం త ముగ్రంకృణోమి తం

బ్రాహ్మణం తం ఋషిం తం సుమేధాం॥ అహం జనాయ సమదం కృణో మ్యాహం ద్యావాపృథివీ ఆవివేశ-" ఒకప్పుడు మనస్సునకు వాగ్దేవతకుఁ గలిగిన యొకస్పర్ధను గూర్చి శతపథబ్రాహ్మణమున నొకకథ చెప్పఁబడియున్నది. మనస్సు వాగ్దేవితో "నా కవగాహనకాని విషయమును దేనిని నీవు చెప్పలేవు. నేను దేనిని తలంచిన దానినే నీ వనుకరించి చెప్పెదువు. కావున నేను నీకంటె గొప్పదానను" అని పలుకఁగా నామె "నీ వేమి తలంచినను, నీకేమి తెలియవచ్చినను నామూలముననే తెలియవచ్చుచున్నది. నేనే తెలుపుచున్నాను. కావున నీకంటె నేనే గొప్పదాన న"ని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినది. పిదప వీరిద్దఱుఁ బ్రజాపతిని దమతగవు తీర్పుమని కోరఁగా నాతఁడు- మనస్సు ననుసరించి దానిభావముల ననుకరించునదే వాక్కు గావున ననుసరించుదానికంటె ననుసరింపఁబడునదే గొప్పది గావున వాక్కుకంటె మనస్సే గొప్పదని చెప్పఁగా, వాగ్దేవత యాతనిపై నలిగి హవిర్భాగమును దానాతనికి ముట్టఁజేయనని చెప్పినదఁట. కావుననే యేయజ్ఞమునఁ గాని ప్రజాపతికి హోమము చేయునపుడు హవిర్దానమంత్రము మెల్లగాఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఈకథనుబట్టి భావము భాష యనునవి రెండు నవ్యవహితం బగునిత్యసంబంధము కల వనియు (దీనినే పతంజలి "సిద్ధే శబ్దార్థసంబంధే" యను వార్త్తికభాగమును వివరించుపట్లఁ బ్రతిపాదించియున్నాఁడు)-భాష లేనిదే భావము గాని భావము లేనిదే భాష గాని యుండుట యసంభవ మనియు నీమొదలగు నాధునికశబ్దశాస్త్రసమ్మతము లగుసిద్ధాంతము లాకాలముననే ప్రబలియుండె నని తెలిసికొనవలసి యున్నది. ఈసందర్భము 'సెస్'మహాశయుని "**Language, it is true, is the embodiment of thought, but it is equally true, that without language there can be no thought.**" అనువాక్యములఁ దిలకింపుఁడు. మొట్టమొదట భాష యెట్లుండెడిది దానికి వ్యాకరణ మెట్లు బయలుదేఱినది యనువిషయమును గూర్చి శ్రుతియే యిట్లు ప్రతిపాదించుచున్నది.

"వాగ్వై పరా చ్యవ్యాకృతా అవదత్తే, దేవా ఇంద్ర మబ్రువ న్నిమాం నో వ్యాకురు. తా మింద్రో మధ్యతో వక్రమ్య వ్యాకరోత్ తస్మా దిదం వ్యాకృతా వా గుద్యతా" దీనికి శాయనాచార్యు లిట్లు వ్యాఖ్యానము చేసినారు. "అగ్ని మీళే ఇత్యాదివాక్ పూర్వస్మిన్ కాలే (పరాచీ) సముద్రాదిధ్వనివ దేకాత్మికా సతీ-(అవ్యాకృతా) ప్రకృతిః ప్రత్యయః, పదం, వాక్య

మిత్యాది విభాగరహితాసీత్. (తాం)వాచం (మధ్యేవక్రమ్య) ప్రకృత్యాది రూపేణ విభజ్య వ్యాకరోత్ ఇతి. ఏవంచ అసత్యారుంధతీదర్శనేన సత్యారుంధతీదర్శనవత్ పంచకోశాదివ్యుత్పాదనన్యాయేన మిథ్యావస్తుపరిహారేణ అఖండసచ్చిదానందప్రతిబోధనవచ్చ అసత్యభూతప్రకృతిప్రత్యయార్థనిరూపణేన సత్యభూతాఖండవాక్యార్థబోధనం వ్యాకరణాదినా క్రియతే ఇతి బోధ్యం." కావుననే పదముల కర్థము వాక్యార్థమునుండియె కలుగుచున్నది గాని ప్రత్యేకము కాదని

"నహి కించిత్ పదం నామ రూపేణ నియతం క్వచిత్
పదానా మర్థరూపంచ వాక్యార్థా దేవ జాయతే॥

ఏవ మఖండార్థక వాక్యానా మానంత్యాత్ వర్షశతేనాపి తత్తిదర్థజ్ఞాపనస్య అశక్యతయా ప్రకృతిప్రత్యయాదివిభాగకల్పనేన తత్తదర్థనిర్వచనే లాఘవమితి ధియా లోకహితకామ్యయా మహర్షిభిః వ్యాకరణం ప్రణీతం" అని మొదట దేవతలప్రోత్సాహముచే ఇంద్రుఁ డఖండకావ్యమును వ్యాకరించె ననియుఁ బిదప లోకహితముకొఱకు మహర్షులు దాని ననుసరించి రనియుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. పిదప, ప్రాతిశాఖ్యలకాలమున నామాఖ్యాతోపసర్గనిపాత లను నాల్గుభాషాభాగము లేర్పడుటె గాక విభక్తులు సప్తసంఖ్యాకము లని కూడ నిశ్చయింపఁబడినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇంతవఱకు చరిత్రకందినంతలో గీర్వాణమునను గ్రీకుభాషలోను భాషాభాగములజ్ఞాన మెట్లు బయలుదేఱినదో యన్వేషింప యత్నించినాము. ఎంత చేసినను, ప్రాచీన మగు ఇండోయూరోపియన్ భాషయొక్క సంతతిలోఁ జేరిన రెండుభాషలలో మాత్రమే యీజ్ఞానాభివృద్ధి క్రమమునుగూర్చి కొంత తెలిసికొనఁగలిగితిమి. ఆ ప్రాచీనభాషనుండి యివి విడువడుట కెంత కాలముపట్టినదో యెంతకాలము నాభాషను వ్యవహరించినవారికిఁ గేవల మఖండవాక్యజ్ఞానమే కాని భాషాభాగములజ్ఞానము లేదని చెప్పుట కవకాశము కలదా. మూలభాషాలక్షణములఁ గనిపెట్టిన శబ్దశాస్త్రజ్ఞులు, ఆ భాషలోని పదములు, ప్రత్యయములు, సంధి, విభక్తి మొదలగు విషయములను వానిలక్షణములను నిర్ణయించి సిద్ధాంతము చేయుచుండఁగా నీభాషాభాగజ్ఞాన మెటువల బయలుదేఱిన దనుట యెట్లు పొసఁగును. కాని ప్రత్యేకభాషలలో బయలుదేఱిన భాషావిభాగజ్ఞానము మూలభాషలోని సంప్రదాయము ననుసరించినదై యుండెనని మాత్రము తలంపవచ్చును. కావున నిటీవలివ్యాకరణ

కర్తలు చేయుచని యంతకుపూర్వము సంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్నభాషాభాగముల లక్షణములను నిరూపించుటకై యున్నది.

ఇంతకు నీయఖండవాక్యవిభాగమును గూర్చి యేల చెప్పఁబడె ననఁగా భాషాకుటుంబముల నేర్పఱుచు విధానమం దీయఖండవాక్యలక్షణము నే మనము ముఖ్యముగా గమనింపవలసియుండు ననువిషయమును సూచించుటకే, ఆయాకుటుంబములందలి భాషలలోని యఖండవాక్యలక్షణములు, తత్సంఘటనారీతులు నిటీవల బయలుదేఱినవ్యాకరణములలోఁ బ్రతిఫలింపక వీలులేదు. కావున నీవ్యాకరణలక్షణములను బట్టి యే యాయాభాషల ప్రత్యేకతను, గాని సాజాత్యమును గాని కనిపెట్టఁగలుగుచున్నా మని చెప్పవలసి యున్నది. దీనితత్త్వార్థ మే మనఁగా, ప్రపంచమునఁ బ్రత్యేకవ్యక్తులయొక్క వలెనే జాతులయొక్కయు మనస్సంకల్పములు భిన్నములైనటుగనె, ఆయా సంకల్పములను బహిర్గతముచేసి యితరులకు బోధపఱుచు రీతులుకూడ భిన్నములుగనె యుండును. ఒకనికి స్వాభావికముగఁ దోఁచినభావములు భావప్రకటనారీతులు మఱియొకని కస్వాభావికములుగాఁ గన్పడును. చీనాదేశస్థుని భాష, వాక్యసంఘటనారీతి మన కస్వాభావికముగా నుండును. మనభాష యాతని కట్లె యుండును. కావున ప్రతిజాతియు, ప్రతిభాషయుఁ గూడఁ గొన్ని ప్రత్యేకము లగువిశేషలక్షణములతో బయలుదేఱి యా లక్షణములమూలముగాఁ దన ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనుచుండును. భూభాగమందలి జాతులలో నొకజాతిభావములు నాదర్శములు మఱియొకజాతిభావములతోను నాదర్శములతో నెట్లుపొంది యేకీభవింపక వానిని వేఱుపఱుచునో యట్లే యాయాభాషాభేదములయందలి రీతులు వారిభావలయందు ప్రతిఫలించి వానిని భిన్నరూపములు కలవానిఁగాఁ జేయును. * జాతులలోఁ గలయిక గలిగి మార్పుగలిగినట్లుగనే

* It is a different conception of the sentence and the form it takes which characterise the whole language. However much alike may have been the circumstances by which the 1st communities of men are surrounded they yet viewed the world without them and their own relation to it with different eyes. The idea they formed of the sentence and its parts was not the same everywhere. When with the growth of consciousness came also the formal expression in utterance of the relations of the several parts of the sentence it is inevitable that this expression should clothe itself in essentially various forms. *When we remember that the sentence and not the* isolated word is the starting point of Philology—when we make it what the losician would term the fundamentum divisions'' for our classificasion of speech—there is no longer any difficulty in distinguishing families of speech and assigning to each its character & place.
The Science of Language. Sayee. Vol. 1. Page 31.

భాషలకుఁ గలిగెడి పరస్పరసంసర్గమును బట్టి కొన్నిమార్పులు కలిగినను, ఏ భాషయైనను సజీవమై యున్నంతవఱకుఁ దనకుటుంబమునయొక్క ప్రత్యేకలక్షణములను బొత్తిగా విడిచిపెట్టు ననుట కవకాశము లేదు. కావుననే భాషల సంబంధమును నిశ్చయించుటకు వానియందలి వాక్యసంఘటనారీతులను బోల్చిచూచుటయే ప్రబలమైన సాధనముగాఁ దలంపఁబడుచున్నది. మానవుని మనశ్శక్తి యొక్కటే యగుటచే నామసంకల్పములలో సామ్య ముండక తీరదు. కాని వారి స్థితిగతులనుబట్టియుఁ బరిసరదేశమునుబట్టియు వారిభావములు భాషారూపము నొందుటలో భేదము లేర్పడును. వాక్యసంఘటనమునఁ గల యీభేదమునుబట్టియే శబ్దశాస్త్రజ్ఞు లెప్పుడు వ్యవహారములో నున్నభాషలను మూఁడువిధములు కలవిగ విభజించియున్నారు.

ఇం దొకటి చీనావారిభాషలోఁ గన్పడురీతి. ఈభాషలో ధాతువులే పదములు. ఇతరము లగు నామము క్రియ మొదలగురూపభేదములు లేవు. ఇవి పూర్వమందుఁ గాని పరమందుఁ గాని యద్విధమగు ప్రత్యయములను గైకొనక యితరపదములతో సమసింపక యేవిధమైన మార్పును బొందక యే వాక్యమునఁ బ్రయోగింపఁబడి యర్థబోధకము లగుచున్నవి. ఈ పదముల స్థానమే వాక్యమున నన్వయభేదమును గొంతవఱకు సూచించుచుండును. వాక్యములోని యొకపద మర్థవంత మగుటకు మఱియొకపదముపైఁ గాని ప్రత్యయముపైఁ గాని యాధారపడియుండదు. ఇట్లు ధాతురూపములనే పదములుగఁ జేసికొని వానితోడనే వాక్యములను గూర్చుకొను భాషలను 'ధాతురూపపద భాషలు (Isolating or radical languages) అని చెప్పుచున్నారు. ఈభాషలయందలి పదములకు 'సుప్తిఙంతం పద' మనులక్షణము పట్టదు. "శక్తం పదం" శక్తివిశిష్టము పద మనులక్షణము పట్టునేమో. రెండవతరగతిభాషలలోని వాక్యమందలి భిన్నములగుభావములు ప్రత్యేకపదములచే సూచింపఁబడుచున్నను, ఒకభావము మఱియొకదానిపై నాధారపడియుండి దానితోఁ గలిసియె సంపూర్ణభావమును గలిగించును. ఒకవాక్యములోని పదముల పరస్పరసంబంధము తెలుపుటకును, ఆవాక్యమునఁ గల ధాతురూపార్థముల వివిధోపయోగములను లేక ప్రయోగవైవిధ్యమును (different applications) సూచించుటకు వానికిఁ గొన్ని ప్రత్యయములు గాని పదములు గాని చేర్పఁబడుచుండును. ఈప్రత్యయముల కప్పుడు భాషలో ప్రత్యేకప్రయోగము లేక

పోయినప్పటికి నవి యర్థభేదసూచకములుగ నాధాతువునకుఁ జేర్పఁబడి తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనుచునే యర్థభేదమును సూచించును. ఇట్లు ప్రత్యయము లని తలంపఁబడుచున్న వికూడ భాషలో మనకుఁ బరిచితము లగుపదముల యవశిష్టభాగములే (remnants) యని కొంచెము పరిశీలించినఁ దెలియక పోదు. ఏభాషలలోని వాక్యములయం దొక పదమునకును మఱియొక పదమునకును గలయర్థసంబంధము వాని ప్రక్కను జేర్పఁబడిన స్వతంత్రములగు పదములచేఁ గాని వానిసంక్షిప్తరూపములచేఁ గాని సూచింపఁబడుచున్నదో అట్టి భాషలను "సంశ్లిష్టపదరూపభాషలు" (Agglutinative languages) అని చెప్పుచున్నారు. టురేనియన్ లేక సిథియన్ కుటుంబములకుఁ జెందిన ఫిన్నిష్, ఉగ్రియన్, టర్కిష్ మొదలగు భాషలకే గాక దక్షిణహిందూదేశభాషలకుఁ గూడ నీలక్షణము పట్టుచుండుటచే నివి యన్నియు నీ విభాగము క్రిందనే చేర్పఁబడినవి. ఇఁక సంస్కృతము మొదలుగాఁగల ఇండోయూరోపియన్ భాషలలోఁగూడ నీరెండవతరగతిభాషలలోవలెనే ధాతువుల కాయాప్రత్యయములాయాయర్థసందర్భములను దెలుపుటకుఁగాఁ జేర్పఁబడుచుండినను ఆ ప్రత్యయములకు మూలరూపము లగుపదము లేవో కనుఁగొనుట సుసాధ్యముగ లేదు. ఈకుటుంబములోని వివిధభాషలలోఁ గొంచె మెచ్చుతగ్గుగాఁ దుల్యరూపములు గలయీప్రత్యయములు ప్రాచీన మగుమూలభాషలోఁగూడ నిట్లె యుండుటచే మొదట నఖండవాక్యమును విభాగము చేసినవారే యా వాక్యమందలి భాగముల పరస్పరసంబంధమును సూచించుటకై ప్రత్యయముల నీ రూపముననే విడఁగొట్టియుంచి రేమో యని తలంపఁ దగియున్నది. * ఇందుకు నిదర్శ

---

* An inflexional language does not permit us to watch the word making process so clearly as do those savage jargons in which a couple of sounds as nine signify I do it or you do it according to the context & gestures of the speaker. Herewith the growth of consciousness and the analysis of thought the external gesture is replaced by some portion of the uttered sounds which agrees in a number of different instances and in this way the words by which the relations of grammar are expressed came into being..................In the friction & comparison of the first utterances of mankind similar terminations came in some instances to be set apart to denote the relations of grammar.

నముగా ఆంగ్లభాషలో గ్రీకుపదముల చివరనుండు ie అను ప్రత్యయ మొకటి విశేషార్థద్యోతకముగా గ్రహింపఁబడి యాపదములనుండి విడఁగొట్టఁబడి, యా యర్థమును సూచించుటకుఁ గా లాటిన్ మొదలగు నితరభాషల పదములకుఁ గూడఁ జేర్పఁబడుచున్నది. మొత్తముమీఁద నెట్లయిన నిట్టియర్థము తెలియని ప్రత్యయములమూలముగా వాక్యమందలి భిన్నపదముల సంబంధమును సూచించుట యీకుటుంబభాషలకు విశేషలక్షణముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఈ ప్రత్యయము లైన నాయాయర్థముల సూచించుపట్ల తమ ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనక యనేకవిధము లగుమార్పులకు లోనగుచు నొకప్పుడు ధాతువునుండి వేఱుపఱుచుటకు వీలులేనంతగా దానితో నైక్యమునుబొందుచుండును. ఇట్లు ప్రత్యయములను గ్రహించుచు నాప్రత్యయములను దమతో నైక్యమును బొందించుకొను మూలపదములు గలభాషలను బ్రత్యయాంతభాషలని (Inflexional languages) చెప్పుచున్నారు. ప్రపంచమందలి భాషలన్నియు సరిగా నీమూఁడువర్గములలోనికి నిముడు నని చెప్పుట కవకాశము లేదు, గాని, యీవిభాగము వాని ప్రకృతిభేదమునుమాత్రము సూచించు సామాన్య విభాగముగా గ్రహింపఁదగి యున్నది. ప్రత్యేకస్వతంత్రము లగుపదములతోఁ గూడినచీనావారిభాషలో నచ్చటచ్చట ననర్థకపదములు కొన్ని వాక్యార్థబోధకు సహాయకరము లైనంతమాత్రమునఁ గాని, రెండవతరగతికిఁ జెందిన భాషలలోని యుపపదములు (post positional words) కొన్ని ద్రుతతరోచ్చారణము, ఊనిక (emphasis) మొదలగు కారణములచే సంకుచితము లై ప్రత్యయావస్థను బొందియుండుటచేఁ గాని భాషలయొక్క యీయవస్థాభేదములు మొదటినుండి క్రమానుగతము లని తలంచుట కవకాశము కనఁబడదని కొందఱు శబ్దశాస్త్రజ్ఞులమతము. ఏమనఁగా నతిచిరకాలమునుండియుఁ జీనాభాష గాని ఇండోయూరోపియన్ మూలభాష గాని ద్రావిడభాషలు గాని వానికిఁ బ్రత్యేకము లగువిశేషలక్షణములను విడిచిపెట్టి మఱియొకతరగతిలోఁ జేర్పఁదగినభాషలుగా మాఱిపోయినట్లు కనఁబడదు. వీనిచరిత్ర నెంత వెనుక కన్వేషించిచూచినను వీనిస్వాభావికలక్షణము లిప్పటియట్లె కనఁబడుచున్నవి. కావున నాయాకుటుంబములకుఁ గల ప్రత్యేకలక్షణము లాయాజనులకు స్వాభావికము లగు భావకల్పనారీతులనుబట్టియు, తద్భావబోధకము లగు వాక్యసంఘటనారీతులను బట్టియే యేర్పడుచున్న వని నిశ్చయింపఁ దగియున్నది.

ప్రస్తుతము రెండవతరగతిలోఁ జేర్పఁబడిన ద్రావిడభాషలవిశేషలక్షణములేవి. అందలివాక్యసంఘటనారీతియు, తత్సూచక మగువిభక్తినిరూపణాపద్ధతియు నెంతవఱకీభాషల నీవర్గములోఁ జేర్చుట కవకాశమిచ్చుచున్నవి యను విషయము పరిశీలింపఁదగియున్నది.

వాక్యమందలి పదములకుఁ గలపరస్పరసంబంధమును నిరూపించుటయే విభక్తినిరూపణ మనఁబడును. విభక్తియనఁగా విభాగము. దేనియొక్క విభాగము? అనఁగా వాక్యముయొక్క విభాగము. అని చెప్పవలసియున్నది. సంస్కృతవైయాకరణులు "సుప్తిఙంతం పదం" అని సుప్తిఙ్ప్రత్యయములు చివరగలిగినదే పదమనియు, "సుప్తిఙౌ విభక్తిసంజ్ఞౌ స్తః" ఈప్రత్యయములకే విభక్తిసంజ్ఞకలదనియుఁ జెప్పియున్నారు. అనఁగా విభక్తిప్రత్యయ మంతమందుఁ గలది పదము. వాక్యమందలి విభాగమును సూచించుచు నాభాగములలో నొకదానితో మఱియొకదానికిఁ గలసంబంధమును దెల్పునట్టిది ప్రత్యయము. సంస్కృతమందే గాక దానికి మూలభాష యగు ప్రాచీనఇండోయూరోపియన్ భాషయందుఁగూడ విభక్తు లేడెయని చెప్పుటలోఁ గలవిశేషమేమనఁగా నీభాషాకుటుంబమునకుఁ జెందినవారు వాక్యమునందలి యవయవములసంబంధ మేడురీతులుగానె యుండు ననియు, నారీతులు కర్త కర్మ కరణాపాదానాదిభావభేదములకుఁ జిహ్నము లనియు భావమందలి యారీతులే భావబోధకమగు వాక్యము నేడువిధములుగ్గా విభాగముచేయుచున్నవి గావున వానికి విభక్తు లని పేరుపెట్టిన బాగుండు ననియుఁ దలంచినట్లు కనఁబడుచున్నది. మొదటినుండియు నీప్రత్యయములే భావబోధనారీతులను సూచించుటచే విభక్తు లేడే యైనవి. కాఁబట్టి యెట్టిభావభేదము లైన నీయేడురీతులలోనే యిముడవలసియున్నవి. కాని ద్రావిడభాషలలో వాక్యమునందలి యొకభాగమునకును మఱియొకభాగమునకును గలసంబంధమును సూచించునవి చాలవఱకుఁ బ్రత్యయములు గాక స్వతంత్రము లగుపదములే యగుటచేతను భావమునందలి యేచ్ఛాయ నైనను బాగుగ వ్యక్తీకరించునో యచ్చట నాపదముల నుపయోగించుట కవకాశ ముండుటచేతను, ఎన్నివిధముల భావమునందు భేదము లేర్పడుచుండునో యన్నివిభక్తులు కల వని చెప్పవలసినదే గాని విభక్తు లిన్ని యని నియమించుట కవకాశము లేదు. పోలికయు నొక్కవిధ మగుసంబంధమును సూచించుటకే సమానార్థకము లగుననేకము గు

పదము లుపయోగపడవచ్చును. కావుననే, వలన, కంటె, పట్టి మొదలగు నవి పంచమీ ప్రత్యయము లైనవి. సప్తమికి తమిళమున నిరువదియెనిమిదిపదములు కలవు. అనఁగా నొక్కొకవిభక్త్యర్థమును సూచించుట కనేకపదము లుండవచ్చు ననుట. ఇండోయూరోపియన్ భాషలలో నట్లు గాదు. సంస్కృతమున నొక్కొకవిభక్తికి-ఒక్కొకవిభక్తికే కాదు-విభక్తిలో నొక్కొకవచనమున కొక్కొక ప్రత్యయమే కలదు. ఆప్రత్యయ మంగముతోఁ గలిసి యనేకవిధము లగుమార్పులను బొందుచుండును. ఏకవచన ప్రత్యయములకును ద్విబహువచనప్రత్యయములకును గొన్నిటిలో నేమాత్రము సంబంధము నిరూపించుట కవకాశము లేకుండుటచే నివి ప్రత్యేకపదములుగా నేకాలమందైన నుండె నని చెప్పుటకు వీలు కనఁబడనందున నివి యఖండవాక్యమునుండి ప్రత్యయములుగనే విభాగింపఁబడియుండునేమో యనువాదము బలవత్తరమై కనఁబడుచున్నది. ద్రావిడభాషలలో రెండువచనములకు నొకటే పదము లేక ప్రత్యయము చేర్పఁబడును. అది యేకవచనమున సామాన్యముగా ప్రాతిపదికమునకును బహువచనమున బహువచనప్రత్యయమునకు వతికింపఁబడుచున్నది. ప్రాతిపదిక మనఁగా కర్తృరూపము. నామవాచకము. దీనికి నంగమునకును (inflexional base) మొదట భేదములేదు. అన్న, అమ్మ, తల్లి, బిడ్డ, తండ్రి, చెట్టు, పుట్ట మొదలగుపదములలోఁ జూడుఁడు. అన్న, అన్నచేతను, అన్నవలనను, తల్లియందు, పుట్టలోపల. తమిళములో విల్-విల్లై, విల్లాల్, విల్లుక్కు, తుళుభాషలో-మర, మరొను, మరొకు, మరత. ఈరీతిగా నాయా పదములు గాని ప్రత్యయములుగాని కేవలము ప్రాతిపదికమునకే చేర్పఁబడుచుండుటయు, నవి చేర్పఁబడినప్పుడు మొట్టమొదటికాలములో నీప్రాతిపదిక గాని యాయుపపదముగాని యేవిధములగుమార్పులకు లోనుగాకుండుటయుఁ దెలియవచ్చుచునే యున్నది. ఈసంప్రదాయమే 'రాముచేతను' 'రామువలనను' అని వైకల్పికముగా, తత్సమపదములలోఁ గూడఁ గానవచ్చుచున్నది. కాలక్రమమున నీప్రాతిపదికమునకు నాయుపపదమునకుఁ గలసంబంధమును వ్యక్తముచేయవలసివచ్చినపుడు మఱియొకపదము నాప్రాతిపదికమునకుఁ జేర్చుటయుఁ, గాలక్రమమున నాపదములు తమసంపూర్ణరూపమును బోఁగొట్టుకొని ప్రత్యయావస్థకువచ్చినపుడొకచో స్వరసామ్యమునకు (vowel harmony) సంబంధించినమార్పులను బొందుచును దఱచెంచినవి

కాని 'అన్న' యనుప్రాతిపదికకు వాక్యములోని యితరపదములతోడి సంబంధమును దెలుపుటకు 'చేత' 'వలన' మొదలగు పదములు చేర్పఁబడు చుండెను గదా, అయన్నకు నీయుపపదములకును గలసంబంధ మేమి? ఈ రెండుపదములచేరికచే నితరపదములతోడి సంబంధ మెట్లు తెలియఁగల దని ప్రశ్న కలుగవచ్చును. 'అన్న'కును 'చేత' కును గలసంబంధము విశేషణవిశేష్యభావసంబంధము, లేక షష్ఠీవిభక్త్యర్థరూపసంబంధము. "అన్నచేత నాపని చేయఁబడినది" అనువాక్యమునఁ గలపదములసంబంధమును విడఁదీసి చెప్ప వలెనంటే (అనఁగా దీనిశాబ్దబోధ మెట్లనఁగా) అన్న చేయిప్రదేశము (నందు) పనిచేయఁబడిన (యట్టి) అది" అని చెప్పవలసియుండును. ఈసంబంధమును దెల్పుటకు ద్రావిడభాషలలో మొదట నేవిధ మగుమార్పు నవసరము లేకుండెడిది. ప్రాతిపదికమె కర్తృపదముగను, అది మఱియొకపదమునకు ముందు నిలుపఁబడినపుడు విశేషణముగను గూడ వ్యవహరింపఁదగియుండెడిది. ఇందు కుదాహరణములు, తల్లి-తల్లిపాలు ; వెండి-వెండిచెంబు ; చెట్టు-చెట్టుకొమ్మ; తమి. కడు (harshness, pungency) చుఱుకుతనము అనియర్థము. కడు నక్షై ; కడువాయి-(పులి) ; పొన్-బంగారము, పొన్ముడి-బంగారుకిరీటము. ఈసంప్రదాయమునుబట్టియే తల్లి, తండ్రి, అన్న మొదలగుప్రాతిపదికములే కర్తృపదములుగ నున్నను, తక్కినవిభక్తులలో విభక్త్యర్థపదములుగాని ప్రత్యయములుగాని వానితరువాతఁ జేర్పఁబడినపుడు ఆపదములే విశేషణము లగుచున్నవి. దీనినిబట్టిచూడఁగా నీద్రావిడభాషలలో వాక్యసంఘటన మొకకాలమున-అనఁగా నతిప్రాచీనకాలమునఁ గేవలము విశేషణవిశేష్యభావసంబంధము మీఁదనే యాధారపడి యుండె నని తలంచుట కవకాశము కనఁబడుచున్నది.

ఈసంబంధము మొదట వాయాపదముల స్థానముచేతనే సూచింపఁ బడుచుండెడిది. పూర్వపద ముత్తరపదమునకు విశేషణ మగుచుండెను. ఇప్పటికి నట్లె యున్నది. నాపుస్తకము, నీయిల్లు, అన్నప్పుడు నా,నీ,యనుపదములు మొదట ప్రాతిపదికములే. అనఁగా విశేష్యములే. కన్నడము మొదలగుకొన్ని భాషలలో 'నాఁ' 'నీఁ' అనుటకు బదులుగా 'నా' 'నీ' యను మూలరూపములే కర్తృపదములుగా-ప్రథమావిభక్తిరూపములుగాఁ బ్రయోగింపఁదగి యుండుటచే 'నాపుస్తకము' అన్నదానికి 'నేను పుస్తకము' అనియే యొకప్పు డర్థ మని తలంపఁదగి యున్నది. పిదప 'నా' యనుదానికి విశేషణత్వము

ష్ఠించి యది యేయంగముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. మఱికొంతకాలమున కా పుస్తకముతోడి 'నా' యనుపదమునకుఁ గలసంబంధమును, ఇంక బలవత్తరముగ వ్యక్తీకరించుటకుఁగా (emphasise) 'నా' అనుదానికి 'అది' యనుపదము చేర్పఁబడినది. అప్పుడు 'నాది పుస్తకము' అయినది. ఇట్లా రెండు పదములకుఁ గలసంబంధమును వ్యక్తముచేయునట్టి మఱియొకసాధన మేర్పడినతర్వాత స్థానము మార్చి 'పుస్తకము నాది' యనిచెప్పినను సంబంధము చెడలేదు. అయితే తెలుఁగులో 'నాది పుస్తకము' అనుట వాడుకలో లేదు. దీనికి బదులుగా 'నాదువాక్యము' 'నాదుపుస్తకము' అని చెప్పుదుము. అనఁగా నీసర్వనామములకుఁ బైపదములతోడి సంబంధమును సూచించుటకుఁగాఁ జేర్పఁబడిన నిర్దేశవాచకసర్వనామపదము, 'అది' యనురూపమునఁ గాక 'అదు' అనురూపమున నున్నకాలముననె—అనఁగా 'అదు' అనుప్రాచీనరూపము 'అది' యనురూపముగాఁ దెలుఁగులో మాఱకపూర్వమె—చేర్పఁబడిన దని తెలియవచ్చుచున్నది.

ఇక్లే యీ 'అదు' అనుపదమున కింకను ప్రాచీనం బగు 'అత్తు' అనురూపము తమిళమునఁ గొన్నియమహద్వాచకపదముల కీసందర్భముననే చేర్పఁబడుచున్నది. కన్నడమున నిది 'అదు' అనురూపమునఁ దెలుఁగులోవలెనే కనఁబడుచున్నది. "కుళత్తుమీన్" (కొలను అది చేప)—అనఁగా, కొలనిది అను నిట్టిసందర్భములందె గాక, యిది ముఖ్యముగా విభక్తిప్రత్యయములు లేక పదములు చేర్పఁబడునప్పు డొకవిధ మగునామవిభక్తికప్రత్యయముగా నాప్రాతిపదికకుఁ జేర్పఁబడుచున్నది. అనఁగా నితరపదములతోడి సంబంధమును దెలియఁజేయుటకుఁ బ్రాతిపదికను విశేషణముగా మార్చుటకొఱకు—చేర్పఁబడుచున్నది యని గ్రహింపఁదగియున్నది. తమి. మరం, మరత్తాళ్—మరత్తినాళ్, మరత్తోడు—మరత్తినోడు, మరత్తిల్—మరత్తినిల్, కన్న. మరదిం, మరదత్తిణిం, మరదొళ్; అరం—అర్త్తిల్, పూర్వమ్—పూర్వత్తిల్, పూర్వదల్లి, etc. 'ఆల్' 'ఓడు' 'ఇల్'—'అత్తణిం' మొదలగు విభక్తిప్రత్యయములు—లేక పదముల—కును గలసంబంధమును—అనఁగా ప్రాతిపదికముయొక్క షష్ఠ్యర్థమును సూచించుచున్న దని భావము. తెలుఁగులో నామవిభక్తిక ప్రత్యయములు గాఁ దలంపఁబడుచుండిన 'టి' 'తి' ప్రత్యయములును ఈ 'అత్తు' అనుదానికి సంబంధించినవే. మర+అత్తు=మ

రత్తు అయినట్లుగనే గోయి+అత్తు, నూయి+అత్తు, క్రింది+అత్తు, అనునవి గోయత్తు=గోతు, నూయత్తు=నూతు, క్రిందత్తు అను రూపములు కాఁగా వీనిపైని స్థలవాచకంబును - కావుననే సప్తమ్యర్థద్యోతకంబుగఁ దలంపఁబడిన 'ఇల్,' అల్, అనుపదములు చేర్పఁగా, నూతు-ఇల్-నూతిల్ = నూతి,గోతు=ఇల్=గోతిల్-గోతి, క్రిందత్తు+ఇల్=క్రిందత్తిల్-మూర్ధన్యరకారసాహచర్యముచే తి-టి కాఁగా క్రిందటిల్-క్రిందటి మొదలగు రూపములు సిద్ధించినవి. మఱికొంతకాలమున కిట్టిపదములలోని 'టి తి' యనుదానిని వేఱుపఱిచి ఈ టి,తి-ప్రత్యయములే విభక్త్యర్థద్యోతకపదము పరమం దున్నపుడు పూర్వమందలి విశేష్యమును విశేషణముగాఁ జేయుట కుపయోగపడు నని తలంచి, "యీవర్ణంబు లౌపవిభక్తికము లనియు, నివి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పరంబు లగునపుడు నామంబులకుం గొన్నిటికిం బ్రాయికంబుగ నగు నని వైయాకరణులు విధింపఁజొచ్చిరి. ఈ ప్రత్యయములు దేశ్యపదములకే గాని తక్కినవానికి రాకుండుటయే వీనిప్రాచీనత కొకనిదర్శనము. మఱియు నివి సామాన్యముగా ద్వితీయాద్యేకవచనమందు మాత్రమే చేర్పఁబడుచుండుటచే నీవాడుక యేకవచనమందు మాత్రమే బయలుదేఱిన దనియుఁ గావుననే 'అత్తు'యొక్క రూపాంతరములే కన్పడుచున్నవి గాని 'అవు' అనున దెప్పుడు చేర్పఁబడలే దనియు, గోతులుమొద లగురూపములలో 'గోతి'రూపము బాఁగుగా వాడుకలోనికి వచ్చిన పిదపనే యేకవచనముగాఁ దీసికొని 'లు' చేర్చియుందు రనియుఁ దలంపఁదగును. అంతకుపూర్వము బహువచనరూపము లేదా యనిన ,తి' ప్రత్యయాంతము కానిరూపము 'గోయిలు' అనున దుండిన నుండవచ్చును. ,తి, టి, అత్తు, తు'లతోఁగూడిన రూపములు నామముల విశేషణత్వము స్ఫుటపఱచుటకుఁ దరువాత వచ్చినవి కాని మొదట నివి లేనిరూపములు లేకపోలేదు. కావుననే ప్రాయికవిధానమావశ్యక మైనది. "కనకమయమైన యూప్రో, లునఁ దమసుతులాహవంబు" "తన వీఁకునఁ గలమానికములు" ఇత్యాది భారతాదిప్రయోగములలో నీయౌపవిభక్తికప్రత్యయము కనఁబడకుండుటచే నివి యంతకుపూర్వపు సంప్రదాయమును సూచించుచున్న వని చెప్పవలసియున్నది.

ఇఁక నీయౌపవిభక్తికవర్ణములలో 'ఇ'కారముమఱియొకటి యున్నది. పై 'టి,తి'అనువాని చివర నున్న 'ఇ' కార మిది యా మఱి యొకటి యా

యనువిషయము నాలోచించినప్పుడు 'మరత్తిల్' మొదలగు వానిలోని 'ఇ' కారము స్థలవాచకం బగు 'ఇల్' అనుపదములోని ఇకారమే యని స్పష్టమే. గావున నీ 'త్తి, ట్టి'లలోని ఇకారముకూడ "ఇల్"కు సంబంధించిన దని యె చెప్పవలసియుండును. కాని ఈ 'ఇ' అనునది 'ఇల్'యొక్క యవశిష్టభాగమేనైనచో విడిగా మఱియొక ప్రత్యయముగా నెందుకు గ్రహింపఁబడినది. అన్నచో 'అత్తు' పదము చేర్పని కొన్నిపదములకు 'ఇల్' చేర్పఁగా నందలి 'ల్'జాఱిపోయి పూర్వపదము నికారాంతముగా (ఊరు-ఊరిల్-ఊరి) వాని నుండి విడదీయఁబడినది. మఱికొన్నిపదములలో తుది 'ల్', 'న్'గా మాఱి 'ఇల్' అనునది 'ఇన్' అనురూపమునఁ గన్పడుచు నిప్పు డౌపవిభక్తికప్రత్యయముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. (మరత్తినాల్) అనఁగా మొదట స్థలవాచకమై ప్రాతిపదికములు తరువాతఁ బ్రయోగింపఁబడిన ఇల్ అనునది సప్తమ్యర్థద్యోతకమై, కాలక్రమమున ఇన్ గా మాఱి, సప్తమ్యర్థము సంబంధార్థముగా గ్రహింపఁబడినపుడు సంబంధార్థమును గూడ సూచించున దగుటచే నామములను విశేషణములుగా మార్చుట కనువగు ప్రత్యయముగా (అత్తు అనుదానివలెనే) గ్రహింపఁబడినది. కావుననే, సంబంధము షష్ఠీవిభక్త్యర్థము గనుక, షష్ఠీవిభక్త్యర్థద్యోతక ప్రత్యయము కూడ నైనది. తెలుఁగులో తుది ల్ జాఱిపోయి కాలు + ఇల్ కాలిల్-కాలి అనురూపమయినది. తమిళమున ల్ న్ గామాఱి ఇల్ ఇన్ ఐ, అచ్చటకూడ నీ తెలుఁగులోని ఇకారమువలెనే ఔపవిభక్తిక ప్రత్యయముగా వాడుకొనఁబడుచున్నది. కాల్ + ఆల్ (తృతీయా ప్రత్యయము ఆల్ యొక్క రూపాంతరమే) కాలాల్, కాల్ + ఇన్ + ఆల్ కాలినాల్ అని రెండురూపములును గలవు. ఇంతేగాక మరం మొదలగు పదములకుఁ జేర్పఁబడిన అత్తు అనుదాని యర్థము దానియుపయోగము కాలక్రమమున మఱచిపోఁబడినపిదప నీమరత్తు అనుదానిపైని ఇన్ కూడ చేర్చి దానితరువాత విభక్తిప్రత్యయములను జేర్చుటకు మొదలుపెట్టిరి. కావుననే మరత్తాల్, మరత్తినాల్, మరత్తోడు-మరత్తినోడు, మరత్తినదు, మరత్తినిల్ అనురూపములు తమిళమున బయలుదేఱినవి. ఈచివర రెండురూపములలో మఱియొకవిశేషము కలదు. మరత్తినదు అనునది షష్ఠీవిభక్తిపదము. దీనిని విడఁదీసినచో, మర + అత్తు + ఇన్ + అదు అనియగును. మొట్టమొదట మరకు సంబంధార్థమున అత్తు కలిపినారు. దీనియర్థము మఱచిపోయినతరువాత స్థలవాచకపద మగు ఇల్ కలిపినారు. కాలు + ఇల్-అనగా కాలుయందు(నొప్పి) మరత్తు + ఇల్-అనఁగా, చెట్టుయందు(ఉన్నకొమ్మ)

అను సప్తమ్యర్థభావమునుండి కాలునందలిది-కాలిది, చెట్టునందున్నది-చెట్టుకు సంబంధించినది గావున కాలి, మరత్తిన్ అనువానికి సంబంధార్థము లేక షష్ఠీ విభక్త్యర్థము సంప్రాప్తించినది. కావున స్థలవాచకము లగు ఇల్-ఇన్-ఇ,ఇన్‌లు ఏ షష్ఠ్యర్థద్యోతక ప్రత్యయములైనవి. ఈ ఇన్ యొక్క మూలార్థము మరత్తుతోఁ జేరి రూపుమాసిపోయినతర్వాత, మరల సంబంధార్థమును వ్యక్తము చేయుటకుఁగాను అను అనునది (ఇది పూర్వపు అత్తుయొక్క అర్వాచీనరూపమే) మరలఁ జేర్పఁబడినది. ఇట్లు మరశబ్దమునకు షష్ఠ్యర్థరూపము మరత్తినదు దగ్గఱకు వచ్చినది. మఱికొంతకాలమునకు మఱేమి చేర్పఁబడునో తెలియదు. ఇఁక మరత్తిల్ అన్నప్పుడు మరత్తిన్ అనుదానిలోని ఇన్ యొక్క మూలస్వరూపము ఇల్ ఏ అయిన నప్పటికి నాస్వరూపము, దానియర్థమునుఁ గూడ మఱచిపోఁబడి, యది కేవలము షష్ఠీప్రత్యయముగా వాడుకలోనికి వచ్చినతర్వాత మరల ఇల్ అనుదానినే సప్తమ్యర్థద్యోతక ప్రత్యయముగాఁ జేర్పఁజొచ్చిరి. ఇట్లు మరత్తినిల్ అనునది మర+అత్తు+ఇల్ (న్)+ఇల్ -అని యేర్పడినది. మొదటి ఇన్ యొక్క మూలార్థము విస్మృత మగుటచే ఇల్‌పైని మరల ఇల్ చేర్చుట యేమనెడి శంక గలుగుటలేదు. తెలుఁగున, కన్నడమునను గూడ ఇన్ అనునది సంబంధార్థద్యోతక మైనపిదప సప్తమ్యర్థ సూచకముగ ఉల్ అను మఱియొకపదము చేర్పఁబడినదిగాని మరల ఇల్ అనునదే చేర్పఁబడలేదు. కావున ఇంటిలో, నూతిలో ననియు, మరదోళ్ అనియు నైనవి. ఆధునికకన్నడ ప్రత్యయ మగు అల్లి అనునది స్థలవాచక మగు అల్ అనుదానినుండి యేర్పడినదే. అల్లి యనునది యాధునికకన్నడప్రత్యయమే యైనను అల్ అనున దంతయాధునికము కాదు. ఇల్ ఉళ్ పదములవలెనే యిదియు మొదట స్థలవాచకపదము, కావుననే సప్తమ్యర్థద్యోతకముగ ప్రాతిపదికలతరువాతఁ జేర్పఁజొచ్చిరి. కన్నడమున అల్ అల్లి కాఁగా తెలుఁగులో అల్ అన్ గామాఱె; పంటన్, వింటన్, రాతన్, ఇత్యాదిపదములలో గన్పడుచున్నది. పంటన్‌గొఱికె నన్నప్పుడు పంటియందు అనియేగాక కొఱుకుటకు పన్ను సాధనమైన దనునర్థము గ్రహింపఁబడినపుడు పంటిచేతను అను నర్థముగూడ జెప్పఁదగియుండుటచే నిదియే తృతీయార్థద్యోతకమైనది. కోల, లంక మొదలగు అకారాంతశబ్దములకు ఈ అన్ చేర్పఁగా కోలన్, లంకన్, అయి చివర నూతగా ఉకారము నొకదానిని గ్రహించి కోలను, లంకను-

(ఇట్లే ఊరు-ఊరను-ఊళ్లను) అయినవి. ఈతుది ను అనుదానిని విడఁదీసి-(లంకను అనఁగా లంకయందు చూచుటయే లంకనుజూచుట యగును గావున, సప్తమ్యర్థమునుండియే తృతీయతోపాటు ద్వితీయకూడ బయలుదేఱిన దగుటచే)-దీనినే ద్వితీయాప్రత్యయముగా గ్రహించి "జడంబు తృతీయా సప్తములకు ద్వితీయ బహుళంబుగా నగు"నని సూత్రించి కోలం గూలనేసె "లంకం గలకలంబు పుట్టె"నన్నప్పు డివి ద్వితీయాప్రత్యయాంతము లనియు వీనికి కోలచేతను లంకయందు అని యర్థము చెప్పుకొనవలె ననియు వైయాకరణులు విధించినారు. ఈకార్యము ఉదంతమునకు బహుత్వమందే యగు నని "శత్రుసేనలను బాణంబులను రూపుమాపె, మీనంబులు జలంబుల నుండు"నని యుదాహరించినారు. జడవాచకంబులపైననే గాక అజడంబులలోఁగూడ నిక్కార్యము గన్పడుటకు "అతని దోర్మధ్యసరసి నోలలాడుచున్న ఘనతర స్తనచక్రవాకముల నలరు," "మనుజుల విప్రుండు సమధికత్వ భాజనమంత్రు వేదప్రపంచవిదులు" భారతశాంతి అని యుదాహరించిరి. మఱియు "రాముఁడొక్కబాణమున వాలింగూలనేసె" "ఏపున గిట్టి యేనుఁగున నేనుఁగు వైచుచు" నను నప్పుడు బాణమున ఏనుఁగున్ అనుపదముల యందలి తుది నకారము పైన తృతీయాసప్తములయందు వచ్చునని విధించిన ప్రత్యయముకంటె భిన్నంబని గ్రహించి దీనికి మరల "ఉదంతజడంబు తృతీయకు నవర్ణకం బగు" నని ప్రత్యేకవిధానము చేయఁగడంగిరి. ఇంతకు పైపటములలో అన్ అని యొకచోట అను లేక ను అని మఱియొకచోట, ఇచ్చట న యని పలురూపముల గన్పడుచుండుటయే వీరిట్లు తలంచుటకుఁ గారణమైనది. ఉల్-లో అయినట్లుగనే దీనినే వర్ణవ్యత్యయమందురు- (Metalhesis) అన్-న కావచ్చును. న యే సప్తమీవిభక్తిప్రత్యయముగా నిటీవలఁ జెప్పఁబడిన నకారమయియున్నది. అన్ అననదె అందు కూడనైనది. అన్ అనునది స్థలవాచక మగుటచే నాస్థలమును నిర్దేశించినప్పుడు పదాంతమునఁ గలిగెడి యూఁతమూలముగా అన్ను అనిపలుకునపుడు అనునాసికతో నూఁదుట కష్టతర మగుటచే నాసికాద్వారము మనకుఁ దెలియకుండఁగనే మూఁతపడిపోయి, యానిశ్వాసవాయువు ముఖద్వారమున బయలువెడలునపుడు మధ్యనొక దకారధ్వని బయలుదేఱుట తటస్థించును. ఇట్లు అన్ను అనుదానిలోని నకారఉకారముల మధ్య ద్ అనున దొకటి బయలుదేఱి (దీనినె స్వరభక్తి

(**Anaptyxis**) అని శబ్దశాస్త్రజ్ఞులందురు) అందు అనుపద మేర్పడినది. ఇట్లే లేక దీని సాదృశ్యముచేతనే ఇందు ఎందు మొదలగునవి భాషలోఁ గలిగి యుండును.

దీనినిబట్టి మనకుఁ దెలియవచ్చిన దేమి? ద్వితీయాతృతీయాసప్తమ్యర్థముల నొకటే పదము లేక ప్రత్యయము వాడఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది. అనఁగా సందర్భానుసారముగా నొకపదమే యీ మూఁడువిభక్తులయర్థమును సూచించున దగుటచే నాంధ్రవైయాకరణులు 'లంకను' మొదలగువానియందలి చివర 'ను' అనుదానిని విడఁదీసి ద్వితీయావిభక్తిద్యోతక ప్రత్యయముగా గ్రహించి-తక్కిన విభక్తులయర్థములను సూచించుటకు చేత, మెయి, అందు, లోపల మొదలగు నితరపదము లుండుటయు నీ ద్వితీయ కీ 'ను' అనున దొక్కటే యుండుటయు నె వీరిట్లు తలఁచుటకుఁ గారణమై యుండును—ఈద్వితీయయే తృతీయాసప్తమ్యర్థములను గూడ సూచించుచున్న దని వానికి ద్వితీయను విధింపఁగడంగిరి. ఏ దెట్లైనను భాషలో నొకప్పుడు 'అన్' లేక 'అను' అనునది సప్తమీతృతీయాద్వితీయార్థముల సూచించెడిది యన్న విషయమే మనము దీనినుండి గ్రహింపఁదగినది.

ఇంతకు తేలిన దేమనఁగా నీద్రావిడభాషలలో నొకకాలమున ప్రాతిపదికల కితరపదములతోడి సంబంధము తెలుపుటకుఁ గాను స్థలవాచకములగు అల్ ఇల్ అను రెండుపదములు విశేషముగాఁ జేర్పఁబడుచుండెడివి. ఇంతకు పూర్వము—వీనితోపాటు కూడా—అత్తు-అదు అనునవికూడా సంబంధార్థద్యోతకములు గాఁ జేర్పఁబడెడివి. ఉల్ కంటె అల్ ఇల్ అనువానికిఁ బ్రయోగబాహుళ్యము హెచ్చు. కావుననే యవి రూపుమాసిపోయి ఔపవిభక్తిక ప్రత్యయములై పోయినవి. ఈ అల్ ఇల్ అనువానిలోని లకారపొల్లు నకారపొల్లుగా మారుటయు (cf ములుగోరింట-మునుగోరింట, తొల-తొన, లేదు-నేదు etc.) చివర ఉకారము నూఁతగాఁగాని అను అనికాఁగా, ద్రుతతరోచ్చారణమువలనఁగాని, స్వరమందలి మార్పు (**accent change**) వలనఁగాని యీనకారపొల్లు కొన్నిచోట్ల జారిపోవుటయు మిగిలిన ఇ, అ అనునవి తుదకు సంబంధవాచకప్రత్యయము లగుటయుఁ దటస్థించినది. తమిళమున ఇన్ అనురూపమే మిగిలి ఔపవిభక్తిక ప్రత్యయముగాఁ జేర్పఁబడుచున్నది. వీనిలో ఇన్ సాధారణముగా నేకవచనమునను, అన్ బహువచనమునను సం

బంధార్థమునఁ గేవలప్రాతిపదికకుఁగాని (cf కాల్ అల్, కాలినాల్ కాల్ + ఇన్ + అల్ ; గురువు + ఇన్ + ఇల్ = గురువినిల్ ; కాలు + ఇన్ + చేత = కాలిచేత, కాళ్ళచేత ; ఊరు + ఇన్ + లోన = ఊరిలోన, ఊళ్ళయందు ; " సీరిలోన దోఁచు తారక ప్రతిబింబ మొక్కొ యనఁగ " అన భార. ఆది. 5 అ.) అత్తు-అదు చేర్చిన యంగమునకుఁగాని చేర్పఁబడినవి. (cf మరత్తాల్-మరత్తినాల్ ; నూయి-నూతిలో నూతులలో etc.) తెలుఁగులో బహువచనమునకొక్క అ (అస్) కారమె చేర్పఁబడుచున్నది. అస్ అనునది యేకవచనమందుఁగూడఁ జేర్పఁబడుచుండె ననుటకు, ఊరస్, గోరస్, ఇంటస్, పంటస్, అను తెలుఁగురూపము లేకాక (ఈ అస్ అనునదె నకారమై పైన నుదాహరించిన ఏనుఁగున నేనుఁగు బాణంబున అనుచోట్ల నెగాక, కువర్ణకంబు పరంబగునపుడు ఉకార ఋకారములకు ఆగమముగాఁ జెప్పఁబడినదై-రామునకు విధాతృనకు, అనుచోట్లకూడఁ గనఁబడుచున్నది) కన్నడమందలి మరద, అవన, ఊర, మణ్ణ మొదలగు షష్ఠీరూపములు కూడ నిందుకు నిదర్శనము లగుచున్నవి. తెలుఁగులో డుమంతంబునకు ద్వితీయాద్యేకవచనము పరమైనపుడు సర్వత్ర విభాషగను అన్ దంతమగు తెనుఁగుడుమంతమునకు నిత్యముగాను వచ్చి రామున్నిని, రామున్నిచేతను, మగన్నిని, మగన్నిచేతను, మగన్నివలన ఇత్యాది రూపములలో ని ని తెచ్చిపెట్టినది. ఇన్ యొక్క మాఱురూపమగు ఈ ని యే యయియున్నది. కన్నడమున షష్ఠీప్రత్యయము అ, అధునిక కన్నడమున సప్తమీప్రత్యయము అల్లి ప్రాచీనకన్నడమునందలి ద్వితీయాప్రత్యయమగు అమ్ ఈ అస్ యొక్క రూపాంతరమే యై యుండును. అప్పుడుకూడ వ్యవహారములో అస్ కూడ ఉండియేయుండి అధునికకన్నడములో అదే అస్ అన్న గా మరల పొడసూపినదేమో? తెలుఁగులో ద్వితీయాప్రత్యయ మగు ను అనునది పంటస్-పంటను, అన్న + అస్ = అన్నస్-అన్నను, (అనఁగా పంటియొక్క ప్రదేశమందు పట్టిలాగెను, అన్న (ప్రదేశమును లేక-ప్రక్క-) ను చూచెను) ఇత్యాది పదములనుండి ను అనుదానిని వేఱుచేయఁగా నేర్పడియుండును. ఈ ప్రత్యయమే తరువాత తక్కిన ప్రత్యయము లన్నిటితో పాటు షష్ఠియగు ఇన్నంతముతరువాతఁ జేర్పఁబడుచు వచ్చినది. ఎప్పుడు ఇన్నంతమగు షష్ఠిలోని నకారము తెలుఁగులో జాఱిపోయి—తమిళములో నిది-యున్లే యున్నట్లు చూపఁబడినది—దాని మూలార్థము మఱచిపోఁబడినదో అప్పటినుండియు నది కేవలప్రత్యయమై

(Anaptyxis) అని శబ్దశాస్త్రజ్ఞులందురు) అందు అనుపద మేర్పడినది. ఇట్లే లేక దీని సాదృశ్యముచేతనే ఇందు ఎందు మొదలగునవి భాషలోఁ గలిగి యుండును.

దీనినిబట్టి మనకుఁ దెలియవచ్చిన దేమి? ద్వితీయాతృతీయాసప్తమ్యర్థముల నొకటే పదము లేక ప్రత్యయము వాడఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది. అనఁగా సందర్భానుసారముగా నొకపదమే యీ మూఁడువిభక్తులయర్థమును సూచించున దగుటచే నాంధ్రవైయాకరణులు 'లంకను' మొదలగువానియందలి చివర 'ను' అనుదానిని విడఁదీసి ద్వితీయావిభక్తిద్యోతక ప్రత్యయముగా గ్రహించి-తక్కిన విభక్తులయర్థములను సూచించుటకు చేత, మెయి, అందు, లోపల మొదలగు నితరపదము లుండుటయు నీ ద్వితీయ కీ 'ను' అనున దొక్కటే యుండుటయు నె వీరిట్లు తలఁచుటకుఁ గారణమై యుండును—ఈ ద్వితీయయే తృతీయాసప్తమ్యర్థములను గూడ సూచించుచున్న దని వానికి ద్వితీయను విధింపఁగడంగిరి. ఏ దెట్లైనను భాషలో నొకప్పుడు 'అన్' లేక 'అను' అనునది సప్తమీతృతీయాద్వితీయార్థముల సూచించెడిది యన్న విషయమే మనము దీనినుండి గ్రహింపఁదగినది.

ఇంతకు తేలిన దేమనఁగా నీద్రావిడభాషలలో నొకకాలమున ప్రాతిపదికల కితరపదములతోడి సంబంధము తెలుపుటకుఁ గాను స్థలవాచకములగు అల్ ఇల్ అను రెండుపదములు విశేషముగాఁ జేర్పఁబడుచుండెడివి. ఇంతకు పూర్వము—వీనితోపాటు కూడా—అత్తు-అదు అనునవికూడా సంబంధార్థద్యోతకములు గాఁ జేర్పఁబడెడివి. ఉల్ కంటె అల్ ఇల్ అనువానికి ప్రయోగబాహుల్యము హెచ్చు. కావుననే యవి రూపుమాసిపోయి షష్ఠీవిభక్తిక ప్రత్యయములై పోయినవి. ఈ అల్ ఇల్ అనువానిలోని లకారపొల్లు నకారపొల్లుగా మాఱుటయు (cf ములుగోరింట-మునుగోరింట, తోల-తొన, లేదు-నేదు etc.) చివర ఉకారము నూఁతగాఁగొని అను అనికాఁగా, ద్రుతరోచ్చారణమువలనఁగాని, స్వరమందలి మార్పు (accent change) వలనఁగాని యీనకారపొల్లు కొన్నిచోట్ల జాఱిపోవుటయు మిగిలిన ఇ, అ అనునవి తుదకు సంబంధవాచకప్రత్యయము లగుటయుఁ దటస్థించినది. తమిళమున ఇన అనురూపమే మిగిలి షష్ఠీవిభక్తిక ప్రత్యయముగాఁ జేర్పఁబడుచున్నది. వీనిలో ఇన్ సాధారణముగా నేకవచనమునను, అన బహువచనమునను సం

బంధార్థమునఁ గేవలప్రాతిపదికకుఁగాని (cf కాల్ అల్, కాలినాల్ కాల్ + ఇస్ + అల్ ; గురువు + ఇస్ + ఇల్ = గురువినిల్ ; కాలు + ఇస్ + చేత = కాలిచేత, కాళ్ళచేత ; ఊరు + ఇస్ + లోన = ఊరిలోన, ఊళ్ళయందు ; "సిరిలోన దోఁచు తారక ప్రతిబింబ మొక్కొ యనఁగ" అను భార. ఆది. ౫ ఆ.) అత్తు-అదు చేర్చిన యంగమునకుఁగాని చేర్పఁబడినవి. (cf మరత్తాల్-మరత్తినాల్ ; నూయి-నూలిలో నూతులలో etc.) తెలుఁగులో బహువచనమునకొక్క అ (అస్) కారమె చేర్పఁబడుచున్నది. అస్ అనునది యేకవచనమందుఁగూడఁ జేర్పఁబడుచుండె ననుటకు, ఊరస్, గోరస్, ఇంటస్, పంటస్, అను తెలుఁగురూపములే కాక (ఈ అస్ అనునదె సకారమై పైన నుదాహరించిన ఏనుఁగున నేనుఁగు బాణంబున అనుచోట్ల నెగాక, కువర్ణకంబు పరంబగునపుడు ఉకార ఋకారములకు ఆగమముగాఁ జెప్పఁబడినదై-రామునకు విధాతృనకు, అనుచోట్లకూడఁ గనఁబడుచున్నది) కన్నడమందలి మరద, అవన, ఊర, మణ్ణ మొదలగు షష్ఠీరూపములు కూడ నిందుకు నిదర్శనము లగుచున్నవి. తెలుఁగులో డుమంతంబునకుద్వితీయాద్యేకవచనము పరమైనపుడు సర్వత్ర విభాషగను అనుదంతమగు తెనుఁగుడుమంతమునకు నిత్యముగాను వచ్చి రామునిని, రామునిచేతను, మగనిని, మగనిచేతను, మగనివలన ఇత్యాది రూపములలో ని ని తెచ్చిపెట్టినది. ఇస్ యొక్క మాఱురూపమగు ఈ ని యే యయియున్నది. కన్నడమున షష్ఠీప్రత్యయము అ, ఆధునిక కన్నడమున సప్తమీప్రత్యయము అల్లి ప్రాచీనకన్నడమునందలి ద్వితీయాప్రత్యయమగు అమ్ ఈ అస్ యొక్క రూపాంతరమే యై యుండును. అప్పుడుకూడ వ్యవహారములో అస్ కూడ ఉండియేయుండి ఆధునికకన్నడములో అదే అస్ అన్నగా మరల పొడసూపినదేమో? తెలుఁగులో ద్వితీయాప్రత్యయమగు ను అనునది పంటస్-పంటను, అన్న + అస్ = అన్నస్-అన్నను, (అనఁగా పంటియొక్క ప్రదేశమందు పట్టిలాగెను, అన్న (ప్రదేశమును లేక-ప్రక్క) ను చూచెను) ఇత్యాది పదములనుండి ను అనుదానిని వేఱుచేయఁగా నేర్పడియుండును. ఈ ప్రత్యయమే తరువాత తక్కిన ప్రత్యయము లన్నిటితోపాటు షష్ఠియగునిస్నంతముతరువాతఁ జేర్పఁబడుచు వచ్చినది. ఎప్పుడు ఇస్నంతమగు షష్ఠిలోని సకారము తెలుఁగులో జాఱిపోయి—తమిళములో నది తప్పక యున్నట్లు చూపఁబడినది—దాని మూలార్థము మఱచిపోఁబడినదో అప్పటినుండియు నది కేవలప్రత్యయమై

సంబంధార్థమును సూచింపఁదొడఁగినది. ఇట్లే కన్నడములో అకారముగూడ సంబంధార్థప్రత్యయమైనది. వీనిపైని తక్కిన విభక్త్యర్థద్యోతక—లేక విశేషార్థద్యోతకపదములు చేర్పబడినవి కావుననె యివి యాపవిభక్తికవర్ణములుగాఁ బరిగణింపఁబడినవి.

ఇంతవఱకు అనఁగా అంగముయొక్క రూపనిష్పత్తి యగువఱకు తమిళము కన్నడము తెలుఁగు మొదలగు భాషలలోఁ గొంతసామ్యము కనఁబడుచున్నది. అనఁగా, కేవలము ప్రాతిపదికనుండి యాయంగము (inflexional base) భాషలో నేర్పడువఱకు నీభాషలు మాటాడువారందఱు బాగుగా విడిపోయినట్లు కనఁబడదు. అనఁగా నీభాషలు ప్రత్యేకభిన్నములగుభాషలు కాలేదనుట. అట్లుతరువాతనే అనఁగా తమిళముమాటాడువారు తెలుఁగువారు కన్నడమువారు ఒకరినుండి యొకరు విడిపోయినతరువాతనే అంతకుపూర్వమే యేర్పడినయంగమునకు ఆయాభాషలలో నాయావిభక్త్యర్థమును బాగుగా సూచించునని వారుతలంచినపదములను జేర్చుకొనుచు వచ్చిరి. కావుననే విభక్తిప్రత్యయములు ప్రతిభాషలోను వేర్వేఱుగా నుండుట తటస్థించినది.

ఈ విభక్తిప్రత్యయము లని తలంపఁబడుచున్నవి ఇప్పు డిప్పుడు కొంతవఱకు ప్రత్యయావస్థను బొందుచుండిన స్వతంత్రపదములే యయి యున్నవి. కన్నడమునను తెలుఁగునను గల ద్వితీయావిభక్తిప్రత్యయములు, అన్ అనుపదముయొక్క రూపాంతరము లేయని సూచింపఁబడినది. తమిళములోని 'ఎయ్' అనునది యాఁఅన్ లోని నకారహల్లుజాఱిపోఁగా మిగిలిన 'అ'కారముయొక్క రూపాంతరమే మో యని యూహింపఁదగియున్నది. ఏలయనఁ దెలుఁగున అకారాంతము లగుపదము లనేకములు తమిళమున ఏయ్‌దంతములుగఁ గన్పడుచున్నవి. cf తల-తలై, వల-వలై etc. తృతీయావిభక్తియందలి 'ఆల్'కూడ 'అల్' యొక్క రూపాంతరమే నైయుండును. ఏలయన దీనికి 'ఆన్' అనిరూపాంతరముకూడ నున్నట్టు తెలియవచ్చుచున్నది. "చేతన్'అనునది 'చేయి' శబ్దముయొక్క అన్నంతరూపము అన్న చేతస జేయఁబడియె, ననఁగా అన్న చేతి (చేయి+అత్తు+ఇల్) (యి) యందు చేయఁబడిన దని యర్థము. కన్నడమందు 'ఇల్'యొక్క రూపాంతరమే యగు 'ఇమ్' అనునది చేర్పఁబడుచున్నది. సహార్థమున 'ఓడు'అని తమిళమునను తోడన్ అని తెలుఁగునను గలవు. 'ఓడు' 'తోడు' అను నీరెండుపదములకుఁగూడ 'సంధించుట' కలుపుట,

ఒకదానితో నొకటి చేరుట, అనునర్థములు కలవు. తెలుఁగువారు 'తోడు' అనియు తమిళులు 'ఓడు' అనియు గ్రహించియుండవచ్చును. లేదా మర త్తోడు' మొదలగుపదముల యనుచితవిభాగముచే మర + తోడు, మరత్తు + ఓడు) రెండురూపము లేర్పడియుండును. 'తోడ మాటాడకునికి' 'తల్లి తోడు' అనుచోట్లదీనికి వ్యస్తముగ ప్రయోగము కూడఁగలదు. ఒడంబడిక 'ఒడబడు' అనువానిలో 'ఒడు' అనురూపముగూడఁ దెలుఁగులోఁ గన్పడుచునే యున్నది సంస్కృతసాంప్రదాయమునుబట్టి యీ 'తోడ' నుగూడ తృతీయావిభక్తిలో వైయాకరణులు కలిపివేసినారు. ఇఁక చతుర్థ్యర్థమునగల 'కు' క్కు, కి, గెయను నవి యర్థము తెలియని ప్రత్యయము లని యొప్పుకొనక తప్పదు. కాని యివి సిథియన్ కుటుంబమునకుఁ జెందినభాషలనేడింటిలోఁ గన్పడుచుండుటచే పైనుండి యెరవుగా వచ్చి సంక్రమించిన దని చెప్పక తీరదు. కు,కి యనునవి చతుర్థ్యర్థద్యోతకము లేమైనను దెనుఁగున షష్ఠీప్రత్యయములుగా గ్రహింపఁబడి నవి. 'కొఱకు' అనునది 'కొఱ' శబ్దమునకు 'కు' ప్రత్యయము చేర్పఁగా వచ్చి నది- ప్రయోజనమునకు- అనియర్థము- కొఱశబ్దము 'కొఱమాలిన' 'కొఱ గాని' యనుదానిలో గన్పడుచునేయున్నది. "కయి" యనునది "కు + అయి"- వాని కయి అనఁగా- వాని నుద్దేశించి యని యర్థము. పంచమి యందలి "వలనన్" అనునది 'ప్రక్క' 'వైపు' అనునర్థముగల 'వలను' అను పదముపై 'అన్' చేర్పఁగాఁ గలిగినపదము. ప్రక్క లేక వలను అనుపదము నకు బదులుగా 'ఇల్' అనుపదమునే ప్రయోగించుకొని దానిపైని "వలనన ఉండి యని మనము చెప్పినట్లుగా తమిళులు ఇరుందు" అనుపదమును జేర్చి 'ఇల్ ఇరుందు' అని పంచమ్యర్థమున వాడుకొనుచున్నారు. 'వలనన్' అను దానితో సమానార్థకమే యగు 'అత్తణిం'=(అత్తణ + ఇం = అత్తణ = ఆ ప్రదేశము- ఇం = అందు = ఆ ప్రదేశమందు అనియర్థము) అను పదము కన్నడమున వాడుకొనఁబడుచున్నది. కంటె యనునది కి పైఁ జేర్పఁబడిన అంటె యను పదము. వానికంటె- అనఁగా వానివిషయమై చూచి మాటాడవలసినట్లయిన వీఁడే గొప్పవాఁడు అని యర్థ మగును. దీనితో సమానార్థకమై యాధునికకన్నడమున కింత=(కి + ఇంత) యనుపదమొకటి వ్యవహారములో నున్నది. ఉల్ అనుస్థలవాచకపదము ఇల్, అల్ అనువానివలె విశేషశ్రమకు లోనై యనేకము లగురూపములఁబొందినట్లు కనఁబడదు. ఇది లోగా మాత్ర

తెలుఁగున సప్తమ్యర్థద్యోతక మైనను షష్ఠీప్రత్యయముగనే గ్రహింపఁబడినది. తమిళమున నింకను ఇల్ అనునదే సప్తమ్యర్థద్యోతక మగుచున్నది. కన్నడమున "ఉళ్, ఒళ్" అనువానికి విశేషప్రచారము కలదు గాని యిటీవల అల్ నుండి అల్లి యనురూపము కూడ సప్తమ్యర్థద్యోతకప్రత్యయ మైనది.

ఇట్లు ప్రత్యయములుగాఁ దలంపబడుచున్న యీపదములే కాక కొన్ని విభక్త్యర్థములను సూచించుటకింక ననేకము లగుపదములు కలవు. తృతీయార్థమున చేసి, మెయిలు, పంచమ్యర్థమున పొంటె, తమిళమున సప్తమ్యర్థమున కణ్, కాల్, కడై, వయిఱ్ఱు, ముఱ్ఱు, ఇడమ్, మేల్, పిఱ్ఱు, అగమ్, పుఱమ్, మొదలగు స్థలవాచకపదములు సుమారుముప్పదివరకు గలవు. కావున వీనిని గేవలము ప్రత్యయము లనుట కేవలసంస్కృతభాషాసాంప్రదాయబలముచేఁగాని వేఱుగాదు. ఈపదము లన్నియు సంబంధార్థద్యోతక మగు షష్ఠీవిభక్త్యంగమునకుఁ జేర్పఁబడుచుండుటచే షష్ఠి నొకవిభక్తిగాఁ దలంపవచ్చును. అనేకములై భిన్నములగు పదములచే సూచింపఁబడెడి యర్థభేదములను ఏడుకీతులుగ మాత్రము విభజించి సప్తవిభక్తులలోను బిగించుట యెట్లుసాధ్యమగును? వీనిలో కొన్ని పదములు మఱికొన్నిటికంటె నెక్కువగా వాడుకలో నుండి మార్పులకు లోనగుటచేతను వానిమూలార్థ మొకప్పుడు మఱచిపోఁబడుటచేతను, సంస్కృతమందలి విభక్తిప్రత్యయముల స్థితికి వచ్చుచున్న వని చెప్పఁదగియున్నను, సంస్కృతాదిభాషలయందువలె నంగమునకును వీనికిని గల సంబంధ మెట్టిదో తెలిసికొనుటకు దానినుండి వేఱుపఱచుటకును వీలులేకపోలేదు. ఈపదములుషష్ఠ్యర్థమును దెలుపునంగమునకుఁ జేర్పఁబడుచుండుటచే నీద్రావిడభాషలయందు వాక్యమందలి పదములసంబంధము విశేషణవిశేష్యభావరూపంబై యున్న దనియు, నిట్టివిశేషణవిశేష్యభావసంబంధమే యీభాషలలో వాక్యసంఘటనారీతి కాధారంబై లక్షణము గూడనై యున్నదనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

కాని యిప్పుడు సప్తవిభక్తు లనిచెప్పి వానిలో ద్వితీయమొదలు సప్తమీవిభక్తివఱకుఁ గల ఆఱువిభక్తులు సంబంధార్థముపై నాధారపడిన వనియు నివన్నియు సంబంధార్థమును సూచించు నంగమునకు నాయావిభక్త్యర్థమును సూచించు ప్రత్యేకపదములఁ జేర్చుటచే నేర్పడుచున్న వని చెప్పితివిగదా ఇందులో నేడవది యగుప్రథమావిభక్తిని గూర్చి చెప్పలేదేమి యనితమడుగ

విజ్ఞప్తి.

మహాశయులారా!

పరిషత్తు యొక్క ప్రస్తుతస్థితిని బలుమారు తమకు విన్నవించు కొను చునే యున్నారము. పలువుర యభిప్రాయానుసారముగా, పరిషదభివృద్ధికై మే మొనర్పఁబోవు యత్నము లన్నింటికిఁ దమవంటి భాషాభిమానుల సహాయము ముఖ్యావసరమైయున్నది. పలుతడవలు తాము, తాము దయచేయ వలసిన చందా మొత్తములకై జ్ఞాపికలను బంపుకొనుచునే యున్నారము. ఈ సమయమ మరల నందఱకు జాబులు వ్రాయుచున్నారము. దయచేసి తమరీయ వలసిన చందా మొత్తమును, శీఘ్రముగాఁ బంపి పరిషదభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుదురు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాము.

కార్యదర్శి.

మహాభారతమీమాంస.

—: చర్ల నారాయణశాస్త్రిగారు :—

(గతసంచిక శేషము.)

చెల్లకయుండెను బౌద్ధోపాసకులును జైనోపాసకులును జాతుర్వర్ణ్యధర్మమునన్ని విధములను ద్యజించిరి. ఇదేప్రకారముగా నాశ్రమవ్యవస్థయుఁ బడకపోయెను సమాజమునందు గడబిడ ప్రారంభమయ్యెను. మొదట జతుర్థాశ్రమమునం దధికారము బ్రాహ్మణులకు నితరమైనయార్యవర్ణములకే యుండెను; కాని బౌద్ధభిక్షువు లీయాశ్రమాధికారము నందఱకు నిచ్చివేసిరి. దీనివలన, నశిక్షితులై కేవలోదరపోషకు లగువారును, నీచజాతులలోనివారును నగు వందలకొలఁదిబౌద్ధభిక్షువులు బిచ్చ మెత్తుకొనుచు నిటునటుఁ దిరుగ నారంభించుట పరిణమించెను. ఈక్రొత్తధర్మముల ననుసరించినవారు ధర్మముయొక్క యాచరణ మనఁగా కేవలము నీతియొక్క యాచరణము దక్క మఱి యొండుగాదని నిశ్చయించుకొనిరి. తత్త్వవిచారవిషయమునఁ గూడ నీధర్మములు లోకులయొక్క మతములయందు నుప్పెనవంటి యొకయుపద్రవము పొడమునంతదనుక ముందంజవైచెను. ఈధర్మములు పరమేశ్వరుఁడు లేనేలేఁడని బ్రతిపాదించుటకు మొదలిడెను. లేనిచో, నీశ్వరుఁడుండెనా లేదా? యనువిషయముగుఱించి విచారమే మనుష్యునికిఁ జేయరాదని చెప్పెను. అవి ప్రకటముగాఁ మనుష్యునియం దాత్మయే లేదను సిద్ధాంతము స్థాపించుటకుఁగాను బ్రవర్తించెను. సారాంశము, ఈక్రొత్తధర్మములు రెండు నన్నిప్రకారములను సనాతనధర్మముయొక్క మతములకు విరుద్ధములుగా నుండెను. అవి యప్పటిలోకులయందు నిరీశ్వరవాదమును నిరాత్మవాదమును వ్యాపింపఁజేసెను.

శకమునకుఁ బూర్వము మూఁడవశతాబ్దియందు భారతవర్షమున నే ధార్మికావస్థ యుండెనో యియ్యది పైని వర్ణింపబడినది. దానిఁబట్టి సనాతన ధర్మముమీఁదికి బౌద్ధజైనధర్మము లెట్లు దాడివెడలినవో తెలియనగును; అశోకునియొక్క యప్పటిశాసనబలమువలన నపుడే బౌద్ధధర్మమునకు సంపూర్ణమైన విజయము కాలేదు; అయినయెడల దానికిఁ గేవల మారంభమే నైయుండెను. కాని సనాతనధర్మమునకు నతఃస్థితములైన యాదాడులను సహించుటకై యప్పుడు సామర్థ్యము లేకుండెను. మన ప్రాచీనసనాతనధర్మమందుఁ గూడ నాసమయమున ననేకములైన మతమతాంతరములు ప్రచలితములై యుండెను. వానియందుఁ బరస్పరము కలహమగుచుండెను. శత్రువులయొక్క దాడులకుఁ బ్రతీకారము చేయుటకై యావశ్యకమైన యైక్యమును స్నేహము నాసమయమున సనాతనధర్మమునందు బొత్తిగా లేకుండెను

కొందఱు విష్ణువుని ప్రధానదేవతగా నెంచి పాంచరాత్రమతము ననుసరించిరి; కొందఱు శివుని ప్రధానదేవతగా నెంచి పాశుపతమతము నవలంబింప మొదలిడిరి; మఱికొందఱు దేవిని ప్రధానశక్తిగా నెంచి శాక్తమతము ననుసరించిరి; కొందఱు సూర్యుని, కొందఱు గణపతిని, మఱికొందఱు స్కందుని నుపాసించిరి. ఈయుపాసకులయందు సంపూర్ణమైన శత్రుభావముండెను. వీరియందు సేవలను దేవతలను సంబంధించికాక, తత్త్వవిచారములను సంబంధించియు మిక్కిలి బద్ధవిరోధమేర్పడెను. యజ్ఞయాగాదులవిషయమునఁ గూడ లోకులవిచారము లిటునటుఁ గదల నారంభించెను. తత్త్వజ్ఞానము విషయమై వేదాంతమునకును సాంఖ్యమునకును జగడము జరుగుచుండెను. అన్నిటికంటెను గొప్పకష్ట మిదియైయుండెను. ఏది యనఁగా, సనాతనధర్మముయొక్క యాదిగ్రంథములైన వేదములు సర్వసాధారణముగా దుర్బోధములై యుండెను. సామాన్యులందఱుఁ దెలిసికొనుటకుఁ దగిన యేయొకగ్రంథమును నాసమయమున లేకుండెను. ప్రాచీనకాలమునందలి పెద్దపెద్ద పూర్వికులయొక్కయు నవతారపురుషులయొక్కయు వర్ణన యిటునటుఁ జిందరవందర యగుట తటస్థించెను. వారు గాథారూపములైన చిన్నచిన్న యాఖ్యానములయందు లుప్తప్రాయులై యుండిరి. నీతిని ధర్మమును శిక్షించి సమాజమునందు నీతిమంతులు నగుటకు స్ఫూర్తిని బుట్టింపఁ జాలినగ్రంథములు బొత్తిగా లేవయ్యెను. ఋషులయొక్కయు, రాజులయొక్కయుఁ జిందరవందరమైన వంశావళులు సూతులయు భట్టువాండ్రయు జీర్ణములైన చిన్నచిన్న పుస్తకములయందుఁ దలఁచు నష్టప్రాయములైయుండెను తఱచు పరాక్రమవంతులైన పూర్వికుల విస్మరణమే యయ్యెను. ఇట్టి యవస్థయందుఁ బై రెండునాస్తికధర్మముల నెదుర్కొనుట సనాతనధర్మమునకు నింకను మిక్కిలి కఠినమైనపని యయ్యెను. సనాతనధర్మాభిమానులైన విద్వాంసులు బౌద్ధజైనధర్మములకే విజయము కలుగునని భయంపడ నారంభించిరి.

ఇప్పు డిచ్చటఁ గొన్నిప్రశ్నలు కలుగుచున్నవి. ఏవి యనఁగా—మన ధర్మప్రతిపాదకములైన యనేకప్రసిద్ధగ్రంథము లప్పుడు లేవా? ఆసమయమున రామాయణము మనుస్మృతియు జాడలేవా? వేదాంతము, న్యాయము, సాంఖ్యము, మీమాంసాసూత్రములు నెందుఁబోయినవి? ఏమి? ఆసమయమునఁ బురాణములు నితిహాసములు లేనే లేవా? ఈప్రశ్నము లన్నిటికిని లేవు.

అనియే యుత్తరము ఈగ్రంథము లిప్పుడేసమయమున నగుపడుచున్నవో, ఆస్వరూపమున నవి మహాభారతము తరువాతఁ జేయఁబడినవి. ఈ కాలనిర్ణయమునుగూర్చిన విచారము సందర్భానుసారముగా ముందు చేయఁబడును. ఇక్కడ మాత్రము ఇప్పటి రామాయణము శకమునకుఁబూర్వము మొదటి శతాబ్దియనియు, నిప్పటిమనుస్మృతికిఁగూడ సమయ మదేయనియు నింతచెప్పినఁ జాలును. వేదాంతసూత్రములు యోగసూత్రములును శకమునకుమునుపు రెండవశతాబ్దివి. ఆసమయమునసాంఖ్యసూత్రముల జాడయే లేదు. వర్తమానస్వరూపముగల పురాణము లప్పుడులేవు. ఈగ్రంథములన్నియు నప్పుడు బీజరూపమున నుండియుండును; వాటియొక్క యేవిస్తర మీసమయమున నగుపడుచున్నదో, యది నిస్సందేహముగా మహాభారతమునకుఁ దరువాతిది నైయున్నది. వేయేల, మహాభారతముయొక్క ప్రత్యక్షోదాహరణమువల్లనే యీ ధార్మికగ్రంథము లన్నింటికిని సంపూర్ణస్వరూపము నిచ్చుటకై స్ఫూర్తి సనాతనధర్మీయులైన యాచార్యులకుఁ గలిగెననుటకు సందేహములేదు. అనగా, ఐతిహాసికదృష్టివలన, నీయన్నిగ్రంథములయొక్క పూర్వస్వరూపమును నిశ్చయించుటకు నిపుడు మహాభారతమే యొక సాధనముగాఁ జూడఁబడుచున్నది. ఈ ప్రకారముగా నశోకునిసమయమున, లేక యాసమయమునకు సమీపమున, బౌద్ధజైనధర్మములుచేసిన ముట్టడికిఁ బ్రతిక్రియ గావించుటకు సనాతనధర్మావలంబులయొద్ద నేమియు సాధనములేక యుపాయము లేదయ్యెను, వారి ధర్మమును భిన్నభిన్నమతములు ముందువెనుకలకు లాగుచుండెను. ఇట్టి యవస్థయందు సౌతి భారతమునకు మహాభారతబృహత్స్వరూపము నిచ్చెను, సనాతనధర్మములో నిత్యాంతఃకలహములను దూరముగాఁ జేసెను. అన్నిమతముల నొకచోఁ జేసి వానియందు మైత్రి నెలకొల్పుటకుఁ బ్రయత్నముచేసెను, కథల నన్నింటి నొకచోట సంగ్రహించి యాకథలకు సముచితములైన స్థానముల నిచ్చి భారతగ్రంథముయొక్క శోభను వృద్ధిపఱచెను; మఱియు సనాతనధర్మముయొక్క యుదాత్తస్వరూపమును లోకుల మతమునందుఁ జొనిపి సనాతనధర్మావలంబులయందు నొక నూతనశక్తిని బుట్టించుటకు మహత్త్వపూర్ణమైన పని [illegible]యుండెను. కొందఱు మహాభారతగ్రంథమునఁ జాలఁగథల యాడంబరము [illegible]నొక్కటిమున్నది యని చెప్పుచున్నారు. కాని యిది యసత్యము నిస్సందేహ[illegible]హాభారతము గజశరీరమువలె మిక్కిలి పెద్దది; కాని యది

యేనుగులాగునసే సుందరము, సుశ్లిష్టము సుబద్ధముకూడ నైయున్నది. ఈసంపూర్ణగ్రంథమెుక్క సూత్రమునఁ జేయఁబడినదై యగుపడుచున్నది. సనాతనధర్మముయొక్క విరోధరహితమైన యుపదేశమును జేయుటయే యీమహాత్రముయొక్క ప్రధానోద్దేశము ఈయుద్దేశ్యము సిద్ధించుటకై యానుషంగికముగాఁ దత్త్వజ్ఞానము, ఇతిహాసము, రాజధర్మము, నీతిలోనుగా ననేక విషయములయొక్క సమావేశము దానియందుఁ జేయఁబడియుండెను. దీనివలన, మహాభారతగ్రంథమునందు వర్తమానహిందూధర్మములోని యన్ని శాఖలకు, సనఁగా శైవులకు, వైష్ణవులకు, వేదాంతులకు, యోగులకు, మిగిలిన యందఱు లోకులకునుగూడ సమానమైన పూజ్యభావము పరిణమించెను. ఈమహాభారతముయొక్క రచన వ్యాసమహర్షియొక్క యప్రతిమమైన మూలమగు జయరూపమైన పునాదిమీఁదఁ జేయఁబడియున్నది, ఇందువలన వ్యాసమహర్షియొక్క యప్రతిమమైన కవిత్వము, తత్త్వజ్ఞానము, వ్యవహారనిపుణత, వీటియొక్క స్ఫూర్తికూడ సౌతికి నుత్సాహజనక మయ్యెను. ఉక్తమైన వివేచనయొక్క యాధారముమీఁద నిపుడు మనము, సౌతి తనయుద్దేశ్యము సిద్ధించుటకు భారతమునుండి మహాభారతము నెట్లు నిర్మించె ననువిషయముయొక్క విచారము గావింతము.

ఆరంభమున, నీప్రకారముగా వివేచనచేయుట చాలఁ గఠినమైన కార్యమని చెప్పవలసియున్నది. మనము మునుపు, వ్యాసమహర్షియొక్క మూలగ్రంథమునకును, వైశంపాయనునియొక్క భారతమునకును మిక్కిలి యంతరముండదని చెప్పియుంటిమి. కాని భారతమునఁ గేవలము 24000 శ్లోకములుండెను. మహాభారతమునందు వాటిస్థానమున నొక లక్ష శ్లోకములున్నవి. అప్పుడుమనము, ఈయధిక సంఖ్య సౌతి చేర్చినదేయని యెంచవలసియున్నది కాని యిట్లు తలఁచిన వారమయ్యు, నే నైతిహాసికప్రమాణములు నైసి జేయఁబడిన వివేచనయందున్నవో, యవిగాక మఱి యితరములైన దృఢప్రమాణముల వేనిని నీయఁజాలము; ఈవిషయమైన విచారము సాధారణానుమానమువల్లనే చేయఁబడఁగలదు. సౌతి యేభాగములను, దనసమయమునఁ బ్రసిద్ధములైన విషయములయొక్కయు గాథలయొక్కయు నాధా[illegible]మున గ్రంథములోఁ గలిపియుండెనో, యాభాగములను గుర్తించి, యవి [illegible]మహర్షియొక్క యుదాత్తమైన మూలగ్రంథముయొక్క స్ఫూర్తివల్లనే [illegible]ర్చఁ

బడినవి యనియే యెంచవలయును. ఇట్టియవస్థయందు నొకదృష్టివలన, నా భాగముల కర్తృత్వముకూడ వ్యాసునికే యిచ్చివేయఁజాలుదుము. ఏప్రకారము కొందఱులోకులు తమవిశిష్టమతములకొఱకు నొకసగము ప్రక్షిప్తభాగమును నసమనే యసంబద్ధముగా దూష్చుచున్నారో యట్లుసౌతియొక్క యీ కార్యముకాదు. సౌతియొక్క మహాభారతగ్రంథమునందుఁ బ్రాచీన సనాతన ధర్మముయొక్క యుదాత్తస్వరూపమే విశేషరూపమున నావిష్కరింపఁబడి యున్నది. యని సంక్షేపముగాఁ జెప్పఁగలము; మఱియు నేప్రక్షిప్తభాగములు చేర్పఁబడియున్నవో, యవి మూలగ్రంథములయొక్కయు, గాథలయొక్కయు, నాధారము మీఁదనున్నవి.

(1) ధర్మముయొక్క నైక్యము.

భారతమును మహాభారతముగాఁ జేయుటలో సౌతియొక్క మొదటి యుద్దేశ్యము ధర్మమునకు నైక్యము సిద్ధింపఁజేయుటయై యున్నది. మూల భారతగ్రంథమునందు శ్రీకృష్ణుని ప్రశంస అనఁగా విష్ణువుయొక్క స్తుతిమెక్కువగా నున్నదని స్పష్టముగా ననుమానింపవచ్చును. కాని హిందూధర్మమునందు విష్ణువుకంటె నితర దేవతలుకూడ నుపాసింపఁదగినవారు గా నెంచఁబడుచున్నారు. సమస్తమహాభారతమునకు సనాతనధర్మగ్రంథముయొక్క సర్వమాన్యమైన స్వరూపమును బ్రాప్తింపఁజేయుటకై దానియందు భిన్నదేవతలు కూడ స్తుతింపఁబడుట యావశ్యకమయ్యెను. అదికూడ భిన్నభిన్నోపాసనలయందు విరోధమును బెంపొందింపనిదిగా నుండవలయును. ఇట్టిప్రధానదృష్టితో సౌతి మహాభారతమునకు వర్తమానస్వరూపము నిచ్చెను. విశేషించి శైవవైష్ణవమతములు రెండింటికి నేకీభావమునతఁడు మిక్కిలి బాగుగాఁ జేసెను. తఱచు లోకులు, శాంతిపర్వము, అనుశాసనపర్వము ఈరెండును మూలభారతములోనివా? కావా? యని ప్రశ్నించుచుందురు. ఏపర్వములు మిక్కిలి పెద్దవో యవి మూలభారతములోనివి కావని మనముముందే చెప్పియుంటిమి, కాఁబట్టి యీపర్వములు సౌతివియని సిద్ధమగుచున్నది. కాని యీపర్వములలోనివిషయములు మూలభారతములోనివే. ధార్మికదృష్టిచేత నన్నిమతములకు సమావేశము గావింపవలయునని సౌతి యీపర్వములను జాలహెచ్చుచేసెను ఈకారణముచేతనే మహాభారతమునకు ధర్మగ్రంథముయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము ప్రాప్తమయ్యెను. తరువాతఁ జేయఁబడిన గ్రంథములన్నిటియు దాని

వచనములను స్మృతిసమానముగా నంగీకరించుచున్నవి. సనాతనధర్మముతోఁ
గూడ శైవవైష్ణవమతములవైక్యముఁ జేయుటకు సౌతిమహాభారతమునందుశి
వస్తుతివిషయములైన యనేకోపాఖ్యానముల నెలకొల్పెను. ఈయుద్దేశముతో
నను శాసనపర్వమున నుపమన్యువుయొక్క యాఖ్యానము నిచ్చెను; అక్కడఁ
జేయఁబడిన శంకరస్తుతిని ప్రత్యక్షముగా శ్రీకృష్ణునిముఖమునుండియే చేయిం
చెను. అందు జాంబవతికిఁ బుత్త్రుఁడు కలుగవలయు ననుకోరికతో శ్రీకృష్ణుఁడు
శంకరు నారాధించెనని వర్ణింపఁబడినది. ఏప్రకారముగా భారతమున విష్ణుస
హస్రనామములు చేర్పఁబడినవో, యదేప్రకారముగా నిందు నందికేశ్వరుని
చేతఁ జెప్పఁబడిన శివసహస్రనామములయొక్క యుపదేశము నుపమన్యువు
శ్రీకృష్ణునికిఁ జేసెను; శివు నారాధించి యనేకఋషులు వరములను బొందిర
నికూడఁ జెప్పఁబడినది. ఏమతముననుసరించి, సనాతనధర్మావలంబులయొక్క
శివుని, విష్ణుని, బ్రహ్మ నొకటిచేసి ధార్మికమైన భేదము రూపుమాపఁబడి
యెనో, యది యీయాఖ్యానమునందే ప్రతిపాదింపఁబడెను. ఇందుఁ బరమేశ్వ
రుని కుడివైపునుండి బహ్మయు, నెడమవైపునుండి విష్ణువును, నడుమునుండి
రుద్రుఁడును, బుట్టిరని వర్ణనకలదు. ముందువెనుక సందర్భములఁబట్టి యుప
మన్యువుయొక్క యీయాఖ్యానము సౌతిచేతఁ గ్రొత్తగాఁ జేర్పఁబడినదని
తెలియుచున్నది. శ్రీకృష్ణుఁడొక వేయి సంవత్సరములదనుక తపము చేసెనని
కూడ నిందుఁ జెప్పఁబడినది. ఇందువల్ల నీయాఖ్యానము మూలభారతమునం
దుండదని సిద్ధించుచున్నది. భారతమున నేవ్యక్తియొక్కయు నాయుఃపరిమా
ణము నూటికిఁ బైని జెప్పఁబడలేదు; అనఁగా వేయివత్సరముల కల్పన తరు
వాతిదియై యున్నది. శంకరుని స్తుతించుకొనుటకు స్థానాంతరములయందుఁగూడ
సౌతి యనేక నవీనప్రసంగముల వర్ణనచేసెను. ద్రోణపర్వమున, నర్జునుఁడు
జయద్రథుని జంపుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసినపుడు, ఈయసంభవకార్యము నతని
ద్వారా సిద్ధింపఁజేయుటకై శంకరునుండి యర్జునుఁడు వరమునుఁబొందుకొనుటకు
శ్రీకృష్ణుఁడు సమ్మతినిచ్చెను. అర్జునుఁడు శంకరుని ప్రసన్నుఁజేసి యతనినుండి
పాశుపతాస్త్రము సంపాదించెను. అ॥ 90-93) కాని కిరాతార్జునీయమునఁ
జేయఁబడినవర్ణన ననుసరించికూడ, శంకరునుండి పాశుపతాస్త్రమును బొందిన
కథ వనపర్వమున సైతమున్నది. దీనిఁబట్టి పాశుపతాస్త్రమును దరువాతఁబొం
దినట్లు చెప్పఁబడుచున్న యీకథ యొకింత చమత్కారముగ నగుపడుచున్నది.

సౌతి బుద్ధిపూర్వకముగా దీనిఁగూడఁ జేర్చెనని విశ్వాసము కలుగుచున్నది; ఎందుచేత ననఁగా నీకథయందు శ్రీకృష్ణుఁడు తనకుఁ దానే శివస్తుతిని బ్రోత్సహించెనని యున్నది. సారాంశము, శ్రీకృష్ణుఁడు శివోపాసకుఁడనియు, శివుఁడు విష్ణూపాసకుఁడనియు, నుభయులకుఁ గలయిక్యను సూచించుకథలను జేర్చి సౌతి శైవులకు వైష్ణవులకును విరోధముఁబోఁ గొట్టుటకుఁ బ్రశంసనీయమైన ప్రయత్నముచేసెను. ఇటువంటి వింకను జాల నాఖ్యానములు కలవు. సౌప్తికపర్వమున, నశ్వత్థామ నిద్రించుచున్న వీరులయొక్క గొంతుకలు నులుముట కువెళ్లినప్పుడు అతఁడు ముందుగాఁ దనతలఁ గాటువేసికొని శంకరుని సంతుష్టుఁజేసెననియున్నది. (సౌప్తికపర్వము, అధ్యాయము 7). ఇచ్చటఁ గూడ శంకరుఁడు "కృష్ణుఁడు నాయందు భక్తికలవాఁడు, కావున నతండు నాకత్యంతప్రియుఁడు" అని చెప్పెను. ఈపర్వమునకుఁ జివర లింగపూజయొక్క మహిమ వర్ణింపఁబడినది, శ్రీకృష్ణుని ముఖమునుండి శంకరుని ప్రశంసకూడఁ జేయింపఁబడినది. తాత్పర్యమేమనఁగా ప్రతిచోటను శివునికి, విష్ణునికి నైక్యముసిద్ధింపఁజేయుటకై సౌతి ప్రయత్నించియుండెను. (చూడుఁడు సౌప్తికపర్వము, అధ్యాయము 18) మోక్షపర్వమునందున్న నారాయణీయోపాఖ్యానము మూలభారతములోనిది కాదు, ఇఁకనేమంటే సౌతి చేర్చినదిగనే యున్నది. (అధ్యాయము 334–348) ఇవి పాంచరాత్రమతమునుండి సంగ్రహింపఁబడినదిగా నగుపడుచున్నది. స్వభావముగా నాది పాంచరాత్రమతము, శంకరుఁడు విష్ణువుకన్నఁ దక్కువయని వర్ణించియుండును. వానికి భక్తుఁడనికూడఁ జెప్పియుండును; కాని సౌతి మతైక్యముఁజేయు ప్రయత్నమునమసరించి, తన వర్ణనయందు, గొంత మార్పుచేసియుండెను. అదేదియనఁగా, నారాయణుఁడును శంకరుఁడు నొకరి నొకరు యుద్ధమునందు జయింపలేనియపుడు బ్రహ్మ శంకరుని బ్రార్థించి యతనిని నారాయణునికి భక్తుఁడుగాఁజేసెను. అపుడు నారాయణుఁడు చెప్పెను— „ఎవఁడు నీకుభక్తుఁడో, వాఁడు నాకుఁగూడ భక్తుఁడు ఎవఁడు నిన్నెఱుఁగునో, వాఁడు నన్నుఁగూడ నెఱిగినవాఁడు నీకు నాకు నావంతయు భేదములేదు. నీ శూలప్రహారచిహ్నము నావక్షస్థలమునందుఁ జిహ్నితమైయున్నది. కనుక నందఱు నన్ను శ్రీవత్సుఁడందురు; మఱియు నాహస్తచిహ్నము నీకంఠమున నంకితమైయున్నది. కాఁబట్టి యందఱు నిన్ను శ్రీకంఠుఁడందురు" ఈప్రకారము పాంచరాత్రమతమునుగూడ సౌతి శివవిష్ణువుల నైక్యముప్రక్కకు లాగెను.

సౌతి మహాభారతమున భీష్మపర్వము (అధ్యాయము 23) నందు దేవీస్తుతికి నవకాశమిచ్చెను. యథార్థమున నీస్తుతి యిక్కడ లేకున్న బాగుండును. దీనికిఁ గారణమేమనఁగా, యుద్ధోత్సుకుఁడైన యర్జునునికి దుర్గాదేవి యుద్ధమునందు నీకు జయమగునని వరమిచ్చినపుడు తరువాత భగవద్గీతకుఁ బ్రసంగమే యుండదు. అప్పు డర్జునుని మనసునందు "యద్వా జయేమ యది వా నో జయేయుః" అని శంకయే కలుగక యుండును. శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞవల్లనే యీదుర్గాస్తుతి యితరత్రకూడ నగుపడుచున్నది. స్కాందమని స్తుతిప్రశంసల భాగమును సౌతి వనపర్వమున నుంచెను. ఈప్రకారముగా వేరువేరైన యుపాస్యదేవతలకు నొక గ్రంథముననే విరోధరహితమైన స్థానములనిచ్చి సౌతి సనాతనధర్మైక్యమునకుఁ బ్రశంసనీయమగు కార్యమును జేసెను. దీనితోపాటు భిన్నభిన్నములైన మతములను మోక్షమార్గములను గూడ నొకటిగాఁ జేయుటకు యత్నము నయితము సౌతికిఁ జేయవలసియుండెను. ఆసమయమున భిన్నభిన్నోపాసనలతోఁ గూడ భిన్నభిన్నతత్త్వజ్ఞానములకును బ్రచారమగుచుండెను. ఈవిషయములగుఱించి యేగ్రంథము లిపుడు ప్రమాణములుగా నెంచఁబడుచున్నవో యవి యాసమయమున లేకుండెను. ఈవిషయము మునుపు చర్చింపఁబడినది. ఆవిషయముల యుపదేశము మఱి యితరగ్రంథముల ద్వారాముఖతః చేయఁబడుచుండెననియు, వాటియందుఁ బరస్పరవిరోధములు కూడఁ జాలవృద్ధినొంది యుండెననియు నిస్సందేహముగాఁ జెప్పవచ్చును. సౌతికీవిరోధమును నశింపఁజేయుట యావశ్యకమయ్యెను. ఈవిధముగా వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము, పాంచరాత్రము, పాశుపతము, మొదలగు ననేకమతముల నేకము చేయుట యతనికి నావశ్యకమయ్యెను. భగవద్గీత మూలభారతము లోనిదా ? లేక సౌతి వృద్ధిచేసినదా ? యను ప్రశ్నమిచ్చట మిక్కిలి మహత్త్వముగలది. తుట్టతుదకు రెండుగ్రంథములలోనిది లేక భారతమహాభారతములలోనిది; ఇంతియేకాక, ఇద్దఱు గ్రంథకారులది లేక వ్యాసవైశంపాయనులది యట్లే సౌతిది యనికూడ నవశ్య మెంచవలయునని సిద్ధించియున్నది. అయినను భగవద్గీతాసంబంధమైన ప్రశ్న మెటుల నున్నది యటులనే యున్నది. ఆలోచింపఁగా భగవద్గీత మూలభారతములోనిదే దానిని సౌతి మఱియే స్థానమునుండియుఁ దీనికొనివచ్చి మహాభారతమునం దూర్చి యుండలేదు. ఈవిషయము విస్తరించి తుదిని వివేచింపఁబడును. పాంచరాత్ర పాశు

పతమతములు రెండిటియొక్క ప్రచారము గీతాసమయమున లేదు. ఆసమయమున వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము, నీమూఁడు తత్త్వజ్ఞానములు ప్రసిద్ధములైయుండెను. వీనినైక్యమునకు భగవద్గీత యత్నించియుండెను. ఆ ప్రయత్నమును సౌతి తన సమయమున నెక్కువగా రక్షించెను. పై రెండు క్రొత్తమతములలోని యభిప్రాయముల నతఁడు తనప్రయత్నమునఁ గలిపివైచెను. ఇందుకొఱకు సౌతి మహాభారతమునఁ జాల నుపాఖ్యానములను, ప్రకరణములను జేర్చెను. మునుపుప్రసిద్ధములైన వేదాంతము, సాంఖ్యము, యోగము నీ మూఁడుమతములయొక్క యావిష్కరణములను వానియున్నతిననుసరించి, యతఁడు తన గ్రంథమునఁజేసెను. ఇటువంటి ప్రయత్నమునకు మచ్చు 'అనుగీత'యై యున్నది. ఇది సౌతి నిర్మించిన క్రొత్తప్రకరణము. ఇది కాక సాంఖ్యము, యోగము, వేదాంతము నీమూఁడు మతములలోని యభిప్రాయములను సవిస్తరముగాఁ బ్రతిపాదించు ననేకాధ్యాయములు ప్రతిచోట విశేషించి శాంతిపర్వమందు, నగుపడుచున్నవి. పూర్వోక్తానుసారముగాఁ బాంచరాత్రమును నారాయణీయోపాఖ్యానముతోఁ గలిపి యావిష్కరించెను. మహాభారతమునఁ బాశుపతమతమును సౌతి విస్తరించి ప్రకటింపకుండుట యాశ్చర్యకరముగా నున్నది. ఈమత మాసమయమునఁ బ్రచలితమై యుండెననుటకు సందేహములేదు. దానిని స్పష్టముగా నుచ్చరించి కూడనుండెను. సౌతి మహాభారతకాలమునఁ బ్రచలితములైన మతముల నీప్రకారముగాఁజెప్పెను:—

సాంఖ్యం యోగః పాంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా
జ్ఞానాన్యేతాని రాజర్షే విద్ధి నానామతానివై॥
ఉమాపతి ర్భూతపతిః శ్రీకంఠో బ్రహ్మణః సుతః
ఉక్తవా నిదమవ్యగ్రో జ్ఞానం పాశుపతం శివః
పాంచరాత్రస్య కృత్స్నస్య వేత్తాతు భగవాన్స్వయమ్॥

(శాంతి, అధ్యా. 349. 64-68)

ఈప్రకారముగాఁ బాశుపత పాంచరాత్రములను రెండు భిన్నమతములను మహాభారతమందు స్పష్టమైనరీతి నుచ్చరించెను, కాని, సౌతి తరువాత నివన్నియు నొక్కనారాయణునే యుపాసించుమార్గములని చెప్పెను:—

సర్వేషుచ నృపశ్రేష్ఠ జ్ఞానేష్వేతేషు దృశ్యతే
యథాగమం యథాజ్ఞానం నిష్ఠా నారాయణః ప్రభుః॥

అనఁగా- ఓనృపశ్రేష్ఠుఁడా, విచారింపఁగా నిన్నిభిన్నభిన్న పథము లున్నవి. అయినను నివియన్నిట నొకవిషయము సమానముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. అదేదియనఁగా నీమతము లన్నిటియందు నాగమజ్ఞానముల రెండిటిననుసరించి యేపరమగతి నిశ్చయింపఁబడ్డదో, యది ప్రభువగు నారాయణుఁడే."

సాంఖ్యము, యోగములోనగు భిన్నభిన్న తత్త్వజ్ఞానములయందు నేవిరోధముండెనో, దానిని రూపుమాపి యీయన్నిమతములయందు సౌతిరొక్క-మహాభారత మేకత్వము నెట్లుస్థాపించెనో, యీవిషయము నిచ్చట విస్తరించి చర్చింపవలసిన యావశ్యకతలేదు. ముందునకుఁ బోయి యీవిషయము సవిస్తరముగా వర్ణింపఁబడును. సనాతన ధర్మమునకు నింకను నావశ్యకములైన యంగములుకూడ నున్నవి; ఏవియనఁగా యజ్ఞము, యాగము, తీర్థము, ఉపవాసము, వ్రతము, దానము, మొదలగునవి. వీనిని గూడ విస్తరించి మహాభారతమునఁ బ్రతిచోట సౌతి వర్ణించియుండెను. ఈవర్ణన విశేషించి యనుశాసనపర్వమందు నగుపడుచున్నది. హింసావిషయము యజ్ఞసంబంధమున మిక్కి-లి మహత్త్వముకలది. సనాతన ధర్మావలంబులయందు బౌద్ధులకుఁ బూర్వమునుండియు, యజ్ఞములయందుఁ బశువధము చేయఁదగునా ? తగదా ? యను విషయమున వాదప్రతివాదములు జరుగుచుండెను. వైదిక మతాభిమానులు పశువధ మావశ్యకమని తలఁచుచుండిరి. సౌతి రెండుమతములను గౌరవించి మహాభారతమున వానికి స్థానమిచ్చెను. ఈవిషయమై యతండొక సంపూర్ణమైన యధ్యాయమే కలిపెను. యుధిష్ఠిరుని యశ్వమేధ యజ్ఞమును సంపూర్ణముగా వర్ణించినపుడు దానియందుఁ జేయఁబడిన హింసయొక్క-వర్ణన సర్వసాధారణముగాఁ గొంత యనిష్టముగఁ దోఁచియుండుననుట సంభవము. „అనేక దేవతల నుద్దేశించి యనేకపశుపక్షులు స్తంభమునఁ గట్టఁబడెను; ఉత్కృష్టము ముఖ్యము నగునశ్వరత్నముగాక మూఁడువందలు పశువులు యజ్ఞస్తంభమునఁ గట్టఁబడి యుండెను" ఇత్యాదివర్ణన విని యహింసా మతవాదులైన లోకులకు నేవ కలిగియుండును. ఇందు ముంగిసయొక్క- కథ చెప్పఁబడి యున్నది. దాని యుద్దేశము హింసాయుక్తమైన యశ్వమేధమును నిందించుటయే. ఒకఋషి ధాన్యపు గింజలు కొన్ని భోజనమునకు నేఱుకొనియుండెను. అవి యతిథియైన యొకవిప్రునికి దానముచేసి తాను బ్రాణత్యాగము చేసెను. ముంగి చెప్పెను—„ఆ సక్తుయజ్ఞమున నాతల సువర్ణమయ మయ్యెను. నామి

గిలిసయుంగము యుధిష్ఠిరయజ్ఞమున సువర్ణమయ మగునో కాదో యని యిపుడు తెలియుటకు నేనిచ్చటఁ గూడ నిటునటుదొర్లి కొట్టికొంటిని." కాని దాని శరీరము బంగారపుదికాలేదు, కాఁబట్టి తుదిని యజ్ఞసమాప్తి సమయమున నయ్యది యజ్ఞమును నిందించెను. ఈకథవలనఁ బ్రత్యక్షముగా యజ్ఞముహింసాయుక్తము కావలయునా లేక కాఁగూడదా యనుప్రశ్నము బయలుదేఱుచున్నది. వైశంపాయనుఁడు వసువుయొక్క శాపకథను వినిచెననియు, ఋషులహింసాయుక్తమైన యజ్ఞముయొక్క పక్షమునే స్వీకరించిరనియుఁ, దరువాత వర్ణింపఁబడినది. (అ. 90) దీని తరువాతి యధ్యాయమందు నగస్త్యుని యజ్ఞకథయున్నది. ఇందు, బీజములనుండియే యజ్ఞము జరుగుచుండెడిదనియు నింద్రుఁడు క్రోధమువలన వర్షములు కురియకుండఁ జేసినయపుడు, తనసామర్థ్యముచేత బీజములఁ బుట్టింతునని యగస్త్యుఁడు ప్రతినపట్టియుండె ననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. దీనిఁబట్టి పైనకులాఖ్యానాధ్యాయములు రెండును మూలభారతమునకుఁ బిమ్మటివి యగునని స్పష్టమగుచున్నది. భారతకాలమున నహింసాపక్ష మింతప్రబలముగాలేదు. తరువాతఁ గ్రమముగా నీపక్షము ప్రబలముకానారంభించెను. అప్పుడీకథలు తయారైయుండెను. సౌతి వానిని దనమహాభారతమందుఁ గలిపియుండును. ఈపక్షము బహుధా దక్షిణదిశది యైయుండును. ఎందుచేతననఁగా నగస్త్యుఁడు దక్షిణదిక్కునందలి ఋషియై యున్నాఁడు. కాని యీకథలవలన వైదికహింసయందు నభిమానముగల పక్షమునకుఁ గ్రోధము వచ్చెను. ఇందుచేత సౌతి నకులము చేసిననింద క్రోధమునకు శాపమున్నకారణమున నాస్వరూపమునఁ గ్రోధముచేతఁ జేయఁబడిన దని యంతిమాధ్యాయమునందుఁ జేర్చెను. సారాంశము, ఇందు రెండుపక్షముల వర్ణనయుఁ జేయఁబడినది. అయినను నిర్ణయ మేమియు నగుపడదు. సౌతి, రెండుపక్షములకు నొడంబడిక చేయుటకై యత్నించెనని తెలియుచున్నది.

(2) కథాసంగ్రహము.

మహాభారతమును విస్తరించుటయందు సౌతియొక్క రెండవ యుద్దేశము కథలను సంగ్రహించుటగా నగుపడుచున్నది. అనేకులైన రాజులయొక్కయు, ఋషులయొక్కయు నేకథలు లోకులయందు లేక చిన్నచిన్నగాథలయందు నిటునటుఁ జిమ్మఁబడి యుండెనో యవన్నిటి నేదేనొక స్థానమున సంగ్రహించుట యావశ్యకమై యుండెను. ఈకథలచేత సనాతనధర్మమున

కొకవిధమైన యుత్తేజనము ప్రాప్తింపఁగలదియై యుండెను. ఇదిగాక, ప్రాచీనములైన చారిత్రికవిషయముల నొకచోటఁ జేర్చి సనాతన ధర్మావలంబులైన పూర్వులకు నభిమానమును బురికొల్పుటకూడ నావశ్యకమై యుండెను. భారతీయ కథావిషయమునఁ గూడఁ జాల భిన్నభిన్న విషయములు తరువాతఁ బ్రచలితములై యుండు ననుట సంభవము. ఈవిషయముల నన్నిటి నొకచోఁ జేర్చి మహాభారతమును బ్రచలితములైయున్న సమస్తకథలకు నొకపెద్ద భాండాగారముగాఁ జేయుటకుఁ బ్రయత్నించెను. బౌద్ధులును జైనులును భారతఖండమునందుఁ బ్రాచీన ప్రసిద్ధపురుషులయొక్క కథలను దమతమ ధర్మముయొక్క స్వరూపమునందుఁ గలుపుటకు నేప్రయత్నము చేసియుండిరో దానిని సౌతి తన మహాభారత కథలద్వారా చక్కఁగా నాటంకపఱిచెను. ఈవిధముగా నేయాఖ్యానములను నేయుపాఖ్యానములను సౌతి మహాభారతమునఁ గలిపెనో వానినన్నిటిని వేర్వేఱుగా నెన్నికచేసి యిచ్చుటఁ జెప్పుట కఠినమైన కృత్యము. అవి యన్నియుఁ గ్రొత్తగా రచింపఁబడి యుండుననిచెప్పఁజాలము. ఈకథలన్నియుఁ బ్రాచీనములైయున్నవి. ఆసమయమునందలి జనులు వానినంతకుఁ బూర్వము నుండియు, నెఱుఁగుదురు. అంతేకాక, రాష్ట్రీయభావములతోఁ గూడ వానికి గాఢమైన సంబంధ ముండెను, కనుక మహాభారతము వంటి రాష్ట్రీయగ్రంథమునందు నయ్యవి సంగ్రహింపఁబడుట మిగుల నావశ్యకము. ఇటువంటి కథలకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు క్రింద నీయఁబడుచున్నవి.

(1) షోడశ రాజీయోపాఖ్యానము ద్రోణపర్వమున నున్నది. ఇది యొక ప్రాచీనాఖ్యానము, దీనియొక్క మూలస్వరూపము శతపథబ్రాహ్మణమున నగుపడుచున్నది. ఆర్యావర్తమునందు నశ్వమేధము చేసిన ప్రసిద్ధుల పేరు లిందు నీయఁబడియున్నవి. ఉత్సాహాకరమైన వారి వర్ణనకూడ నిందుఁ జేయఁబడినది. ఈయాఖ్యానము మూలభారతమునందుఁ గూడ నుండునేమోయనుట సంభవము కాని యిది పిమ్మట సౌతిచేత శతపథములనుండి తైకొని చేర్పఁబడియుండు నని యధికమైన యూహ కలుగుచున్నది.

(2) రామాయణములోని సంపూర్ణకథ వనపర్వమునందు రామోపాఖ్యానమున నున్నది. నిస్సందేహముగా నిది సౌతిచేతఁ గలుపఁబడినది. ఎందుచేత ననఁగా, ఇంతపెద్దయుపాఖ్యానము మూలభారతము నందుండుట సంభవ

ముకాదు. ఈయుపాఖ్యానమును జదివినయెడల నిందు నేదో మఱియొక ప్రసిద్ధగ్రంథముయొక్క సంక్షిప్తస్వరూప మీయఁబడెనని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. మహాభారతమున స్పష్టముగా వాల్మీకియొక్క యుచ్చారణ మఱియొకచోట నగుపడుచున్నది; కాని యిది యే గ్రంథముయొక్క సంక్షిప్తస్వరూపమో యాగ్రంథము వర్తమాన వాల్మీకిరామాయణము కాదు, ఇకనేమంటే, దానికంటె మునుపటి దానియొక్క మూలస్వరూపమగు నని నిశ్చయపూర్వకముగా జెప్పఁబడఁగలదు. ఇందుల కొక్కింతకారణ మిందుఁ జెప్పఁగలము. వర్తమాన వాల్మీకి రామాయణముయొక్క సమయము క్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము మొదటి శతాబ్దియనియు, మహాభారతముయొక్క సమయము శకమునకుఁ బూర్వము మూఁడవశతాబ్దియనియు మునుపు చెప్పియుంటిమి. ఇది గాక యీయుపాఖ్యానములో నున్న ప్రమాణములవల్లఁ గూడ నీవిషయము సిద్ధమగుచున్నది. కాలము గడచిన కొలఁది, యేకథాభాగమునందును నధికాధికములు నసంభవములు నగు పుక్కిటిపురాణములు ప్రవేశించుటకు మొదలిడుననువిషయము లోకులందఱకే యూహకును రాఁగలదు. కథాభాగమునం దలౌకిక చమత్కారములు తక్కువగా నుండుటయే యది ప్రాచీన మగుటకు సాధారణప్రమాణముగా నెంచవచ్చును. ఈదృష్టివలనఁ జూచినయెడల రామోపాఖ్యానములోని కథాభాగమునందు వర్తమానరామాయణ కథాభాగముకంటె నలౌకిక చమత్కారములు తక్కువగా నున్నవి. ఉదాహరణము లేవియనఁగా;—(1) శ్రీరామచంద్రుని జన్మమునకు ఋష్యశృంగునిచేఁ జేయఁబడిన పుత్రేష్టియొక్క వర్ణన యీ యాఖ్యానమునందు లేదు. (2) రావణునికిఁ గుబేరునికిఁగల సంబంధము మఱియొక రీతిగాఁ జెప్పఁబడినది. ఈయాఖ్యానమునందు దుందుభి యనెడు గంధర్వస్త్రీ మంథరయయ్యె నని చెప్పఁబడినది; కాని రామాయణమునం దీవిషయము లేకుండుట యాశ్చర్యముగానున్నది. జటాయువుయొక్క కలయికయందలి వర్ణన సరలము భిన్నమునగు శైలితో నున్నది. (3) శ్రీరామచంద్రుఁడు సముద్రతీరమున దర్భాసనముమీఁదఁ గూర్చుండి సముద్రుని ధ్యానించినపుడు, సముద్రునియొక్క కలయిక స్వప్నమునందుఁ గలిగెను, ప్రత్యక్షముగాఁ గాలేదు. (4) లక్ష్మణునికి శక్తి తగులుటయు, హనుమంతుఁడు ద్రోణగిరికిఁ జనుటయు నీయాఖ్యానమందుఁ జెప్పఁబడలేదు. (5) కుంభకర్ణుని లక్ష్మణుఁడు చంపెను. (6) ఇం

ద్రష్టుని గూడ నతఁడు చంపి యున్నాఁడు, కాని, యీ యింద్రజిత్తునియొక్క యద్భుతమైన రథముమాట, అనఁగా రథప్రాప్తికొఱకుఁ గుంభిలికాయజ్ఞమునకుఁ జనినకథ యీయుపాఖ్యానమున లేదు. ఇక్కడ నన్నిటికన్న నధికమైన మహాత్మ్యముగల విషయ మేమనఁగా రాముఁడు రావణుని బ్రహ్మాస్త్రముచేతఁ జంపెను; రావణుని మస్తకములు తెగి మాటిమాటికిఁ బుట్టి యుండెననియు, రావణుని గళమున నమృతకలశముండె ననియు, నిందు వర్ణింపఁబడ లేదు. అగుఁగాక, ఇందుఁ గొలఁది విషయభేదము కలదు; కాని పై కథనమునకు, వనపర్వములోని రామోపాఖ్యానము మూలభారతములోనిదికాదు, దానిని సౌతి మూలవాల్మీకిరామాయణమునుండి కైకొనియె ననియే తాత్పర్యము.

(3) శల్యపర్వము నందున్న సరస్వత్యాఖ్యానము స్పష్టముగా సౌతికలిపినదే. ఆఖ్యానములోని వర్ణన యిట్లున్నది. భీమదుర్యోధను లిరువురు యుద్ధసన్నద్ధులైరి, భారతీయ యుద్ధముయొక్క యత్యంతమహాత్మ్యముగల యంతిమకృత్య మారంభమగుచున్నది. ఇంతలో సరస్వతీయాత్రనుండి మఱలి బలరాముఁ డచ్చటికి వచ్చెను. గదాయుద్ధము యొక్క వర్ణన యొక వైపునఁ దటస్థించియుండెను. అయినను జనమేజయుని ప్రశ్నమువిూఁద వైశంపాయనుఁడు సరస్వతీనదియొక్క మహాత్మ్యమును, యాత్రను వర్ణింపనారంభించెను. దీనికిఁ గొలఁదిపాటి స్థానమిచ్చి యూరుకొన లేదు. యుద్ధవర్ణనా సమయమునఁ జేయఁబడిన యీవిషయాంతరమునందు నించుమించుగా 19 అధ్యాయములు (35 నుండి 54 వఱకు) కలుపఁబడినవి. ఇందు రెండుమూఁడు యుపకథలుకూడ వచ్చియున్నవి. ఇచ్చట స్కంధాభిషేకము తారకాసురయుద్ధమును వర్ణింపఁబడినవి. ఇందు సౌతికి సరస్వత్యుపాఖ్యాన మావశ్యకమైయుండు ననుట సంభవము. ఎందుచేత ననఁగా ఏసరస్వతియొక్క మహిమము ప్రాచీనకాలము నుండియు భారతవర్షమునఁ జాలఁ బ్రసిద్ధికెక్కెనో దానియొక్క వర్ణన మహాభారతమున నెక్కడనో యవశ్యముగాఁ గావలసియుండెను. కాని స్థానమును బ్రసంగమును బట్టి చూచినచో నీయుపాఖ్యానము నిచ్చటఁ జేర్చుటవలన సౌతి కృతార్థుఁడు కాలేడు.

(4) విశ్వామిత్రుఁడు బ్రాహ్మణుఁడైన యాఖ్యానము.

(5) సౌతి మొదటఁ జెప్పిన పౌష్యాఖ్యానము, పౌలోమాఖ్యానము కూడ నిదే విధముగానున్నవి. ఇవి మిగులఁ బ్రాచీనములైన యొక్కటి పురాణ

ములలోని విషయములు. వీనిని సంగ్రహించుదృష్టితో సౌతి తనగ్రంథమున బ్రవేశపెట్టెను.

(6) నలదమయంతుల యాఖ్యాన మార్యులయొక్క పుక్కిటిపురాణములయందు నత్యంత మనోహరమైన యొక యాఖ్యానము. ఈయాఖ్యానము మూలభారతములోనిదియైనదియు లేక కానిదియు నిశ్చయింపఁజాలము; దీనియొక్క దైర్ఘ్యమునందు ధ్యానముంచినచో, నిది మూలభారతములోనిది కాదని తోఁచుచున్నది. ఈయాఖ్యానమునందు వర్ణితమైన కథయొక్క సౌందర్యమును మనోహరత్వమును సురసత్వమును గమనించితిమేని యది వ్యాసమహాకవి కృతమే యని చెప్పవలసియున్నది. ఈకథ మునుపు చిన్నదైయుండునని కూడఁ జెప్పుటకు శక్యముకాదు. ఇందు మర్యాద, శక్యత, సంబంధము వీనికి దూరమైన వర్ణన యేదియుఁ జూడఁబడదు. ఈదృష్టిచేత నీకథ మూలభారతములోనిది కావచ్చుననియే తోఁచుచున్నది. ఈస్థితియే సావిత్ర్యాఖ్యానమునకుఁ గలదు. ఈయత్యంత ప్రాచీనమైన యాఖ్యానము మూలభారతములోనిదై యుండును. ఇది యంత పెద్దదిగాఁ గూడ లేదు. నలదమయంతుల కథవలె నీకథ సయితము మోహకమును మిక్కిలి నీతిపోషకమునై యున్నది. ఈరెండాఖ్యానములఁ గూర్చి యేమియు నిర్ణయముగాఁ జెప్పఁజాలము. ఈ రెండాఖ్యానములు రాష్ట్రీయము లనుటకు సందేహములేదు.

ఉక్తవివేచనవలన భారతేతిహాసము కన్న వేఱుగా నేపుక్కిటి పురాణములు ప్రసిద్ధములై యుండునో వానిని మహాభారతమునఁ గలుపుటకు సౌతి యత్నించెనని ప్రకటమగును. ఈవిధముగానే వ్యాసవైశంపాయనుల సమయము మొదలిడి సౌతిసమయము దనుక, భారతీయేతిహాసమును సంబంధించి యేపుక్కిటిపురాణములు ప్రసిద్ధములైయుండెనో, వానికిఁ గూడ నీగ్రంథమున స్థానమిచ్చుట యావశ్యకమై యుండెను. ఈకథ లన్నిటిని సౌతి యచ్చటచ్చటఁ గలిపి యుండెను. ఇవి యాధారముగాఁ జేసికొని యతఁడు తనగ్రంథమున భారతీయకథను రచించెను. ఇటువంటి కథలేవియో యిపుడు విచారింపఁబడును. (1) ఆస్తీకుని కథయిట్టిదే. యథార్థమున నాగులు మనుష్యజాతివారే యయియుందురను విషయము ప్రతివివేచకుని ధ్యానమునకును రాఁగలదు; కాని కాలపరివర్తనమున లోకుల కల్పనలయందు నయ్యవి ప్రత్యేకము.

నాగములు లేక సర్పము లనునర్థము కలిగెను. పరీక్షిత్తుని జంపినతక్షకుఁ డొక మనుష్యుఁడై యుండును. జనమేజయుఁడు చేసిన సర్పసత్త్రమున నిజముగా సర్పములయొక్క సత్త్రముకాదు, కాని నాగజాతిమనుష్యులను సంహరించుటకుఁ జేసిన ప్రయత్నమై యుండెను. కాని యెప్పు డొకమాఱు సర్పసంబంధమగు కల్పన వ్యాపించెనో, యప్పుడు దానిని త్యజించుట సంభవము కాదయ్యెను. కాఁబట్టి వర్తమానోపాఖ్యానము వలనఁ దక్షకుని, సురక్షితు లైన యితరనాగులను నాస్తికుఁ డెట్లు రక్షించెనో, యీవిషయము దృష్టమగుచున్నది. అంశావతారవర్ణన కథయు నిటువంటిదే. ఈయితిహాసము వలనఁ దెలియుచుగా నందఱు ప్రాచీనులయందును జారిత్రికమైన ప్రతివ్యక్తియు నేదో యొకదేవతయొక్క యవతారము లేక పుత్త్రుఁడను కల్పన వ్యాపించియుండె నని గుర్తింపఁబడుచున్నది. ఈకల్పన ననుసరించియే మహాభారతమందుఁగూడ భారతీయవీరపురుషుల యొక్క యుత్పత్తి చెప్పఁబడినది. ఆదిపర్వమున 59, 66 అధ్యాయములు రెండిటియందును సౌతి ప్రసిద్ధాభిప్రాయముల ననుసరించి యంశావతారమును వర్ణించెను. మూలగ్రంథమునం దక్కడక్కడ దీనికి విరుద్ధముగాఁ గూడ గొన్ని యగుపడుచున్నవి. దీనిఁబట్టి యీయంశావతారకల్పన నూతనమని తెలియుచున్నది. (3) ద్రౌపది యైదుగురు పతులను వివాహమాడెనన్న కథయు నిటువంటిదే. దానిని సమర్థించుటకుఁ బ్రాచీనసమయమున వేలువేలు కథలు ప్రచలితములై యుండును. ఈకథ లన్నిటిని దన గ్రంథమునఁ జేర్చుట యావశ్యక మని సౌతికిఁ దోఁచియుండును. ఈపుక్కిటి పురాణము లన్నిటికిని ద్రౌపది స్వర్గలక్ష్మియొక్క యంశావతారమను కల్పనయే మూలాధారము. (4) దుర్యోధనువిషయమునఁ గొన్ని చమత్కారకథలు వ్యాపించుట యసంభవము కాదు. చిత్రరథుఁడు దుర్యోధనుని బట్టుకొని తీసికొని పోయెను. ఈకథయు నిటువంటిదే. ఎపుడు దుర్యోధనుఁడు విడుదలయై వచ్చెనో, యపు డతఁడు ప్రాయోపవేశము గావింప నారంభించెననియుఁ, గృత్య యతనిఁ బాతాళలోకమునకుఁ గొనిపోయె ననియుఁ జేసిన కల్పన కొంచెము విలక్షణముగా నగపడుచున్నది. (వనపర్వము అధ్యా. 241 మఱియు 250.)

సశేషము.

శ్రీరస్తు

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము*

దప్రగీపాల నెన్నెదఁ.

సీ. నవరత్నకీలితనవ్యకంకణరుచిరాత్యు-రికరాబ్జయుగ్మంబుతోడ
బంగారురంగుఁ బొంగార వెలఁగెడు కమనీయభూషితాంగంబుతోడఁ
జాయఁజెందగు(?) సేవసేయుకై వడి మేలి   నివసజంబులతోడ
ముఖకాంతిజలమత్స్యములఁబోలు కన్నులఁ జూబించు కరుణారసంబుతోడఁ
గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాంకతలభాసురలతనువల్లి
మల్లికామృదునీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు నను మహాఁగన్నతల్లి.

సీ. రాముదేహమునకుఁ బ్రాపౌట నాత్మకేవలత్వంబుఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాత్ము
నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశంఖభావంబు నెఱపుభరతు
సద్వృత్తతామనో   నిజచక్రరూపంబు మెలఁపు శత్రుఘ్నువీరు
నిజకన్యాభావంబు(?)నిజసహోదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపు రాక్షసేంద్రుఁ
గామరూపసమాసక్తిఖలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందఱ కాత్మ మెఱయఁ
జేయుధన్యులవలయా(ంజనేయము)ఖ్య, రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమఁదలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విశ్వనిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రి నేషు భరతాహ్వయుని
దజ్ఞస్తుతు శత్రుఘ్నున, మాజ్ఞ న్మది నెంతు నీప్సితార్థము లొదవన్.

సీ. ప్రచ్యవత్సం(?)   త్మవిరుద్ధవర్ణాతిసంరుద్ధ మగుచు
నప్రతీతం బౌచు నతివేలముఖ్యార్థహాతి యొనరించును బ్రకర్షహాని యగుచుఁ
†బ్రతిహతవృత్తమై ప్రక్రమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
నవిచారితవిధేయమై   చరభిన్నమై హేయతాపన్న మగుచుఁ
గుకవికావ్యంబుకై వడిఁ గూలె లంక, యేమహాత్మునివాలాగ్ని యేర్చునపుడు
నతని సేవింతు రామనామైకపేయు, నానతవిధేయు ననహాయు నాంజనేయు.

శా. లంకాలంక్య   గోల్లాసోరువాలాగ్ని ని
శ్శంకుండై కపిసార్వభౌముఁడు ధరాజాతామనశ్శోకధూ
మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె న్విచిత్రంబుగా
నైంకర్యార్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కంఠ న్నమ్ముం బ్రోవుతన్.

---

* మొదట గ్రంథపాఠము గలదు. †ప్రతిహతవృత్తమై-మూలము.

చ. జలరుహనాభనాభిజలజాతమధువ్రతభావ మూనుటం
గలిగెను గాంతు కేల్గొనెడుకామన మూట వహించు టారయన్
జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం
గలకల నవ్వు ధాత మెప్పడు మాకు నీవురన్.

చ. కన దతిచిత్రత న్మృదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్కశం
బన దృఢసాహితీమయుల నందుట మార్దవవాసగీతమై
తనరెడుగుబ్బ రెండవది దాల్చె దృఢత్వము చాల (వింతయా)
ననుచును మాటబోటికుచ మంటెడు నవ్వ మదిం దలంచెదన్.

చ. అతికఠినంపుఁ దర్క మగునారయ నీమరదాళి తత్కృతా
హతులను నీత్కృతుల్వొడమె హా మధురోష్ఠము బ్రహ్మకాం
లేని సౌఖ్యముల పట్టయి తేనది యానసంచు నే
యతివ మృదూక్తిఁ బల్కు విధి *సత్వరవర్ణిని వాణిఁ గొల్చెదన్.

సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బురం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు వలిగట్టు వెలిపట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితోవతేనిచెలువేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిఱునవ్వు మొగముతోడ
నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుఁగబరితోడ
వీడని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికానియింటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.

చ. నికనెలకొన్న (క్రొన్నెలను) సింగపుగోరని సారె కుల్కునై
మొకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకరాఁతురి బెళ్కుఁజూపుచా
యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘటిల్లఁ జాపల
ప్రకటత మానఁజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయు నాశ్రయించెదన్.

శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపో
దంచత్పంచమహార్ణశోభితసురాధ్యక్షత్వసంశోభితుం
బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా
కించిద్బోధితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తింతు (నశ్రాంతమున్).

చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్ప్రియత్వముం
దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీవ్రపుఁ గూరిమికూఁతు రేనియుం

*యవ్వరవర్ణిని-మూ.

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె లెల్ల నీను నే
మగువలమేలుబంతి (శాంభ)వి మమ్ము నేఁడు తర్.

చ. అతనువిభూతి నై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గ దే
నతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతనిన్ జయలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతినవహించి తద్గతిని బాయక నాయకు నై నగంబు
సుందరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికిన్.

గీ. వత్స మొక కేల నొకట ముచ్వంకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు నీక సంబంధ మెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నాశ్రయింతు.

మ. తృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జనులన్ దీవ్యత్కృపం బ్రోచు తే
గుణమా నా కని ముజ్జగంబుల కసంకోచంబుగాఁ జెల్వఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సించెదన్.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలతికాక్షీరాంబురాశిన్ మహో
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు న్నమస్కారసం
భార ప్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో
(ద్ధారున్ స్ఫా)ర వచోవిలాసు మదిలోఁ దార్కొందు నావ్యాసునిన్.

గీ. ధరణి కేతెంచు కవితాభిధానహంసి, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యుద్రసజ్ఞ
లనెడిసరసులు క్రమమున వచ్చె నట్టి, యార్యవర్యుల వాల్మీకి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేణ్యు
సామాన్యముఖములొ షట్పదార్థంబులు దెలియుంగ నది యని పలుకువాని
గర్మవిజ్ఞానము ల్గలిగించు రెండును నిశ్శ్రేయసంబను నేర్పులాని
గర్మంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
బ్రకృతి మహదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జిత్తసంశుద్ధి యుల(రాఁ జేయు)వాక్య, పటిమ యలవడ హృద్వీథిఁ బ్రస్తుతింతు.

గీ. ముదము ద్రష్టనొసఁగుచు మూలకార, మర్మభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్మని దర్శనం*బిచ్చు లోనఁ, జాలఁ బ్రార్థింతు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూడు నెవ్వానిసద్వ్యక్తి గుణనిబంధ, నంబు నాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతం బె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణినిమునిచంద్రు నాశ్రయింతు

సీ. త్రిప్రకారత నాత్మ దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజీవికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెసంగంగఁ జేసి

* పచ్చోఁన-మూ.

యుచితనానావర్ణయుక్తు లొప్పఁగఁ దీర్చి యుత్తమాధిక భేద మొనరఁ జేసి
మఱియు నలంకారమంజిమ ల్వెలయించి శయ్యోపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్యదేహరచన, చేసి నిర్దోషభావతఁ జేసి విధికి
సమమతిఁ బొనర్చు కాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులను తింతుఁ బ్రకటసూక్తి

చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చు మునివర్యులకు న్నమఃకైనపుణ్యుని
న్వికృతికి శిక్షఁ గాఁగఁ బదవిద్య రచించినవాని నంధ్రవా
క్ప్రకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యశా
సకబిరుదాంకనన్నయవిచక్షణచంద్రు నమస్కరించెదన్.

గీ. ప్రాకృతవర్ణకతద్ధర్మభవ్యనామ, సరళపరుషామహాన్తహల్ స్థిరమయాంధ్ర
వాగ్గతక్కర్త భాకవివాగ్వినేతఁ, జాగి మ్రొక్కెద నల శబ్దశాసనునకు.

గీ. వికృతికాధారతవహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసొబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశిల్లు సర్వవిదులు, నన్నయాథర్వణాద్యుల సన్నుతింతు.

గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కవచు భావి క్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినుతింపఁగ వెలయు మహర్షితుల్యు, సన్నుతింతు నథర్వణాచార్యవర్యు

గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాలమాత్ర, నంధ్రకవితాశిశువుఁ బ్రీతియమరఁ బెనిచి
చాలఁ బ్రౌఢ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కయజ్వాదికవులఁ గీర్తింతు ఘనుల.

ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కర్హు లనర్హులు సన్నుతింపఁగా
నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దద్భజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు నిరంతరభక్తియుక్తతన్.

మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పలేనిఖిలులం గోపింప గీర్తింపఁగా
నణునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వముల్
గుణజాలంబుల దోషభావము కదుం గూర్పంగ నేర్పొప్పు స
ద్గుణవత్పండితమౌళిసన్నుతిఁ గొనం గోర్కుల్మదిం బుట్టెడిన్

ఉ. తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పని యారసి మూఢలోకుఁడీ
తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్కృప మీరు దిద్దుఁడీ
యొప్పు టొకింత గల్గ నది యుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నే
దప్పనిశిష్యుఁడన్ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియున్

*ప్రకటసమతిశబ్దశాసనజాలమాత్ర మూలగ్రంథము.

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నత్త, పాదకణచర జైమినిహ్యాసమౌని
కపిలఫణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభినుతింతు.

చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు సకంఠమహాహ్లాదయుక్తులై భవంబు వే
పొదలఁగ భూరిసత్కృతులు పూని తమోహతిలేక యార్జవం
బొదవఁ గళంకిత స్వదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురుం దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్వచంద్రమున్.

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశప్రస్తరమండలంబున జిర్కబండ లాడి
గురుభట్టవాగ్గుంభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహారంబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యావారుదీర్ఘిక లాలితప్రీతిచే నోలలాడి
కపిలసాంఖ్యశతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్రచనాభామయుఁతమాలి, యతిని శ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజసన్నుతసుగుణపాళి, నభినుతించెద మాధవయజ్వమౌళి.

శా. మోహాంభోర హృదంబుజాంతరములో ముష్మాటకిం గొల్చెద
స్మోహాదిప్రతిషిద్ధదోషగుణసష్మాఖ్యానిరాసక్రియా
సాహిత్యప్రతిపన్నచిద్రసఝరీసంబంధకృన్మానసు
"స్సాహిశ్రీరమృతా సతా" మితి వచస్సంపాదితశ్రీయుతు
స్సాహిత్యాంబుధిపారగు స్సకలశాస్త్రజ్ఞు స్గురు న్మాధవున్.

గీ. ఎవ్వనియశంబుజగమెల్ల నెనసిచుట్టు, కొండయవ్వలితమమెల్లఁగొడవపఱప
నల్పమాహాత్మ్యమనిపల్కుదధికభూమ, యతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి

గీ. ఏకదినమేళనంబునను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాలితిఁగొను గళల్పాదియునాఱుఁ
దాల్చుశశి నవ్వునుతచతుర్దశకళైక, హారిఁ బ్రార్థింతుమాధవయజ్వచంద్రు.

క. కవివాక్పతులై యెవ్వని, సవిధస్థితులైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రవురా నుతియింతు నతని నస్మత్స్వామిన్.

ఉ. వైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు వచించువారలం
గా దనఁగూడ దెట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్విసం
వాదిదురుక్తుల న్విసఁగఁ బండితపాళికి మోముడామరం
బ్రోదిగ నవ్వుదేనియలు పుట్టును రూపక మంగళం బొనన్.

గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు సత్కవివరులకు ఘనయశంబు
తద్యశంబునకరయంగ దాతయగుటఁ, బండితామాన్యునకు నేని ప్రణతిగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతనసత్కవీంద్రగురుచం ద్రపురస్కృతియుఁ గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురప్ర బంధనిబంధనాయత్తచిత్తుండ నగుచు, నిప్పు డొనర్పంబూనిన సకలసద్గు ణాలంకారసంపన్నం బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకర త్నం బఖిలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృ తసుకృతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాఁడ నగుచు నప్ర మేయప్రభావుం డగు నమ్మహానుభావునకు షష్ఠ్యంతంబు లగు పద్యంబులు విన్నవించెద.

క. వీరాధివీరునకు నని, వారితసత్స్థైర్యశౌర్యవచ్ఛత్రుచమూ
మారణకారణదారుణ, ఘోరబలోదగ్రునకును బుషితోగ్రునకున్.

క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాశ్మమిత్రునకు ధుతా
మిత్రునకు వృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాత శత్రుమిత్రాఖ్యునకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా
పాయపరపరహితాకుచ, నైయర్థ్యవితానకీర్తివరదాయునకున్.

క. రామునకు నింద్రనీల, శ్యామునకు నరాతిసామసంఘాతఘన
స్తోమసమీరున కల్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాసిజేనిముద్దుంజెలిమే
ల్మిగనిగలుమిగులుమొగమున,సొగసులనగువగలునిల్పుసొగయునిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్వభౌముం డగుచు రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతాసార్వభౌమునకు నంకి తంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీకన్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధం బునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. నవనవసృష్టివైభవహేమగర్భ నై సత్యలోకంబుతో సరసమాడు
నార్యాంగనామనోహరనీలకంఠ నై కైలాసనగరివైఖరి వహించు
సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదార నై వైకుంఠపురముతో వన్నె కెక్కు
సురుచిరాలంకారసుమనోనివాస నై సురరాజనిలయంబుసొంపుఁ గాంచు
సరససౌభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియును గూడి వర్ధిల్ల నమరి యుండు
సతతసేవాగతాష్టదిక్స్వామిపాలి, కాఁపురం బైనయులద్వారకాపురంబు.

క. ద్వారవతీపదము ప్రశ, స్తారూఢ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహా
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్థి†వసియించుటచేన్.

చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపుం
జగతులు వజ్రవప్రములు నానలఁ దేలిన కెంపుఁగంబము
ల్నెగడెడు నీలవేదికలు నిగ్గులుదేరెడు రత్నవాటిక
ల్సొగసువహింప నప్పురము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.

మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధినీటఁ దోఁచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నభ్యోగిరా
ట్పురముంగ్రవిమ్మ త్రివిక్రమత్వమున నొప్పున్ సాంప్రతం బేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుఁడై.

ఉ. నేలిమిరత్నదీధితుల మిన్నులు ముట్టెడు గోపురాళి నే
వేళఁ జరించుతమ్మునికి వేడుక నప్పురలక్ష్మి రక్షగా
నీలపు రేకుఁగట్టె నది నేఁడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోన్.

గీ. వఱలునప్పురి బలితంపు వార్ధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజిలంగ
నబ్ధిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దద్భూషణంబు భరించె ననఁగ.

క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతిమై కవియుతము విబుధతోషాకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ర్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలువు వహించెన్.

గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢబాడబంబు, భూరినవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచు నప్పురిజలరాశి నగుచునుండు

మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధునీరమ్యాంబుసమ్మోదమై
ప్రతతైశ్వర్యవృషాంకమై నటనదీవ్యన్నీలకంఠంబునై
§ప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడున్.

క. సకలాలంకృత యయ్యుం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హెం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫూర్తి మీఱు నప్పురి జగతిన్.

మ. ప్రకటౌదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవ్యక్తి సౌశబ్ద్యరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

* మతుండుగాంచునదే-మూ. † వసియించుటఘే, మూ. § ప్రతిశేకొప్పు-మూ.

యుక వైశిష్ట్యవితాంతభాసురము నై యుప్పట్టణం బొప్పుఁ దా
నకలంకుల్ (ముదము)ంద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగన్.

క. హరిదశ్వుఁడు తనయరదము, సరణి పురీసౌధములను సంకటపడుట
స్వైర వమర నొంటిగుఱ్ఱము, నరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెన్.

ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జిగి పచ్చిక యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజింకఁ బట్ట వడి మై శశి యూఁకువ సేయుఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాఱు నయ్యమృత మించుక సోఁక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన పైఁడిబొమ్మలకు నింతులకు (గ్గనరావు భేదము)ల్.

సీ. గోపురోపరిఖేలకోకస్తనులగొప్పవిప్పుకప్పుమిటారికొప్పు లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నును మేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మించుఁదీఁగెలను చుఁ
గరికరముక్తగంగాజలశీకరాసార లనుచుఁ
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలసలువస్వాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాగచ్చులనిమదినొచ్చినొచ్చి
వర్షగర్జితమిమము ములుక, వఱలు మేడల క్రిందటనొఅలుచుండు.

చ. సురతరు లంతికస్థలులఁ జొప్పడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్పఁగఁ జూడ రలక్ష్య మాటచే
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు గ్రమ నైనయు
త్తరువులపుష్పము ల్గొనరు తద్దయు వాడినవంచు నచ్చటన్.

ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
వ్వేడుగుఱాల తేరియురగేశ్వరరశ్ములు వాఱ వాని వె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారథికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు వట్టు రశ్ములన్.

చ. పడమటివెట్టకు న్వొఱచి భామలు సోరణగండ్ల మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మినఁ బోనిడఁ బోవుచుండఁగాఁ
గడుఁ గనిపించె మందగతి ఘర్మమరీచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగతె మయ్యెడు నిప్పు డేనియున్.

చ. పురిగరుడాశ్మసౌధరుచిపుంజము ఘాసమటంచు నెంచి లో
హరిణము చొకళింప శశి యాత్మమనోహరవక్త్రపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తిఁ గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పెనర్చి రది తప్పక చందురునందు *నుండఁగన్.

---

* నిందుగన్ -మా.

క. బాలికల వాలుమోఁతల, వేళల సౌధములయందు వెలికెడువారిఁ
లీలఁ గికురింతు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలఁగున గొనుచున్.
క. అచ్చటి మదిరాక్షులు నై, యచ్చరకన్యకలు నాట లాడఁగ ఖేదం
బిచ్చఁ గననయ్యెఁ జూపఁ, గచ్చపుఁగను తెప్పపాటు లందమిఁ గొనుటన్.
చ. అనుదిన మింద్రనీలమణిహర్మ్యరుచిప్రతతీతమిస్రసం
జనితహరిద్భ్రమాకులత సౌధగవాక్షముఖప్రచారవృ
త్త్యనుగతఖేదము ల్పడల నంబురుహాప్తుఁడు దక్షిణోత్తరా
యణములఁ బోయెఁ గాన నిపు డవ్విధ మెయ్యది కిప్తమార్గముల్.
ఉ. మానితదివ్యరత్నగణమండితసౌధతలంబుల న్సఖీ
సీనత నుండు నెచ్చెలుల సిబ్బెపుగుబ్బలు డాయుసత్ఫల
వ్యానతకల్పశాఖల ఫలావళిఁ దున్నదు రంచితస్ఫుర
త్పీనపయోధరప్రతిమఁ దేలఁగరాఁ గడు నీసుచే బలెస.
ఉ. వెన్నెలకుప్పలాడునెడ వేలుపుటింతులు దాము గెల్పుచేఁ
గొన్నయనర్ఘరత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీరు మీఁదపై
నున్నపయోజగంధులకు, నొప్పఁగ వీరు జయించి వారిచేఁ
గన్నయనర్ఘరత్నములు గల్గినవాట గ్రహింప రేమియున్.
చ. కడుమిగులారు సౌధములఁ గంజదళాక్షులఁ గూడి యాడుచు
న్మెకఁ గలసొమ్ము గన్గొనుచు మెచ్చుచుఁ గోరని దేవకామిను
ల్నుడువఁగలేరు వారిమది నూల్కొను కోరిక దీఱ భూమణిం
బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యొంచఁగ నొక్కరియేని లే దటన్.
క. అన్నగరిలోని వజిరపు, మిన్నా సౌధములు జాసి మింటం జనుచుం
గ్రొన్నెలతద్రుచ లెనయుచుఁ, బున్నమనాఁ డంటికొన్న పోఁడిమి గనిరోన్.
చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబులతేట చూడఁగా
మృగధరదర్పణంబు గని మీనవిలోచన లెల్లఁ దుల్యత
న్మొగములు గానరామి మది మూకొను నీసున నీకళంకిచే
సగు నిటు లర్ధబోధ యని యద్దము చూతురు వేశ్య మీఱఁగన్.
క. పిన్నలమెడ కగుఁ బులిగోఁ, రన్నన్న యటంచు మెచ్చు చంబుజపాణుల్
గ్రొన్నెలఁ బట్టుచు మార్దవ, మన్నను లేదనుచు విడువ నరుగు న్నెలమున్
చ. అరచలినిగ్గు మానుదును లందము గాంచునో కానలేఁడొకో
యురముద మంచు నెన్నదురు లందముమీఱఁగ నంమ నిబ్బరం

దరుణులు నొచ్చి ఫాలములు దాఁ గటికించు విడంగఁ బోవునా
యరనెల తన్మృగీమదము నంటిన మేను గృతార్థతం గనన్.

మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమిళత్తారశ్యలాలిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి పిగ్గువడుచుం గన్నుల్మిడుంగ న్సుధా
కరులో *జంక చలింపకున్కిఁ గనియె న్గాకున్న సౌధాగ్రవి
స్ఫురదుచ్చావచసింహపుత్త్రికలపెంపుల్చూచి కాలూఁదునే.

చ. జనములు శూన్యముల్ శశివిషాణముఁ బోల్తురు కల్మిలేమియుం
గనవగు నంచు హస్తకటకంబుల పచ్చలడాలు ఘాసము
చనువుగ మూరుకొంచు వినతానన మా శశిలో శశంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మనంబునఁ గౌతుక మొప్పఁ గన్నియల్.

క. జలజాక్షులు ముఖరాగం, బుల జా లెల్లం గరంగఁ బూనఁగ నాత్మో
పలమాత్రముఁ గరఁగించిన, నెల సాటియె యట్టివదన నీరజములకున్.

క. పురగోపుర హైమాంబుజ, పరిరక్షణ సేయు దేవపతికరివలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిశ్రమ మొదవఁ †జేయు ననుదిన మచటన్.

గీ. గంధవతిపంకవతియనగగనగంగ, గుణముదోషంబువింతగాఁగూడుకొనియె
సౌధకోకస్తనీతనుస్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుదీర్ణమగుట.

చ. గగనము నొందు నేటఁ బురకాంతలు సంతసమొప్పఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు వింతతమ్ము లని మూఁకొని మూఁగును దేఁటిగుంపు లిం
పగు నదిలోని హైమజలజావళి రోయుచుఁ జారునాసిక
న్నొనగనులచమ్పకంబు లని స్రుక్కుచు మూఁకొనలేవు భీతిచేన్.

క. పురసౌధచిత్రరత్న, స్ఫురదమిత విభాకదంబ పుషితము లగుచుం
గరము లిరవొందెఁ గావున, హరిదశ్వుఁడు చిత్రభానుఁ డనఁగా బరఁగెన్.

చ. గురుతరగారుడాశ్మకృతకుట్టిమభూముల గొండ్లిసేయువ
త్తరుణులనవ్యగానము ముదంబున వించుఁ జలింపకుండఁగా
కరుదె పయోజబాంధవరథాయతదృక్ఛ్రుతిరశ్మ లెల్ల వ
వ్వరమణిజాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మశంఖాదినిధులు, కొలఁకు లిరవొంద నీలముకుందనిధులు
సౌధములుగుందనిధులనుజారువనులు, వరనిధియనంగఁబుర మంతవఱలుచుండు.

---

*మూలములోఁ బలుతావుల "చింక" యని కాన్పించుచున్నది. † కేఁపియనుటన మా.

చ. తరుణీరత్నమనోజ్ఞకంఠనవరత్నస్ఫారహారంబు ల
చ్చెరువుం జక్కఁ రవింటికయ్యముల విచ్ఛిన్నంబుగా జాఱు న
వ్వరరత్నంబులు శోధనీముఖముచేఁ బ్రాభాతవేళం జెలుల్
శరధిం జార్పఁగ నాత్మరత్ననిధియు న్సంజ్ఞం గను న్వార్ధియున్.

చ. చెలువలు మేడలోఁ జెలిమిచే నిడుసొమ్ము ధరించి వేల్పురా
చెలువలు చిత్తరంపడుచుఁ జెల్వగుసొమ్మది వేడఁబోయిన
న్వెలవెలఁబాఱెఁ గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చెఁ గే
వలము ఫలస్వభావమున వర్తిలె నిర్జరలోకరత్నమున్.

శా. కేళీభూధరముల్ విరాజిలుఁ బురిం గేళీవిలోలాంగనా
పాళీచారుకనూపకీమళమిళత్స్వాధీప్రపూరాపగా
నాళీకాక్షులఁ గాంచి తోయనిధికి న్నవ్యప్రమోదంబుగా
హాళిం బెండ్లి యొనర్చి పూర్వసరిదాహ్లాదంబు స్రుక్కించుచున్.

క. ద్వారకచుట్టు మెలంగెడు, చారువిశేషమునఁ దద్రసాదరజాతో
దారసదులంటఁ దోయధి, కోరికతోఁ గ్రొత్తపెండ్లికొడుకై యలరెన్.

క. అని దండుచుఁ బురియందము, నిరతంబును నిర్నిమేషనిద్రములై
పరఁగెడుకన్నులఁ జూడఁగ, సురలు నిమేషంబు నిద్రసాగయుదు దానన్.

లయగ్రాహి. ఇందుమణివేదికలయం దొవరి యిందుముఖు
లందమగుగానముల నిందుమణు లెల్లం
బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజిగి
చందములు చూచుకొని చందురునియారటీ
చందమగుపొందికలు చెందినవొ లేవొ కనుఁ
గొందమని చూచి బెళుకుందనము కంటం
జెందదిది జింకసరి సందడిక నిందుఁడని
సుందరులు గేలిగయికొందురొగిపీటన్.

క అర్థపతిద్యైన సరిపే, యర్థివదాన్యులకు నప్పురాగ్రణి నర్థం
బర్థులు వేఁడినయప్పుడె, యర్థులఁ జేయుదురు వారి నతిచిత్రముగన్.

చ. తలఁపగ నర్థవాచకపదంబుల గాణలె గాంచె దాతలం
బలుకుపదంబులొప్పె మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గాణల
న్నెలఁగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమె వ్యర్థ్యయమైనఁగాక యం
చలయుదు రందు దాతృమతులన్యకవస్తువిశీర్ణసంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లర్థవ్యక్తి మధురరసముల రసవా
క్తతులనఁగ సరసులొప్పె, న్సతతము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటన్మహానటజటాసంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జిగి మానుగంగ యట సౌవర్ణాబ్జనాళు ల్గన
న్మేయంజిత్త మిగుర్పఁ దత్సరసి యామిన్నేటిమిన్నాసిత
చ్ఛాయామేయముఖగంబు లప్పరిసరస్సంవాసముల్ గైకొనన్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగుల మెచ్చఁగ గానముసేయఁ దచ్ఛ్రుతి
స్వేదుకనుండు *హూహూకయిఏడని వీణియదండ మప్పుడే
కూడిప్రవాళవత్వ మదిగోలె ఘటిల్లెఁ బ్రవాళసంజ్ఞ యా
జాడనె దండమాత్రమున సంధిలెనెన్నఁ దదాఖ్యయేభువిన్.

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొకవేళ నొకతతి కణచరానూనమహిమ
నురగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటునొకతేపఁ గపిలవాచంయమోత్కటవిభూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటవృత్తి
వల్మీకసంభవవ్యాహృతినొకయెడ నొకసారి భరతవాగ్వ్యక్తిమహిమఁ
బ్రొద్దుపుచ్చును యువజనమోద మమర, మేటియప్పేటి మేడలమేలురత్న
పంజరంబుల నెలకొని ప్రతిమెఱుఁగక, గణనమించినశుకశారికాగణములు

చ. అతిమధురంబు లౌఫలము లబ్బియుఁ బువ్వులులేమి దుర్యశం
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్నమాడ్కి మా
రుతగతిఁ జైకివచ్చిన తరుప్రసవంబుల రాజిలు న్వన
స్పతు లగువృక్షము ల్పురముపజ్జల నొప్పువనాళినెప్పుడున్.

సీ. కౌశికమందారఘనలతైరావతభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నాగమహనీయరూపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమురీతి
స్థిరతమహైమవతీకుమారకశివాస్పదమౌచుఁ గైలాసపదముకరణిఁ
బ్రచురప్రతాపసపాకజాసనసదాలంబమై సత్యలోకంబుపగిది
వెలయు నప్పురిలోపల వేలకొలఁది, యలసపవమానకంపితవిలసదసమ
కుసుమవిసరవినిస్సరత్కుసుమరసత, రంగిణీపుష్పవార్ధినీరములువనులు

సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమౌచు నక్షపాదీయంబు ననుకరించి

*హాహా. మూ.

కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశనై జైమినివ్యాహృతిచ్ఛాయఁ బూని
సద్వృత్తగాత్రీణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచార్యటి వన్నెకెక్కి-
కవితవరసఫలకనై ఘటితమత్త, శిఖమధువ్రతవిలసితస్ఫీతమగుచు
వసుమతివిరాజకావ్యంబుననుకరించి, చూడనింపొందునచటియాక్రీడవనులు

క. అమితధ్వనివైచిత్రియుఁ, గ్రమహీనత్వాదిదోష (రహిత)ము వని కా
వ్యమనఁగఁ బరఁగె నసిద్ధో, పమత విసంధితయు గుణాతఁబరఁగె నరిదిగక

సీ. బహువిధాలంక్రియాపదనిజాకారమై యుపమోపమంబొచు నొప్పఁగాంచి
కవితల్లజప్రాప్తి కవిలోకధుర్యమై యతిశయోక్తివిలాస మాదరించి
యుత్తరోత్తరసువస్తూత్కర్షలలితమై సారభూపాళితిఁ జొకలించి
యనుపమఫలమనోహరభావముగు చనన్వయభూషణంబు గర్వమువహించి
తనరు నుద్యానవిపినకదంబకంబు, శాఖశాఖాశిఖావాలి జర్జరితక
శాంకతనుగళదమృతధారావ్యకప్ర, వాహపూరితవితతాలవాలకంబు.

సీ. కేళీరతకుమారికాళీకృతవిలాసపాళీరుచిరకుంజభాసురములు
వశీకృతస్వానసంగీతమత్తసారంగీయుతసరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభానూనాభ్రమణి పదాధీనాయితాద్రిసమ్మానితములు
గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావళీసంగతములు
సురుచిరామరభూరుహానుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
లగ్న(శాఖమహీరుహాగ్రగ)సుమములు, కీర్తిఁజెలువొందునచటిలీలావనములు.

సీ. మత్తమయూర సన్మత్తకోకిల హంసపదభృంగ విలసితభ్రాజితంబు
హారిణీగణోత్సాహ కురరీయుతస్ఫీత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధురజాతి చంపకమాలికోపేత మురుమణిగణనికరోర్జితంబు
జలధరమాలికా చారుమత్తేభవిక్రీడితరథప సంకీలితంబు
మంజుల సుగంధి మాలినీ రంజితంబు, వసుమశార్దూలవిక్రీడితాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళరాజితంబు, సుకవికవనంబునాఁబరిసొబగుఁగాంచు.

సీ. పటురోషకృతకేశపాశతాడనములు బహుళకోపార్జితపాదహతులు
దోర్వల్లరీకృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచితసంఘట్టనములు
వక్షోజగిరికల్పితక్షోభణంబులు నక్షీణనఖరదంతక్షతములు
గాటంపు గండచపేటపాతనములు కచవరయాంబరసమాకర్షణములు
బంధవిధములుమణితనిస్వానభిదలు, భాగవిపరీతగతులునుబ్రబలియుండఁ
దర్పరంబున నిక్షుకోదండదండ, ధాటికదనావసరములు దంపతులకు.

క. సరసధ్వను లుప్పొంగఁగ, వరగుణవిచ్ఛిత్తిగా నవారణ జాతం
బరిమళితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబురికిన్.

చ. సురుచిరచిత్రబంధములు శోభిల వాచ్యవిశేషవైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసగౌరవహాని నిదానదోషము
ల్పరఁగుట మానఁగా నవనవస్ఫుటచారురసధ్వను ల్పరి
స్ఫురణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యె రతిప్రబంధముల్.

క. చోరాభావముతో వ్యభి, చారిత పురి నడల రతులసాత్త్వికభావం
బారాజధాని గైకొను, నాయూషస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిన్.

క. అమితరసము సంలక్ష్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్వలంకృతు లితర
క్రమతగయికొనిరమె నప్పురి, కమలాక్షుల కమరుమదనకదనములందున్.

వ. మఱియు నప్పురీమతల్లిక రత్నాకరంబుఁబోలె ననంతసత్త్వాశ్రయం బై రత్నసానుసానుమంతంబుకైవడి ననేకదేవతాయతనం బై కైలాసధరాధరంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితం బై తుహినమహీధ్రంబులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయం బై యుదయాచలంబు కేవఁ గళానిధిసూర్యమహోదయకారణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబుపోలిక నిజాంతర్నిష్టద్రవ్యసాకల్యం బై సుధర్మాప్రదేశంబుక్రేవ సధర్మత వాక్పతిసురపతిదిశాపతి సమధిష్ఠితం బై పద్మజునాస్థానంబు పోల్కి వేదాంత నిరంతర పారాయణపరాయణసరస్వతీధరసమాక్రాంతం బై జలజోదరు నివాసంబుపసఁగమలాలయానంత శకుంతరాజ విష్వక్సేనాభిరామం బై కుబేరభవనరాజంబునోజ మహాపద్మాదిసంఖ్యావిషయనవరత్ననిధితా ప్రథితం బై మానససరోవరంబుపగిది రాజహంససంకులం బై ధరావలయంబుపోలుపున జలధిపరివేష్టితం బై రాకాచంద్రబింబంబుచాయ సకలకలతామనోహరం బై రక్షోవైరివక్షఃస్థలంబువడువున వైజయంతీ వనమాలికారమాలంకృతం బై రవిబింబంబు వడువునఁ గమలాసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండలంబుభాతి విష్ణుపదపదం బై సత్పురుషహృదయంబుకీవిఁ బంకలేశస్పర్శానభిజ్ఞతావిశదం బై మహోదారచిత్తంబుభంగి విత్తతృష్ణాజ్ఞానరహితం బై రసాతలంబువైఖరి బలిపురుషనికేతనం బై దామోదరునుదరంబుగతి నశేషవర్ణపరిపూర్ణం బై గౌరీరమణుకొల్వుకూటంబుతేట ధనాధిపవృషభశక్తిధరధరాపాలకసముపసేవితం బై సాకేతనగరిచాడ్పున రామచంద్రసంబంధ

బంధురరాజసదనం బై గంగాప్రవాహంబు పరిధపంబునఁ ద్రిలోకీప్రసిద్ధగో
చరం బై శ్రీమద్రామాయణంబుకరణి సప్తకాండపర్యంతవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతమువన్నియ బహుసుపర్వప్రతిపాదితకథాప్రసంగం బై
భాగవతంబుపోలువున విపులస్కంధానుసంధానితం బై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసోఁగసున సుత్తమాంకప్రసవవిఖ్యాతం బై ప్రకృతివ్యాకరణంబుర
హిఁ సద్వర్ణవచనం బై వికృతివ్యాకరణంబువహిఁ సపూర్వరూపం బై యుత్త
మకావ్యంబుచెన్నునఁ జమత్కారివ్యంజనం బై మహా*నాటకంబు దోరసున
నతిమనోహరాంకం బై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణం బై గ్రహశాస్త్రంబు
వందంబునఁ బ్రత్యక్షీకృతాదృష్టపదార్థం బై రతిప్రబంధంబు తెలివిఁ గళాహృద
యంగమం బై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రశస్తివిస్తీర్ణం బై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా†హారణప్రవణం బై ఛందంబుచందంబున లసద్వృత్తలక్ష
ణం బై పాతంజలంబు నీడున సఖిలశబ్దాకరం బై నిగమంబుజోడున సత్య
వచనప్రచురం బై గీతశాస్త్రంబుపోలిక సకలంకకాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరతశక్తికచక్కన సముగృహీతసర్వరసనిష్పత్తికం బై యాయు
ర్వేదంబులోడున సర్వధాతునిధానం బై యాన్వీక్షికిచాడ్పునఁ బ్రకాశిత
నిఖిలపదార్థస్వరూపం బై పూర్వతంత్రంబురాణ విభక్తాంగీకప్రధానకా
ర్యం బై యుత్తరమీమాంసజాడ సారోపాపవాదం బై బ్రహ్మంబుతీరున న
వాఙ్మానసగోచరం బై యవర్ణం బయ్యు సవర్ణం బై యపరభాగం బయ్యు
సపరభాగం బై యనీతిప్రచారం బయ్యు సనీతిప్రచారం బై యదృష్టచరం
బయ్యు సదృష్టచరం బై యశ్రుతపూర్వం బయ్యు సశ్రుతపూర్వం బై యబ
లాభిరామం బయ్యు సబలాభిరామం బై యాశ్చర్యంబులకు నావాసం బై
యానందంబులకు నాటపట్టై యనభిజ్ఞులకు నవేద్యం బై యాచారంబులకు
నాస్పదం బై యభిజ్ఞులకు నతిసుఖం బై యార్తులకు నధికశరణ్యం బై యగు
ణంబులకు నతిదూరం బై వెలయుచుండు.

సీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి గెల్తు రాబ్రహ్మనైన
వెలిపించిరా జగద్విఖ్యాతి సజకాలఁ గన్నుఁ జూపుదురు ముక్కంటికైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిమిఁ గాయఁగలరు శ్రీపతికి నైన
నలిగిరా ప్రేల్చిడి నాపోశనంబుగాఁ ద్రావివుత్తురు జలరాశి నైన

*మహా నాటకంబు—మూ. †హారణం—మూ.

సకలవేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొనియాడువిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండును రప్పూరి విప్రవరులు.

సీ. జలజాతసూతి నైమెలఁగుచుండియుఁ దాను జలజాసనత్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారగా గనిమోహాగతి నింటిగఁటితఁజేసె
దోషాకరత్వంబుఁ దొలఁగకుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయఁజేసె
జలన మందఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నన్ను నిలువఁ గట్టడియుచేసె
ననుచువిధినిందగావించియుచటువాసి, పలుకుచిలుకలకొలికియుఁపోలుకఁదమదు
చెలువునె మ్మెమ్ముదమ్ములఁకేరినిలువఁ, బెంపుగాంతురు పృథ్వీనిలింపు లచట.

క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికప్రశస్తసువిద్యల్
చతురైకనిజముఖంబున, సతులస్థితి నలవరింతు రచ్చటివిప్రుల్.

గీ. అప్పురంబులోన నలరారు నొకభూమిఁ, దేవునేని గన్నఁ దెలివికాని
నఖలదర్శ నాగమకర్తృసం, దర్శనానుభూతి దప్పకుండు.

ఉ. ఆనతశస్త్రువాహిను లహర్పతితేజులు సంగరక్రియా
నూనమహాప్రతాపులు మనోభవరూపవిలాసవిగ్రహు
ల్దానగుణాభిరాములు సదా మతిమంతులు ధీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాదు లవిషణ్ణులు తత్పురిరాకుమారకుల్.

సీ. పసులకాఁపరితోడ బలుపొందు గైకొన్న యొకసరుచేతులయోపి కెంత
విషమద్రష్టులయొద్ద విలువిద్యగైకొన్న పరశురాముని బాహుబల మదెంత
కుశలవవిజయంబు గొన బల్మివాలక వెనుకద్రొక్కినరాము వీర్యమెంత
నిలువుగన్నులు వడి యిల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుంబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెటువంటి వీరుని నార యనుచు
మెచ్చుకొనుమాటఁ బూనరు ముచ్చటైన
హార్యవార్యసమాధుర్యశౌర్యు లగుచు
నార్యసోమాన్వయులు రాజవర్యు లచట.

ఉ. మానిత*హాలికోక్తియును మానసలవృత్తియు గోపకత్వముం
బూనినవార లప్పురికి ముఖ్యులు గావునఁ దారు సల్లస
న్మానితహాలికప్రకటమానసలగోపకవృత్తినంపదల్
గానమొంది నైశ్యులు విశాసత నుందురు రప్పురంబునన్.

* హాలికోత్తి. మూలము.

శ్రీస్కాందమహాపురాణ మేది?

(ముదిగొండ వీరేశలింగశాస్త్రిగారు)

సుజనవతంసులారా!

"స్కాందమహాపురాణము" అను శీర్షికతో శివపరిమళపత్రికయందే (౧౫సం॥ ౫సంచిక) బ్ర. శ్రీ. విద్వాన్-కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడిన వ్యాసమును నేఁడే నేను గాంచితిని. అందు నాకుఁ గల కొన్ని సంశయములను- సహృదయులకుఁ దెలుపుచు- నాయభిప్రాయమును వ్యక్తీకరించుటకై నే నీవ్యాసమును వ్రాయుచుంటిని. విమర్శకులు విమర్శించి సత్యమును గనుఁగొందురుగాత.

స్కాందపురాణచర్చకుఁ గారణ మేమి?

ప్రప్రథమమున మనము స్కాందపురాణవిషయమై చర్చవచ్చుటకుఁ గారణ మేమియో విచారింతము. స్కాందపురాణములు రెండుగలవు. ఆ రెంటిలో నొకదానియందు- సప్తఖండములు- ఎనుబదియొక వేయి శ్లోకములును గలవు. మఱొకదానియందు నాలుసంహితలు- ఏఁబది ఖండములు- లక్షశ్లోకములు గలవు.

వీనిలో మొదటిది యగుస్కాందము-(అనఁగా నేడుఖండములు- నెనుబదియొక వేయి శ్లోకములు గలది) ఖేమరాజు శ్రీకృష్ణదాసుగారిచే బొంబాయియందలి వేంకటేశ్వరముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది. రెండవది యముద్రితము.

శ్రీకృష్ణదాసుగారు తాము ముద్రించుటయేగాక, తాము ముద్రించిన స్కాందమే మహాపురాణ మనియు, రెండవది యుపపురాణ మనియు సంస్కృతమున గొప్పపీఠిక వ్రాసిరి. మఱియు "స్కాందమహాపురాణవిషయక సందేహనిరాస" మను పేరితోఁ దైవిషయమును సమర్థించిరి.

స్కాందమహాపురాణ మచ్చుపడిన దని తెలిసిన వెంటనే యనేకు లీముద్రిత మగుస్కాందమును దెప్పించి చూచిరి; కాని, వారిదివఱలో సంప్రదాయముగా మహాపురాణాంతర్గతము లనివ్యవహృతసూతసంహిత- శంకరసంహిత- మొదలగునవి యందు లేకపోవుటయు, నవి యుపపురాణాంతర్గతము లని వ్రాయుటయు, స్కాందపురాణచర్చకు హేతువులు.

స్కాందపురాణద్వయమునందుఁ గలపరస్పరభేదములనుగూర్చి కృష్ణదాసుగారిమతానుసారముగా మామిత్త్రులు విపులముగా వ్రాసియుండుటచే, దానిని వ్రాయకవిడిచి, వారుమహాపురాణమని సాధించుటకువచించిన కారణసామగ్రికి సంగ్రహముగా నాకుఁ దోఁచినసమాధానమును వివరించెద.

ముద్రితస్కాందము మహాపురాణము కాదని చెప్పుటకుఁ గలకారణములు.

1. బ్రహ్మపురాణాదులయందు "పరంస్కాందపురాణంచ- స్కాందంతు సప్తధాభిన్నం" ఇత్యాదివచనములచే స్కాందపురాణమును గూర్చియే చెప్పఁబడినది గాని, మహాపురాణ మని గాని యుపపురాణ మని గాని చెప్పలేదు. మఱియుఁ బదుమూఁడవదియే స్కాందమహాపురాణమనియు, మూఁడవది స్కాందమహాపురాణము కా దనియు నెచ్చటను జెప్పలేదు. కావున మహాపురాణపరిగణితమును బదుమూఁడవదియు నగు స్కాందమే షట్సంహితాత్మకము, లక్షశ్లోకసహితము నగుమహాపురాణ మనియు- ఉపపురాణపరిగణితము- మూఁడవదియు నగుస్కాందమే సప్తఖండాత్మికము- శతాధికైకాశీతిసహస్రశ్లోకసమేత మగునుపపురాణ మనియుఁ దద్గ్రంథకర్తల యాశయమై యుండవచ్చు ననియుఁ దోఁచెడిని. కొలఁదిమార్పులు ముద్రాపకుల వనియే విశ్వసింపఁదగియున్నది.

2. గారుడపురాణాదులందును కేవలము స్కాంద మనియే చెప్పఁబడియున్నది. కాశీకాఖండానుక్రమణికయందును "పురాణానిసమస్తాని స్కాందాదీని వదాధునా, స్కాందం కియత్ప్రకథితం గురుణా తే మహర్షిణా" అని కలదు; గాని, మహాపురాణ మని కాని, యుపపురాణ మని కాని వ్రాయఁబడ లేదు.

3. వ్రాతప్రతులలోఁ గేవలము "ఏకాశీతిసహస్రసంహితాయాం" అనియే కాదు, "శతసాహస్రసంహితాయాం" అనియుఁ గూడఁ గలదు. కావున, స్కాందద్వయ ముండుటచే వానిభేదము దెలియక విలేఖకులు వ్రాసినవ్రాత పొరపాటై యుండవచ్చును. ఈవిషయమును వారు వ్రాసిన "ఏకాశీతిసహస్రసంహితాయా" మనునుక్కియే బోధించుచున్నది.

ఏలయన:—ఏకాశీతిసహస్రంచ పరమేవ శతాధిక"మ్మని బ్రహ్మవైవర్తమున నెనుబదియొక వేయినూఱుశ్లోకములు గల వని వచింపఁబడ వ్రాతప్రతులలో నెనుబది వేలశ్లోకములే యని చెప్పుట ప్రమాదముగాక మఱేమి?

4. కాశీఖండము బ్రహ్మోత్తరఖండము మొదలగు కొన్నిఖండములు చేర్చుట మహాపురాణ మని రూఢిపఱుచుటకే యని తలంపవలెను. సుప్రసిద్ధము లగునీకాశీఖండాదిఖండములే లేకుండిన మహాపురాణ మని జనులు విశ్వసింపరు గదా! కావున ముద్రిత మగుస్కాందము మహాపురాణము గాదు.

మీరుచెప్పు మహాపురాణమున లక్షశ్లోకములే యుండవలయును గదా? రెండులక్షలశ్లోకము లెందుకు గల వందురా? వినుండు. మామిత్రులు చెప్పినటులు పురాణాదిగ్రంథములందు- అనేక ప్రక్షిప్తములు గలవు. అందువలననే రెండులక్షలశ్లోకము లున్నవి గాని లేనిచో స్కాందమున లక్షశ్లోకములే యుండును. ఈవిషయమును మఱొకసారి ముచ్చటించెదను.

మహాపురాణతాసాధనకై యితరు లవలంబించిన కొన్నియుపాయములు.

శ్లో॥ సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణి చ
వంశానుచరితం చేతి పురాణం పంచలక్షణమ్॥

అని పురాణముల కన్నిటికి సాధారణముగ లక్షణము చెప్పఁబడియుండెను. ఈలక్షణము వారిమహాపురాణమునకుఁ బట్టకపోవుటచే, వారు "బ్రహ్మవిష్ణ్వర్కరుద్రాణాం" అను క్రొత్తలక్షణము నొకదానిని సృజించి తమయొద్ద ముద్రిత మగుస్కాందములోఁ జేర్చి దానిని తాము క్రొత్తగా సాధింపఁదలఁచిన మహాపురాణలక్షణముగాఁ జేర్కొనిరి. ఇంతకంటె మఱేమికావలయును?

అముద్రితస్కాందమే మహాపురాణ మనుటకు హేతువులు. కవిసార్వభౌముఁ డగుశ్రీనాథుఁడు తనకాశీఖండమున నేమి చెప్పెనో కొంచెము వినుండు.

సీ. పద్మాదికంబులు పదియు నెనిమిదియు నాదిపురాణంబు లాపురాణ
జాతంబు నాల్గులక్షలసంఖ్యగలయదియును బురాణములందు నుద్భవించి
పదునొకండవదియైబహుసంహితలతోడబహుఖండమ్ములతోడబహువిచిత్ర
కథలతో నేకలక్ష గ్రంథపరిమాణకలితమై శ్రీమహాస్కాందమొప్పు
మూఁడులక్షలు పదియేడు మొనసిపోవ, దాఁ బ్రవర్తిల్లు లక్షగ్రంథంబులోడ
సమధికస్ఫూర్తి నేపురాణములు సాటి, గరిమకందంబునకుమహాస్కాందమునకు.

వ. ఇమ్మహాస్కాందంబునకు నవయవంబు లాఱు సంహిత లవి క్రమంబున సనత్కుమారసంహిత పంచపంచాశత్సహస్రిక, సూతసంహిత షట్సహస్రిక, శంకరసంహిత త్రింశత్సహస్రిక, వైష్ణవసంహిత పంచసహస్రిక,

బ్రహ్మసంహిత త్రిసహస్రిక, సౌరసంహిత యేకసహస్రిక అను వచనము లచే శ్రీనాథమహాకవి అతఁడు స్కాందమునే మహాపురాణముగాఁ గైకొనినాఁడు.

మఱియు శంకరసంహిత, సూతసంహిత, బ్రహ్మోత్తరఖండము (సంస్కృతము) మొదలగు ముద్రితగ్రంథములందు మహాపురాణ మనియే గలదు. స్కాందమహాపురాణకథలఁ దెనిఁగించినకవులందఱు మహాపురాణ మనియే వ్రాసిరి. ముద్రితస్కాందమే మహాపురాణమని తలంచిన కవీంద్రుల వ్రాతలు జన్నిక్రింద వ్రాత లనవలెను.

ఇంతియగాక, లోకమందంతటను సాధారణముగా నద్వైతమతమే వ్యాపించియున్నది. అట్టియద్వైతమతస్థాపకు లగుశంకరభగవత్పాదులవారు, అద్వైతమతమునకు మూలాధారమగు శారీరక బ్రహ్మసూత్రమీమాంసాభాష్యమును వ్రాయుటకుముందు శంకరులు సూతసంహితను పదునెనిమిదిసారులు చదివె నఁట. చూడుఁడు.

శ్లో॥ శ్రీసూతసంహితావ్యాఖ్యా విద్యారణ్యకృతా శుభా
తామష్టాదశధా లోక్య శంకర స్సూతసంహితాం
చక్రే శారీరకం భాష్యం సర్వవేదాంతనిర్ణయమ్॥ సూతసంహిత.

అని విద్యారణ్యులవారు వ్రాసియుండిరి. సూతసంహితలో విశేషమేలేకుండిన శంకరులు ౧౮ మాఱులు చదువుటయు, అనంతరము తదర్థమును భాష్యమునగా వ్రాయుటయు విద్యారణ్యులు టీకను వ్రాయుటయు సంభవింపదుగదా?

మనమిపుడు క్రొత్తగా సూతసంహితను నుపపురాణాంతర్గత మనిన లోకులు విశ్వసింపరు. విశ్వసించినను మహాపురాణములకుఁ గలగౌరవ ముపపురాణమునకు రానేరదు గదా? అయినచో "అర్వాచీనులు దమతమబుద్ధివైభవము ననుసరించి తమకాలమం దేర్పడినక్షేత్రములనో వ్రతములనో యధికరించి కొంతగ్రంథమువ్రాసి పురాణముల కంటఁగట్టుటచే నీయుపపురాణము లుద్భవించుచున్నవి" అని మామిత్రులు వ్రాసిన నటులు నద్వైతమతముగూడ మధ్యకాలమునఁ గల్పిత మని చెప్పవలసివచ్చును.

కావున నాయల్పబుద్ధితో నేనెంతవఱకు విచారించినను ముద్రితస్కాందమే యుపపురాణ మనియు నముద్రితమే మహాపురాణ మనియుఁ దోఁచుచున్నది.

స్కాందమహాపురాణ మంతయు నముద్రితమేనా?

స్కాందమహాపురాణ మంతయు నముద్రితము కాదు. కాశీఖండము, బ్రహ్మోత్తరఖండము, శివరహస్యఖండము, భీమఖండము, మలయాచలఖండము, సూతసంహిత మొదలగునవి కొన్ని ఖండములు ముద్రింపఁబడియే యున్నవి. కొన్ని ముద్రింపవలసియున్నవి.

కావున నోమహాశయులారా! తామందఱు నిరంతరభాషాపరిశోధనపరాయణులు, రసికవతంసులు, సత్యాన్వేషణపరాయణులు, విమర్శకులు, గనుక యింకను నీవిషయమును విమర్శించి సత్యమును బ్రకటింతురుగాత.

గ్రంథవిమర్శనము.

1. నీతికథారత్నాకరము—3 భాగములు. చెన్నపురియందలి వెంటింకు హైస్కూలు తెనుఁగుపండితు లగు బ్ర॥ మంకాల శ్రీపతిగారిచే రచియింపఁబడినది. ఇందలికథలు కొన్ని పురాణేతిహాసములనుండి గ్రహింపఁబడినవి. కొన్ని కేవలకల్పనాకథలు. కొన్ని ప్రథమభాగమునందలి శాంబునికథయు, ద్వితీయభాగమునందలి సోమదత్తచరితమును దండిమహాకవి దశకుమారచరితమునుండి కైకొనఁబడినవి. రత్నావళీమృచ్ఛకటికమునాటకముల కథాసారమును, మనుచరిత్రయందలి ప్రవరేందీవరాక్షులగాథలును జేర్పఁబడినవి. ద్రాక్షాపాకముతో నలరారుచు, బాలురకు సుబోధక మగునటులు సులభగ్రాంథికశైలిని రచింపఁబడి గ్రంథకర్తయొక్క భాషాభిమానమునుఁ దెలియఁబఱుచుచున్నవి. చెన్నపురిలో టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రీవారియొద్ద నాట్టుపిళ్ళారిగుడివీథిలో ౫౫-౫౬ సంఖ్యగలగృహమున దొరకును. మొదటిభాగము వెల అ 6 లు రెండవభాగము వెల అ 8 లు, మూఁడవభాగము వెల అ 9 లు.

2. మల్లికార్జునశతకము—చతుర్ముఖీకందపద్యరామాయణము—ఈ రెండుగ్రంథములును మచిలీపట్టణవాస్తవ్యు లగు బ్ర॥ నాదెళ్ల పురుషోత్తమకవిగారిచే రచియింపఁబడినవి. కవిగారికిఁ జిత్రకవిత్వమునందుఁ బ్రేమమధికము. సరసకవితారసాస్వాదనపరు లగుపండితోత్తముల కిట్టిచిత్రకవిత్వము రుచింపదని సంశయమొంది కవిగారే తాము రచించిన చతుర్ముఖీకందపద్యరామాయణపీఠికయందు 'జేత్రాడు చాలకున్న న్నాతిని బూడుత మనికొను నిక్కాలపు యువకులకు ఈకవితాశిల్పపులోఁతు చూపి ప్రీతిఁబుట్టింత మనుకొని దేవుఁడే యిట్టిపను లొనర్ప నన్నుం బురికొల్పుచున్నాఁ' డని వ్రాసికొనియున్నారు. మల్లికార్జునశతకమునందలి పద్యములు కందగీతగర్భితోత్పలచంపకమాలలై యున్నవి. కవి యీశతకము నాధునిక ప్రవర్తనముల నిరసింప రచించినటులఁ దోఁచెడిని. మొంకిపాటలు మున్నగునూతనకవిత్వపుధోరణుల వర్ణించిన యీ క్రిందిపద్యములఁ గనుఁగొనుఁడు.

చ. పనిబలలోపమా యతులు ప్రాసలు కూడని వవ్వి లేని సా
ఫున నలరంగ నా కయిత పూన్కి రచించుట కార్యమంచు నే

మనబలమొప్పునం చెనఁగు నార్యులె పల్కుఁడు రేమిచెప్ప నొ
ప్పునొ రసము ల్కఁటా మనసు బుద్ధులు మొద్దులె మల్లికార్జునా.

చ. ఘనమనికొంచు నే హితముగాఁ గని చెప్పెద రెంకిపాట గ్ర
క్కునఁ దమితో విన స్రహినిగూడెద రాడిన అంకుమాటఁ జా
షను బనిమానుచోఁ బొసఁగుపాటున నొప్పెడి బొంకులాట డొ
ల్లిన సరిమై యిదే మహిఫలించెడి నిప్పుడు మల్లికార్జునా.

మల్లికార్జునశతకమునందు నుపమా, టీ, కపుకాఫి, యిడ్డెను, క్రాపు, జంటిలుమ్యాను, బీడి, బోగసుపేట్రియాట్సు, లెక్చెరు, సినిమా, రిమార్కులు ఇత్యాది యన్యభాషాప్రయోగములు పెక్కులు గలవు.

వీనివెల ప్రతి 1 కి రు 0-4-0లు. గ్రంథకర్తగారియొద్ద దొరకును.

3. శ్రీగర్గభాగవతము—సికింద్రాబాదు పురనివాసులును, బాలసీతాద్యనేకగ్రంథకర్తలు నగు బ్రహ్మశ్రీ చివుకుల అప్పయ్యశాస్త్రిగారిచే రచియింపఁబడినది. గర్గాచార్యులు రచియించిన సంస్కృతగర్గసంహిత కిది యాంధ్రీ[illegible]రణము. ఇందు గోలోక, బృందావన, గిరిరాజ, మాధుర్య, మథురా, [illegible]రకా, విశ్వజి, ద్బలభద్ర, విజ్ఞానములను నవఖండంబులు గలవు. వ్యాస[illegible]క్తభాగవతమునందలి యనుక్తవిషయంబులు విపులముగ వర్ణింపఁబడియున్నవి. ప్రధానాంశము శ్రీరాధాకృష్ణచరిత్రము. గోలోకఖండమునందు గోపికల పూర్వచరిత్రంబులును గంసదిగ్విజయంబును రాధావతారవర్ణన మాదిగాఁ గల నూతనాంశంబులు గలవు. ఈనవఖండంబులుఁ గాక గర్గసంహితయందు 'అశ్వమేధఖండ' మనునది మఱియొకటి గల దనియు నం దుగ్రసేనుఁ డశ్వమేధయాగ మొనర్చుట లోనగువిషయములు గల వనియు, దానిని తాము తెనిఁగించుచుంటి మనియు గ్రంథకర్తగారు పీఠికయందు వ్రాసియున్నారు. గర్గభాగవతశైలి మృదుమధురము. సమసంస్కృతాంధ్రభూయిష్ఠము. మచ్చునకై యొకటి రెండుపద్యముల నుదాహరించుచున్నాము.

సీ. ఒకవంక సకలంకవికచాంబుజేక్షణ శ్రీదామముఖగోపసేవ లలర
నొకచాయ మోహినీయువతీప్రభృత్యష్టమహిళలు వ్యజనచామరల వీవ
నొకదండఁ బండితప్రకరంబు 'లోం స్వస్తి' యనివేదలపితంబులను బఠింప
నొకదెసఁ బార్షదు లుజ్జ్వలయష్టులన్ ధరియించి వే బరాబరులు సేయ
వెండి యొండెడ నితరాండవృత్తమంత, విన్నవింపఁగవచ్చిన విభులు వెలుఁగఁ
గోటిచంద్రోపమచ్ఛత్రకోటులుపరి, భాగమందునఁ బూజ్యులు పట్టియుండ.

ఉ. మాలిని మానినీమణి సమంజసభాషణశక్తురాలై విధుర
లీలల పోలి చూలునవలీలగఁ బొందియు సూతికాలము
దోలి సుపుత్త్రుఁ గాంచె నిజయుక్తకృతిప్రథితా జనేశుఁడు
మేలని యిచ్చెఁ బాలురకు మేదిని గోగజహేమవస్త్రముల్

ఉ. కన్నులనీరు నీరధిగఁ గాఱ్చుసరస్వతిఁగాంచి "యమ్మరో
బన్నపడంగనేల" యని భాగవతాహ్వయకోశరాజమా
పన్నదయాళురామునికి భక్తిని నంకితమిచ్చి యామె యా
పన్నతఁ బాపినట్టి కవి బమ్మెరపోతన కేను మ్రొక్కెదన్.

అక్కడక్కడఁ గొన్నిప్రమాదములున్నను మొత్తమువిూఁ గ్రంథము సలక్షణాంధ్రభాషలో రచియింప నుద్యమించిన వీరి య ఘ్యముగానున్నది. ఇదియనేక హృద్యపద్యములతోడి కథలుగలిగి గానున్నది. ఆంధ్రలోక మీకవివరునకుఁ దగిన ప్రోత్సాహ మొసఁగ ల రు ౩. కవిగారియొద్ద దొరకును.

4. ఆత్మనివేదనము—ఈగ్రంథ మాంధ్రదేశమునకుఁ జిరపరిచి రాంగ, రామకృష్ణపరమహంసచరితముల రచయితలు నగు బ్ర కూచి నరసింహము బి. ఏ. గారిచే రచియింపఁబడినది. స్వదేశీయవి మతములలో ముఖ్యము లగునద్వైత, విశిష్టాద్వైత, ద్వైతమతమ క్కయుఁ జార్వాకనాస్తికమతములయొక్కయుఁ, బారసీక, యూ క్రైస్తవ, బౌద్ధ మహమ్మదీయమతములయొక్కయు సిద్ధాంతనిరూపణ ర్చి యందుఁ దమకుం గలసంశయములఁ దెలియఁబఱిచి యున్నారు. గ్ర మునఁ బ్రధానవిషయసూచకము లగు శీర్షికముల వ్రాయుట, ఆశ్వాస జన మొనరించుట గ్రంథకర్తగారు ద్వితీయముద్రణసమయమున నవరిం రని నమ్ముచున్నారము.

'స్వపరదేశసంబంధము లైనముఖ్యమతములఁ గూర్చియుఁ దన్మ బోధకులఁ గూర్చియుఁ గొంతవఱకైనఁ దెలిసికొనుట సత్యాన్వేషణపరు కవశ్యకర్తవ్యము' ఇట్టి యాశయములతో గ్రంథరచన నొనర్చుటచే న సింహముపంతులుగారి ప్రయత్న మెంతయుఁ బ్రశంసనీయము.

దీనివెల రు 1-4-0 గ్రంథకర్తగారియొద్ద పిఠాపురములో దొరకును.